

ESPERO

INTERNACIA REVUO DE LA KULTURA UNU-
IGO DE POPOLOJ OFICIALA ORGANO DE LA
KLERIGA LIGO „VJESTNIK ZNANIA”
REDAKTORO—ELDONANTO V.V. BITNER.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

НА ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛЬ

„Espero“.

Въ годъ съ пересылкою . . . 4 р. — к.
” ” за границу . . . 10 фран.
” ” безъ пересылки . . . 3 р. 50 к.
1/4 года съ пересылкой . . . 1 „ — „

Допускается разорочка: Подписчики „Вѣстн. Знанія“ получаютъ „Espero“ (на обыкновенной бумагѣ) бесплатно (совмѣстная подписка см. обложку „В. Зн.“) Редакція „Вѣстника Знанія“ Невск. пр. д. № 147.

LA ABONPAGO

DE ĈIUMONATA ĴURNALO

„Espero“.

Por la jaro kun transsendo . 4 r.
” ” ” en eksterlando . 10 fran
” ” ” sen transsendo . 3 r. 50
1/4 da jaro kun transsendo . 1 „ —

La abonantoj de „Vjestnik Znania“ ricevas „Espero“ senpage (sur ordinara papero). La redakcio „Vjestnik Znania“. St.-Peterburgo, Nevskij pr., d. № 147.

Эсперанто, какъ подготовительное средство къ обученію языкамъ всѣхъ народовъ.

Окончательное всеобщее принятіе эсперанто, какъ языка вспомогательнаго, какъ нейтральнаго средства для взаимнаго пониманія людей, принадлежащихъ къ различнымъ народностямъ, въ настоящее время.—это мы можемъ уже смѣло сказать—вопросъ самаго близкаго будущаго. Уже 20 лѣтъ какъ эсперанто подвергался все-сторонней критикѣ и нападкамъ, и изъ этого испытанія онъ вышелъ побѣдителемъ, приобрѣлъ сотни тысячъ усердныхъ сторонниковъ, создалъ свой собственный газетный міръ въ литературу. Пустивъ крѣпкіе корни въ мысляхъ и сердцахъ эсперантистовъ,—этотъ, искусственно придуманный языкъ, сталъ живымъ, по-слѣ роднаго языка для всякаго эсперантиста, языкомъ самымъ дорогимъ, точно вторымъ роднымъ. Все больше и больше людей начинаетъ пользоваться эсперанто: однихъ привлекаетъ къ нему его легкость, благозвучіе, гибкость и богатство, другихъ—высокій идеалъ его творца—содѣйствіе сближенію и братству всевозможныхъ членовъ человѣчества, третьихъ—практическія цѣли и выгоды.

Ученый, мечтатель, торговецъ и промышленникъ—всѣ находятъ въ немъ могучее средство для достиженія своихъ специальныхъ цѣлей.

Ряды эсперантистовъ пополнялись вначалѣ почти одними только взрослыми людьми. Но теперь уже понимающъ значеніе эсперанто... Чтобы онъ могъ быть собственностью всего цивилизованнаго міра, надо учить ему дѣтей, надо ввести его въ школы.

Народы, стоящіе во главѣ цивилизации—французы и англичане вводятъ поэтому эсперанто, какъ предметъ обученія, въ свои школы, побуждая и другіе народы подражать имъ. И у насъ, въ колыбели эсперанто, мы можемъ констатировать серьезное движеніе въ этомъ направленіи. Здѣсь школьная молодежь сама почувствовала потребность учиться эсперанто, и она не только сама учится, но и содѣйствуетъ распространенію эсперанто въ болѣе обширныхъ кругахъ. Примѣромъ можетъ служить изданный эсперантистскою молодежью учебникъ, 5000 экземпляровъ котораго были распроданы въ теченіе послѣдняго мѣсяца.

По желанію молодежи, въ прошломъ году, я преподавалъ эсперанто въ нѣкоторыхъ учрежденіяхъ, какъ предметъ дополнительный необязательный. Это дало мнѣ возможность узнать эсперанто съ такой стороны, на которую у насъ до сихъ поръ мало еще обращали вниманія, а именно убѣдиться въ томъ, какую важную роль можетъ играть эсперанто въ дѣлѣ общаго просвѣщенія, констатировать, какимъ образомъ этотъ языкъ вліяетъ на духовное развитіе ученика, въ какой степени онъ помогаетъ изученію другихъ языковъ. И вотъ я убѣдился прежде всего въ томъ, что столь распространенный предразсудокъ, будто для обученія эсперанто требуется предварительно знать главные европейскіе языки, не только не имѣетъ какого-либо разумнаго основанія, но, напротивъ, языкъ эсперанто превосходитъшимъ образомъ подготовляетъ къ другимъ языкамъ и научаетъ болѣе глубокому пониманію родного языка.

Словесный матеріалъ эсперанто, корни котораго представляютъ какъ-бы эссенцію, извлеченную изъ латыни и главныхъ современныхъ языковъ, способствуетъ тому, что ученикъ, выучившій эсперантскія слова, заучиваетъ потомъ легче слова латинскія, французскія и нѣмецкія. Зная корень «man», онъ находитъ его въ латинскомъ словѣ «manus», французскомъ «manivelle», польскихъ: «manuskript», «manufaktura», и т. д. Это могутъ подтвердить тѣ эсперантисты, которые обучаютъ своихъ дѣтей эсперанто, какъ первому «иностранному» языку.

Еще большее значеніе и огромную педагогическую цѣнность представляетъ аналитическое строеніе языка эсперанто, благодаря которому сложныя понятія разлагаются на простыя. Словесныя выраженія этихъ простыхъ понятій даютъ намъ въ своихъ сочетаніяхъ не только самыя слова, но и ясныя опредѣленія ихъ; они научаютъ насъ думать строго логично и, такимъ образомъ, готовятъ для лучшаго пониманія значенія словъ всякаго другого языка.

Введенные въ эсперанто постоянныя конечныя знаки для грамматическихъ частей рѣчи («о» для существительнаго, «а» для прилагательнаго, «е» для нарѣчія, «і» для неопредѣленнаго наклоненія) не только въ высшей степени облегчаютъ изученіе эсперантской грамматики, но служатъ также прекрасной подготовкой для пониманія грамматики другихъ языковъ. Ученикъ, незнакомый еще съ эсперанто, для того, чтобы сдѣлать грамматическій анализъ фразы въ естественномъ языкѣ, долженъ всегда припо-

минать опредѣленіе различныхъ частей рѣчи. Эсперантскій же ученикъ, уча опредѣленіе, заучиваетъ въ то-же время нѣкоторые постоянныя символы, которые приводятъ ему на память объясненія и замѣняютъ ихъ.

Если польскому ребенку мы скажемъ, что «лампа» называется «лампо», термометръ—термометро, профессоръ—профессоро и спросимъ его потомъ, какъ называется «докторъ», онъ непременно отвѣтитъ «докторо». Такимъ образомъ, не знающій опредѣленія существительнаго, благодаря аналогіи и конечному знаку, ребенку приобрѣтаетъ возможность отыскивать другія существительныя въ собственномъ языкѣ, а потомъ онъ легче пойметъ грамматическое опредѣленіе существительнаго.

Подобнымъ же образомъ облегчается для него пониманіе опредѣлений и другихъ частей рѣчи.

Отвлеченныя постоянныя знаки: «о, а, і, е, as, is, os, ant, int, ont, at, it, ot»,—эти символы грамматическихъ понятій дѣлаютъ изъ грамматики, обыкновенно столь трудной для дѣтей, почти игрушку. Безъ арабскихъ цифръ, отвлеченныхъ знаковъ чиселъ, какія огромнѣйшія трудности представляла бы ариметика! Безъ алгебраическихъ знаковъ, которые служатъ не только для отвлеченія, но и для обобщенія—возможна-ли была бы алгебра? Какую трудную задачу для химика представляло бы выраженіе химическихъ уравненій безъ символовъ, обозначающихъ химическіе элементы и связанныя съ ними понятія.

Вотъ такихъ то символовъ для грамматическихъ понятій до сихъ поръ у насъ не было при обученіи языку. и въ этомъ была главная причина трудности грамматики. Впервые мы получили такіе символы отъ изобрѣтателя эсперанто, и, благодаря имъ, изученіе эсперанто и всякаго другого языка дѣлается особенно легкимъ.

Постоянныя морфологическіе символы, выражаемые въ формѣ различныхъ приставокъ и вставокъ съ точно опредѣленнымъ значеніемъ, способствуютъ тому, что эсперантистскій ученикъ настолько глубоко проникаетъ во внутреннее содержаніе и истинное значеніе всякаго слова, не только эсперантскаго, но, по аналогіи, также и всякаго слова изъ родного или какого-либо другого языка отчужденнаго народа, насколько прежде, безъ эсперанто, это было возможно только для филологовъ. Если спросить эсперантиста о значеніи какого-либо слова изъ другого извѣстнаго ему языка, то онъ представляетъ себѣ эсперантское слово и, переводя его составныя части, даетъ въ то же время требуемое опре-

дѣленіе. Напримѣръ, что значить „gadatliwy“? Эсперантскій переводъ „babilema“ (болтливый, склонный къ болтливости) даётъ то же объясненіе, какое мы находимъ въ 1-мъ томѣ, на стр. 790-й повѣйшаго «большаго словаря польскаго языка». Такимъ образомъ, эсперантское слово служить въ то же время для самаго точнаго опредѣленія польскаго слова.

Чтобы убѣдиться, въ какой степени эсперанто вліяетъ на развитіе филологическихъ способностей, сдѣлаемъ слѣдующій опытъ. Возьмемъ двухъ десятилѣтнихъ мальчиковъ, повидимому, одинаково подготовленныхъ; одного, знающаго практически, кромѣ польскаго языка, нѣмецкій или французскій, другого—эсперантиста. Предложимъ имъ прочесть отрывокъ изъ польской хрестоматіи и опредѣлить значеніе польскихъ словъ. Мы не сомнѣваемся, что эсперантистъ покажетъ при этомъ лучшее пониманіе, и, если экзаменаторъ не знаетъ, что одинъ изъ мальчиковъ говорить на эсперанто, то онъ можетъ считать его за ребенка, обладающаго исключительными филологическими способностями. Мы часто слышимъ жалобы на то, что наши школьныя программы слишкомъ обременены языками, что остается слишкомъ мало времени для естественныхъ наукъ и другихъ реальныхъ предметовъ. Дѣйствительно, въ нашихъ среднихъ школахъ учатъ теперь 5-ти языкамъ: польскому, русскому, французскому, нѣмецкому и латинскому, а для будущихъ кандидатовъ въ львовскій или краковскій университетъ прибавляется еще 6-й языкъ—греческій. Если ввести при этомъ эсперанто, не будетъ ли еще больше обремененія? Смѣю васъ увѣрить, что нѣтъ. Введеніе эсперанто въ школы не только не прибавитъ лишней тяжести, но послужитъ даже для облегченія. Если и въ будущемъ обученіе всёмъ вышеназваннымъ языкамъ будетъ непремѣнно требоваться (?),—обученіе эсперанто окажетъ помощь тѣмъ, что благодаря ему, ученики пріобрѣтутъ для изученія другихъ языковъ такія способности, которыхъ они безъ этого не

могли бы имѣть, вслѣдствіе этого, понадобится гораздо меньшее количество уроковъ языковъ для того, чтобы достигнуть гораздо лучшихъ успѣховъ.

Чтобы подтвердить вышесказанное мнѣніе, приведу нѣсколько фактовъ. Я знаю много юныхъ эсперантистовъ,—учениковъ среднихъ школъ, они такъ усердно занимаются эсперанто, что можно было-бы опасаться, не страдаютъ-ли отъ этого ихъ школьныя успѣхи. И вотъ я знаю отъ нихъ самихъ, и это подтвердили мнѣ также ихъ преподаватели, что они учатся не только хорошо, но даже изъ самыхъ лучшихъ. Всегда-ли они такъ хорошо учились?—Вотъ какъ г-нъ М., ученикъ гимназіи генерала Ожановскаго, отвѣчалъ мнѣ на вопросъ относительно латинскаго языка. «Къ латыни я всегда былъ неспособенъ и никогда я не могъ приготовиться къ переводу какого-либо латинскаго автора безъ польскаго ключа. Въ настоящее же время, съ тѣхъ поръ, какъ я научился эсперанто, латинскій языкъ пересталъ быть для меня труднымъ; все въ немъ для меня совершенно ясно, я смотрю «теперь на языки совсѣмъ другими глазами». Подобный-же отвѣтъ далъ мнѣ г. W., ученикъ коммерческаго училища, относительно французскаго языка, а его учитель французскаго яа. г-нъ K., не эсперантистъ, призналъ, что знаніе эсперанто много помогаетъ его ученикамъ.

Такимъ образомъ, сами факты ясно показываютъ всю неосновательность стариннаго предразсудка, будто эсперанто—помѣха для другихъ языковъ, такъ какъ, на самомъ дѣлѣ, благодаря ему, получается такая подготовка, безъ которой обученіе иностраннымъ языкамъ очень затруднительно, и, несмотря на постоянное измѣненіе методовъ, даётъ такіе жалкіе результаты. Въ этомъ убѣдились французы, англичане, отчасти и мы поняли, по этому скоро и въ нашихъ школахъ эсперанто должно стать необходимымъ и лучшимъ средствомъ для подготовки къ изученію иностранныхъ языковъ.

Д-ръ А. Грабовскій.

Рѣчь д-ра Л. Заменгофа на от-
крытіи IV Конгресса Эсперанти-
стовъ въ Дрезденѣ (августъ
1908 года.)

Дорогіе единомышленники!

Въ теченіе послѣдняго года въ на-
шемъ дѣлѣ произошли событія, взвол-
новавшія на нѣкоторое время эсперант-
скій міръ. Теперь все уже опять ус-
покоилось. Наше дерево, о которомъ
я говорилъ въ Кембриджѣ*), въ ис-
текшемъ году самымъ убѣдительнымъ
образомъ обнаружило всю свою силу
и здоровый ростъ, такъ какъ несмотр-
я на совершенно неожиданныя на-
паденія, вызывавшія въ продолженіе
нѣкотораго времени значительный
шумъ, это дерево сохранило всю свою
мощь и потеряло лишь очень немного
листьевъ. Несмотря на втайнѣ под-
готовленныя и быстро совершенныя
нападенія, не давшія нашимъ солда-
тамъ возможности какъ слѣдуетъ
ориентироваться и снестись другъ съ
другомъ, каждый изъ нихъ на своемъ
собственномъ мѣстѣ стойко противо-
стоялъ всѣмъ искушеніямъ, и только
немногіе дали увлечь себя ловкими
словами. Не останавливаясь на слу-
чившихся фактахъ, мы могли бы, слѣ-
довательно, молча перейти къ поряд-
ку дня. Однако, чтобы предостеречь
нашихъ будущихъ борцовъ противъ по-
добныхъ неожиданностей, я позволю
себѣ сказать нѣсколько словъ на эту
тему. Изъ прошлаго мы почерпнемъ
урокъ для будущаго.

Прошло уже ровно тридцать лѣтъ
съ того момента когда эсперантовъ пер-
вые явился передъ небольшимъ кру-
жкомъ друзей; прошелъ уже двадцать
одинъ годъ съ того момента, когда

*) На III Конгрессѣ Эсперантистовъ—лѣ-
томъ 1907 года.

Parolo de D-ro L. Zamengof ĉe
la malfermo de la IV Kongreso
Esperantista en Dresdono (aŭ-
gusto 1908).

Karaj Samideanoj!

En la daŭro de la lasta jaro en nia
afero okazis faktoj, kiuj maltrankvili-
gis por iom da tempo la mondon espe-
rantistan. Nun ĉio jam denove trank-
viligiĝis. Nia arbo, pri kiu mi parolis en
Kembridge, en la pasinta jaro plej kon-
vinke montris sian tutan fortecon kaj
sanecon, ĉar malgraŭ la tute ne aten-
ditaj atakoj, kiuj en la daŭro de kelka
tempo kaŭzis grandan krakadon, la
arbo konservis sian tutan potencon kaj
perdis nur tre malmultajn foliojn. Mal-
graŭ la kaŝite preparitaj kaj rapide
plenumitaj atakoj, kiuj ne donis al niaj
soldatoj la povon dece orientiĝi kaj
interkomunikiĝi, ĉiu el ili sur sia aparta
loko staris forte kontraŭ ĉiuj forlo-
goj, kaj nur tre malmultaj lasis sin
kapti per lertaj vortoj. Super la oka-
zintaj faktoj ni povus sekve silente
transiri al la tagordo. Tamen, por gar-
di niajn venontajn batalantojn kontraŭ
similaj surprizoj, mi permesos al mi
diri kelke da vortoj pri tiu temo. El la
tempo pasinta ni ĉerpu instruon por
la tempo venonta.

Pasis jam ĝuste tridek jaroj de la
momento, kiam Esperanto unue aperis
antaŭ malgranda rondo da amikoj; pa-
sis jam dudek unu jaroj de la momen-
to, kiam Esperanto unue aperis publike
antaŭ la mondo. Tre malforta ĝi estis
en la unua tempo; ĉiu plej malgranda
bloveto povis ĝin renversi kaj mortigi.
Ĉiu bona vorto de la plej sensignifa
homo aŭ de la plej senvalora gazeto
donis al niaj pioniroj esperon kaj ku-
raĝon: ĉiu atakanta vorto kaŭzis al ili
doloron. Kiam antaŭ dudek jaroj la

эсперанто впервые предсталъ публично передъ лицомъ міра. Въ первое время это было очень слабое созданіе; каждое малѣйшее дуновеніе могло опрокинуть его и убить. Каждое доброе слово самаго незначительнаго человѣка или самой ничтожной газеты давало нашимъ пионерамъ надежду и смѣлость; каждое вредное слово причиняло имъ боль. Когда двадцать лѣтъ тому назадъ Американское Философское Общество хотѣло взять дѣло международнаго языка въ свои руки, это было для автора эсперанто такимъ высокимъ и недоступнымъ авторитетомъ, что онъ, тогда еще имѣя право распоряжаться эсперанто*), сейчасъ же рѣшилъ отдать все въ руки этого общества, такъ какъ, будучи совершенно неопытнымъ, онъ тогда еще не зналъ, какая громадная разниа между теоріей и практикой.

Къ счастью, предпріятіе американскаго общества не удалось. Я говорю „къ счастью“, потому что дѣйствительно теперь, когда я болѣе опытенъ, для меня не подлежитъ никакому сомнѣнію, что, если бы предпріятіе этихъ теоретиковъ продолжалось немного дольше, вся идея международнаго языка уже давно была бы совершенно дискредитирована и погребена навсегда или, по крайней мѣрѣ, на очень долгое, долгое время.

Наши пионеры работали, и дѣло расло. Вскорѣ мы все больше и больше стали проникаться убѣжденіемъ, что отъ теоретиковъ мы должны ожидать очень мало хорошаго для нашего дѣла; что всѣ похвалы и порицанія постороннихъ лицъ имѣютъ для насъ лишь очень небольшое значеніе; что мы должны полагаться только на свои собственныя силы, на свое собственное терпѣніе и постоянство; что весь міръ придетъ къ намъ только тогда, когда увидитъ въ насъ силу, когда увидитъ, что мы не бродимъ ощупью во тьмѣ, что мы не теряемъ сегодня того, что добыли вчера, что нашъ путь ясенъ и прямъ и мы съ него никогда не сходимъ.

Но не сразу пришли мы къ этому прочному убѣженію. Въ первое время, видя, что наше дѣло прогрессируетъ очень медленно и съ трудомъ,

*) Какъ извѣстно, д-ръ Заменгофъ вскорѣ послѣ обнаруженія эсперанто отказался публично отъ всякихъ личныхъ «авторскихъ» правъ на созданный имъ языкъ, предоставивъ въ цѣляхъ наилучшаго развитія и успѣха своего великаго дѣла право распространенія эсперанто и, въ частности, право на изданіе всевозможныхъ печатныхъ произведеній на этомъ языкѣ въ общее пользование.

Amerika Filozofia Societo votis preni la aferon de lingvo internacia en siajn manojn, tio estis por la aŭtoro de Esperanto tiel altega kaj neatingebla aŭtoritato, ke li, kiu tiam havis ankoraŭ la rajton disponi pri Esperanto, tuj decidis fordoni ĉion al la manoj de tiu societo, ĉar, estante tute sensperta, li tiam ankoraŭ ne sciis, kia grandega diferenco estas inter teorio kaj praktikoj.

Feliĉe la entrepreno de la Amerika societo ne sukcesis. Mi uzas la vorton „feliĉe“, ĉar efektive nun, kiam mi estas pli sperta, por mi estas afero tute senduba, ke, se la entrepreno de tiuj teoriistoj daŭrus iom pli longe, la tuta ideo de lingvo internacia jam de longe estus tute senkreditigita kaj enterigita por ĉiam, aŭ almenaŭ por tre longa, longa tempo.

Niaj pioniroj laboris, kaj la afero kreskis. Baldaŭ ni ĉiam pli kaj pli akiradis la konvinkon, ke de teoriistoj ni devas atendi tre malmulte de bono por nia afero; ke ĉiuj laŭdoj kaj mallaŭdoj de flankaj personoj havas por ni nur tre malgrandan signifon; ke ni devas fidi nur niajn proprajn fortojn, nian propran paciencon kaj konstantecon; ke la mondo venos al ni nur tiam, kiam ĝi vidos en ni potencon, kiam ĝi vidos, ke ni ne palpas en mallumo, ke ni ne perdas hodiaŭ tion, kion ni akiris hieraŭ, ke nia vojo estas klara kaj rekta kaj ni de ĝi neniam deflankiĝas.

Sed ne per unu fojo ni venis al tiu fortika konvinko. En la unua tempo, vidante, ke nia afero progresas tre malrapide kaj malfacile, multaj Esperantistoj pensis, ke la kauzo de tio kuŝas en nia lingvo mem, ke, se ni nur ŝanĝos tiun aŭ alian detalon, la mondo tuj venos al ni en granda amaso. Tiam venis la periodo de la granda postulado de reformoj. Feliĉe tiu periodo daŭris ne longe. La Esperantistoj baldaŭ konvinkiĝis, ke veni al la komuna, ĉiujn kontentiganta kaj silentiganta interkonsento pri la esenco de la reformoj estas tute ne eble, kaj la ekstera mondo, kiun la reformemuloj celis, restis absolute indiferenta koncerne tion, ĉu tiu aŭ alia detalo havas en nia lingvo tian formon aŭ alian; oni baldaŭ konvinkiĝis, ke per reformado ni nur perdos ĉion ĝis nun akiritan kaj gajnos absolute nenion. Tiam la Esperantistoj firme decidis ne paroli plu pri iaj reformoj. Kelkaj tre malmultaj malkontentuloj forlasis Esperanton kaj kune kun kelkaj ne-Esperantistoj, kiuj rigardis sin kiel plej kompetentajn en la afero de lingvo internacia, komencis inter si, ĝis nun ankoraŭ ne finiĝintan kaj neniam finiĝontan, diskutadon pri diversaj lingvaj detaloj, kaj ili estas nun sur tiu sama punkto, sur kiu ili staris antaŭ dekkvar jaroj. La tuta ce-

многіе эсперантисты думали, что причина этого лежит въ самомъ нашемъ языкѣ, что стоитъ намъ лишь измѣнить ту или иную деталь, и весь міръ сейчасъ же придетъ къ намъ. Тогда наступилъ періодъ большого спроса на реформы. Къ счастью, этотъ періодъ продолжался недолго. Эсперантисты скоро убѣдились, что притти къ какому-нибудь общему, удовлетворяющему всѣхъ и примиряющему соглашенію о существѣ реформъ совершенно невозможно, и вѣтшій міръ, который имѣлся въ виду реформаторами, остался совершенно равнодушнымъ къ тому, имѣть ли та или другая деталь въ нашемъ языкѣ ту или иную форму; они убѣдились скоро, что благодаря реформамъ мы только потеряемъ все, приобретенное до сих поръ, и абсолютно ничего не выиграемъ. Тогда эсперантисты твердо рѣшили не говорить больше о какихъ бы то ни было реформахъ. Очень небольшая группа недовольныхъ оставила эсперанто и вмѣстѣ съ нѣсколькими неэсперантистами, считавшими себя наиболѣе компетентными въ дѣлѣ международнаго языка, начала въ своей средѣ споръ относительно различныхъ лингвистическихъ деталей, который до сих поръ еще не окончился и никогда не кончится, и они стоятъ теперь на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ стояли четырнадцать лѣтъ тому назадъ. Всѣ остальные эсперантисты въ полной гармоніи тѣсно сплотились вокругъ своего прежняго знамени и прошли съ тѣхъ поръ большой, огромный путь впередъ.

Съ того времени, когда эсперантисты перестали говорить о реформахъ, для эсперанто начался блестящій періодъ. Въ началѣ, подъ давленіемъ очень большихъ вѣтшнихъ препятствій, мы прогрессировали очень медленно и съ трудомъ. Но подъ вліяніемъ нашей полной внутренней гармоніи и неуклоннаго движенія прямо впередъ, наши силы все болѣе и болѣе росли. Теперь мы достигли такой мощи, о которой многіе изъ насъ десять лѣтъ тому назадъ не смѣли даже мечтать, и если мы и впредь будемъ идти въ такой же гармоніи, какъ до сих поръ, то никакая сила въ мірѣ не сможетъ остановить нашего движенія, и мы достигнемъ нашей цѣли. Съ каждымъ часомъ растетъ число нашихъ приверженцевъ, съ каждымъ днемъ увеличивается число нашихъ группъ. Наша литература растетъ такъ безостановочно и быстро, что многіе маленькіе народы уже теперь могутъ намъ завидовать. Практическое пользование нашимъ языкомъ все увеличивается и увеличивается. Между тѣмъ какъ еще недавно о насъ

тера Esperantistaro en plena harmonio forte grupiĝis ĉirkaŭ sia konstanta standardo kaj faris de tiu tempo grandan, grandegan marŝon antaŭen.

De la tempo, kiam la Esperantistoj ĉesis paroli pri reformoj, komenciĝis por Esperanto periodo ĉiam pli kaj pli brilanta. En la komenco, sub la premo de tre grandaj malhelpoj eksteraj, ni progresadis tre malrapide kaj malfacile. Sed sub la influo de nia plena interna harmonio kaj nia nedekliniĝa irado rekte antaŭen, niaj fortoj ĉiam pli kaj pli kreskis. Nun ni atingis tian potencon, pri kiu multaj el ni antaŭ dek jaroj ne kuragiĝis eĉ reŝi, kaj se ni marŝos en tia sama harmonio kiel ĝis nun, nenia forto en la mondo povos haltigi nian iradon, kaj ni plene atingos nian celon. Ĉiuhore kreskas la nombro de niaj partianoj, ĉiutage pli-grandiĝas la nombro de niaj grupoj. Nia literaturo kreskas tiel senhalte kaj rapide, ke multaj malgrandaj nacioj jam nun povas nin envii. La praktika uzado de nia lingvo fariĝas ĉiam pli granda. Dum ankoraŭ antaŭ ne longe oni tute silentis pri ni kaj poste oni nin mokis, nun oni jam ĉie nin respektas, kiel grandan potencon. Eĉ tiuj niaj principaj kontraŭuloj, kiuj antaŭ ne-longe malŝate rigardis nin de alte, nun jam krias alarmon.

Nia lingvo mem konstante pli riĉiĝas kaj elastiĝas. Iom post iom konstante aperas novaj vortoj kaj formoj, unuj fortikiĝas, aliaj ĉesas esti uzataj. Ĉio fariĝas kviete, senskue kaj eĉ nerimark-eble. Nenie montriĝas ia diferenciĝado de nia lingvo laŭ la diversaj landoj, kaj ju pli spertaj fariĝas la aŭtoroj, des pli similigiĝas reciproke ilia uzado de nialingvo, malgraŭ la granda mal-proksimeco de iliaj lokoj de loĝado. Nenie rompiĝas aŭ difektiĝas la kontinueco inter la lingvo malnova kaj nova, kaj malgraŭ la fakto, ke nia lingvo forte disvolviĝas, ĉiu nova Esperantisto legas la verkojn de antaŭ dudek jaroj kun tia sama perfekta facileco, kiel Esperantisto tiutempa, kaj li eĉ ne rimarkas, ke tiuj verkoj estas skribitaj ne nun, sed en la unua, suĉinfana periodo de nia lingvo.

Nia afero regule kaj trankvile iras antaŭen. La tempo de la teoriaj juĝoj kaj de kliniĝado antaŭ ŝajnaj aŭtoritatoj jam de longe pasis. Se iu nun esprimas sian opinion aŭ konsilon pri Esperanto, oni jam ne demandas, ĉu li estas homo grandfama aŭ ne,—oni nur demandas, ĉu liaj konsiloj estas konformaj al la naturaj bezonoj kaj la natura irado de nia lingvo aŭ ne. Se iu glornoma persono en plena nesciado de nia afero esprimas iun-el tiuj sensencaĵoj, kiujn ni jam tiel ofte aŭdis,

совершенно молчали, а потом надъ нами смѣялись, теперь звездъ уже уважаютъ насъ, какъ большую силу. Даже тѣ наши принципиальные противники, которые недавно презрительно смотрѣли на насъ свысока, теперь уже бьютъ тревогу.

Нашъ языкъ постоянно обогащается и становится все болѣе гибкимъ. Мало по малу появляются новыя слова и формы, одни укрѣпляются, другія выходятъ изъ употребленія. Все дѣлается спокойно, безъ потрясеній и даже незамѣтно. Нигдѣ не обнаруживается дифференціаціи нашего языка по различію странъ, и чѣмъ опытнѣе становятся авторы, тѣмъ болѣе сходство получается въ употребленіи ими нашего языка, несмотря на большую отдаленность другъ отъ друга тѣхъ мѣстъ, гдѣ они живутъ. Нигдѣ не прерывается и не нарушается преемственность между старымъ языкомъ и новымъ, и несмотря на то, что нашъ языкъ очень развивается, каждый новый эсперантистъ читаетъ произведенія, написанныя двадцать лѣтъ тому назадъ, съ такой же совершенной легкостью, какъ и эсперантистъ того времени, даже не замѣчая, что эти произведенія написаны не теперь, а въ первый, младенческій періодъ нашего языка.

Наше дѣло правильно и спокойно идетъ впередъ. Время теоретическихъ расужденій и преклоненія передъ мнимыми авторитетами уже давно прошло. Если кто-нибудь теперь высказываетъ свое мнѣніе или совѣтъ относительно эсперанто, уже не спрашиваютъ, знаменитый онъ человѣкъ или нѣтъ,—спрашиваютъ только, отвѣчаютъ ли его совѣты естественнымъ потребностямъ и естественному развитію нашего языка или нѣтъ. Если какая-нибудь знаменитость въ полномъ незнаніи нашего дѣла высказываетъ какую-нибудь изъ тѣхъ недѣлостей, которыя мы уже такъ часто слышали, напримѣръ, что искусственный языкъ есть утопія, что эсперантисты не понимаютъ другъ друга, и т. д. или если она, забывая теперешнее положеніе эсперанто и печальнѣйшій примѣръ академии Воляцка, требуетъ, чтобы мы передѣляли весь языкъ по ея теоретическому рецепту,—тогда мы, эсперантисты, равнодушно выслушиваемъ все и спокойно идемъ нашей дорогой.

Не для того, чтобы хвастать нашей силой, я говорю все это: никто изъ насъ не имѣетъ права гордиться, потому что наша сила не является заслугой кого-нибудь изъ насъ въ отдаленности: напротивъ, она есть только результатъ многолѣтней терпѣливой работы мн о ж е с т в а л и ц ѣ. Я хотѣлъ

ekzemple, ke arta lingvo estas utopio. ke la Esperantistoj sin reciproke ne komprenas. k. t. p., aŭ se li, forgesante la nunan staton de Esperanto kaj la teruran ekzemplon de la Volapūka akademio, postulas, ke ni rebaku la tutan lingvon laŭ lia teoria recepto,— tiam ni, Esperantistoj, indiferente ĉion aŭskultas kaj trankvile iras nian vojon.

Ne por fieri pri nia forteco mi diras ĉion ĉi tion: neniu el ni havas la rajton esti fiera, ĉar nia forteco ne estas la merito de iu el ni aparte, sed ĝi estas nur la rezultato de multjara pacienca laborado de multo da personoj. Mi volis nur atentigi vin pri tio, ke en nia afero ĉio povas esti atingita nur per harmonio kaj konstanteco. Se nin ne gvidus fera konstanteco, nia lingvo jam de longe ne ekzistus, kaj la vortoj „lingvo internacia“ estus nun la plej granda mokataĵo por la mondo.

La longa kaj malfacila batalado nin hardis, kaj ne sole la voĉoj de apartaj personoj, sed eĉ la premo de ia granda potenco nun jam ne povus deklini la Esperantistaron de ĝia klara kaj rekta vojo. Kia do estas la kaŭzo, ke en la pasinta jaro en nia tendaro subite naskiĝis tia granda vento, kiu en la daŭro de momento minacis alporti al ni tiom da malbono? Kiu estis tiu ŝajne grandega forto, kiu por momento enportis tian neatenditan konfuzon en nian mezon? Nun, kiam ĉio jam klariĝis, ni povas konfesi, ke ĝi ne estis ia eksterordinare granda potenco, ĝi estis simple kelkaj malmultaj personoj; sed la danĝereco de ilia atako konsistis en tio, ke tiu atako ne venis malkaŝe el ekstere, sed ĝi estis kaŝite preparita kaj tute neatendite aranĝita interne de nia tendaro.

Ĉi estas historio, pri kiu mi ne volas paroli. Nun mi volas nur diri jenon: ni ĉiuj estas reprezentantoj de la ideo de lingvo internacia, ni faru kun ĝi, kion ni volas, sed ni agu honeste kaj ni memoru, ke pri niaj agoj la estonteco severe nin juĝos. Memoru, ke Esperanto estas nenies propraĵo, ke la Esperantistoj havas plenan rajton fari kun ĝi ĉion, kion ili volas, se ili nur faros ĝin singarde, lojale kaj interkonsente. Nur por gardi nian lingvon kontraŭ anarĥio de la flanko de apartaj personoj, nia lingvo havas sian plej senpartie elektitan kaj el plej kompetentaj personoj konsistantan kaj konsistantan Lingvan Komitaton, kiu, dependante de neniu mastro, havas plenan rajton kaj plenan povon esplori kaj prezenti al la sankcio de la Esperantistaro ĉion, kion ĝi volos. La Bulonja Deklaracio malpermesas nur, ke apartaj personoj rompu la lingvon a r b i t r e, ĝi estas kreita nur por gardi la ekstreme necesan

только обратить ваше внимание на то, что въ нашемъ дѣлѣ все можетъ быть достигнуто только гармонией и постоянствомъ. Если бы нами не руководило желѣзное постоянство, нашъ языкъ уже давно не существовалъ бы, и слова «международный языкъ» были бы теперь величайшимъ посмѣшищемъ для міра.

Долгая и тяжелая борьба сплотила насъ, и не только голоса отдѣльныхъ лицъ, но даже давленіе какой-нибудь большой силы теперь уже не могло бы отклонить эсперантистовъ отъ ихъ яснаго и прямого пути. Гдѣ же причина того, что въ прошломъ году въ нашемъ лагерѣ внезапно поднялся такой большой вѣтеръ, грозившій въ теченіе одного момента принести намъ столько зла? Какая, повидимому, огромная сила внесла на мгновение такое неожиданное смятеніе въ нашу среду? Теперь, когда все уже разъяснилось, мы можемъ признать, что это было дѣломъ не какой-то необыкновенно большой силы, а просто нѣсколькихъ—немногихъ—лицъ; но опасность ихъ нападенія заключалась въ томъ, что нападеніе не пришло открыто извнѣ, но было втайнѣ подготовлено и совершенно неожиданно произведено в н у т р и нашего лагеря.

Произошла исторія о которой я не желаю говорить. Теперь я хочу только сказать слѣдующее: мы всё являемся представителями идеи международнаго языка, мы можемъ дѣлать съ ней все, что угодно, но будемъ дѣлать честно и помнить, что за наши дѣйствія будущее строго будетъ насъ судить. Помните, что эсперанто не является ничьей собственностью, что эсперантисты имѣютъ полное право дѣлать съ нимъ все, что они хотятъ, если только они будутъ дѣлать это осторожно, лояльно и въ согласіи другъ съ другомъ. Только для того, чтобы охранить нашъ языкъ отъ анархіи со стороны отдѣльныхъ лицъ, нашъ языкъ имѣетъ свой совершенно безпартийнымъ образомъ избранный и состоящій изъ наиболѣе компетентныхъ лицъ Лигвистическій Комитетъ (Lingva Komitato) который, будучи независимъ отъ какой бы то ни было власти, имѣетъ полное право и полную возможность изслѣдовать, представлять на утвержденіе эсперантистовъ все, что онъ пожелаетъ. Булонская декларация***) запрещаетъ только отдѣльнымъ лицамъ по произ-

kontinuescon en nia lingvo. Se iu el vi trovas, ke ni devas fari tion aŭ alian, prezentu vian deziron al la Lingva Komitato. Se tiu Komitato ŝajnos al vi tiu konservativa, tiam memoru, ke ĝi ekzistas ne por la plenumado de diversaj personaj kapricoj, sed por la gardado de la interesoj de la tuta Esperantistaro; ke pli bone estas, ke la Komitato faru tro malmulte, ol ke ĝi facilanime faru ian paŝon, kiu povus malutili al nia tuta—afero. Ĉar vi ĉiuj konfesas, ke la esenco de nia lingvo estas ĝusta kaj oni povas disputi nur pri detaloj, tial ĉio bona kaj ĉio efektive necesa povas facile esti farata en ĝi per vojo lojala, en harmonio kaj paco.

La personoj, kiuj volas altrudi al la tuta Esperantistaro siajn dezirojn, diras ordinare, ke ili havas la plej bonajn ideojn, kiujn la plimulto da Esperantistoj certe aprobus, sed iaj ĉefoj ne volas ilin aŭskulti kaj ne permesas al ili prezenti siajn ideojn por esplorado. Tio estas ne vera. Vi scias, ke laŭ la nova ordo, kiun per komuna voĉdonado akceptis por si nia Lingva Komitato, ĉiu homo ne sole havas la rajton prezenti al la Komitato siajn proponojn, sed se la propono havas eĉ nur plej malgrandan ŝajnon de seriozeco, se inter la cent membroj de la Komitato la propono akiris por si eĉ nur la aprobon de kvin personoj, tio jam sufiĉas, ke la Lingva Komitato estu devigata esplori tiun proponon. Vi vidas sekve, ke neniu povas plendi, ke oni lin ne aŭskultas aŭ ke iaj ĉefoj prezentas al voĉdonado nur tion, kion ili deziras.

Se iu diras al vi, ke oni devas ĉion krude rompi, se oni per ĉiuj fortoj kaj per ĉiuj eblaj rimedoj penas malkontentigi vin; se de la vojo de severa unueco, de tiu sole vojo, kiu povas konduki nin al nia celo, oni penas forlogi vin,—tiam gardu vin! tiam sciu, ke tio kondukas al malordigo de ĉio, kion multaj miloj da personoj atingis por la granda ĉiuhoma ideo per multejara pacienca laborado.

Mi finis. Pardonu al mi la malagrablan temon, kiun mi elektis. Ĝi estas la unua kaj espereble ankaŭ la lasta fojo en la historio de niaj kongresoj. Kaj nun ni ĉion forgesu; ni komencu la grandan feston, por kiu ni ĉiuj kunvenis el la diversaj landoj de la mondo; ni ĝoje pasigu nian grandan ĉiujaran semajnon de la pure homara festo. Ni memoru pri tio, ke niaj kongresoj estas ekzercanta kaj edukanta antaŭparolo por la historio de la estonta interfratigita homaro. Por ni estas grava ne iaj bagatelaj eksteraj detalaĵoj de nia lingvo, sed ĝia esenco, ĝia ideo kaj celo, tial ni antaŭ ĉio devas zorgi pri ĝia seninterrompa vivado, pri

***) Декларация, принятая на I конгрессѣ эсперантистовъ Boulogne-sur-Mer (Франція) въ 1906 г. Текстъ этого чрезвычайно важнаго документа былъ напечатанъ по-русски въ ноябрьскомъ или декабрьскомъ № журнала "Русская Эсперантисто" за 1906 г.

волу ломать языкъ, она создана лишь для того, чтобы охранять крайне необходимую преемственность въ нашемъ языкѣ. Если кто-нибудь изъ васъ находитъ, что мы должны сдѣлать то или другое дѣло, пусть представитъ свое желаніе Лингвистическому Комитету. Если этотъ Комитетъ покажетъ вамъ слишкомъ консервативнымъ, помните, что онъ существуетъ не для исполненія разныхъ личныхъ капризовъ; а для охраны интересовъ всѣхъ эсперантистовъ; что лучше, чтобы Комитетъ дѣлалъ слишкомъ медленно, чѣмъ легкомысленно предпринималъ какой-нибудь шагъ, который могъ бы повредить всему нашему дѣлу. Такъ какъ вы все признаете, что сущность нашего языка правильна и что можно спорить только о деталяхъ, то все хорошее и все дѣйствительно необходимое можетъ легко быть сдѣлано въ немъ лояльнымъ путемъ, въ гармоніи и мирѣ.

Лица, желающія навязать всѣмъ эсперантистамъ свои желанія, говорятъ обыкновенно, что они являются съ самыми лучшими идеями, которыя большинство эсперантистовъ навѣрно одобрило бы, но какіе-то вожди не хотятъ ихъ слушать и не позволяютъ имъ представить свои идеи на общее разсмотрѣніе. Это невѣрно. Вы знаете, что по новому правилу, которое нашъ Лингвистическій Комитетъ обшлагомъ голосованіемъ принялъ для себя, не только всякое лицо имѣетъ право представить Комитету свои предложенія, но если предложеніе отличается хоть нѣкоторой серьезностью, среди ста членовъ Комитета предложеніе получило одобреніе хотя бы пяти лицъ, то этого уже достаточно, чтобы Лингвистическій Комитетъ былъ обязанъ разсмотрѣть это предложеніе. Вы видите, слѣдовательно, что никто не можетъ жаловаться на то, что его не слушаютъ или что какіе-то вожди предлагаютъ на голосованіе лишь то, чего они хотятъ.

Если кто-нибудь говорить вамъ, что надо все рѣзко измѣнить, если всѣми силами и всевозможными способа-

gia senhalti k'veskado. Granda estas la diferenco inter homo-infano kaj homo-viro; granda eble estas la diferenco inter la nuna Esperanto kaj la evoluciinta Esperanto de post multaj jarcentoj; sed dank'al nia diligenta gardado, la lingvo fortike vivos, malgraŭ ĉiuj atencoj, ĝia spirito fortiĝos, ĝia celo estos atingita, kaj niaj nepoj benos nian paciencon.

D-ro L. Zamengof.

ми стараются вызвать въ васъ недовольство; если васъ пыгаются увлечь съ пути строгаго единства, съ того пути, который одинъ только можетъ привести насъ къ нашей цѣли,—тогда берегитесь! Знайте, что это ведетъ къ разстройству всего, чего достигли многіи тысячи людей для великой общечеловѣческой идеи путемъ многолѣтней терпѣливой работы.

Я кончилъ. Простите меня за неприятную тему, которую я выбралъ. Это — первый и, можно надѣяться, послѣдній случай въ исторіи нашихъ конгрессовъ. Теперь мы забудемъ все; начнемъ великій праздникъ для котораго мы всѣ собрались изъ разныхъ странъ свѣта; проведемъ радостно нашу великую ежегодную недѣлю чисто-человѣческаго праздника. Будемъ помнить, что наши конгрессы являются полнымъ практически-воспитательнаго значенія предисловіемъ для исторіи будущаго братскаго человечества. Для насъ важны не какія-то мелкія внѣшнія подробности нашего языка, а его сущность, его идея и цѣль, поэтому мы прежде всего должны заботиться объ его непрерывной жизни, объ его безостановочномъ ростѣ. Велика разница между человѣкомъ—ребенкомъ и человѣкомъ—мужемъ; велика, можетъ быть, будетъ разница между теперешнимъ эсперанто и эсперанто—продуктомъ эволюціи многихъ столѣтій; но благодаря нашей неустанной охранѣ языкъ будетъ жить прочною жизнью, несмотря на всѣ покушенія, духъ его сдѣлается болѣе сильнымъ, цѣль его будетъ достигнута, и наши внуки благословятъ наше терпѣніе.

Д-ръ Л. Заменгофъ.

Генри Фарманъ

Какъ я сдѣлался воздухоплавателемъ.

Меня просили печатно рассказать о томъ, какъ я сдѣлался воздухоплавателемъ. Теперь я готовъ почти пожалѣть, что уступилъ настойчивымъ просьбамъ. Я никогда, въ концѣ концовъ, не понималъ этого чувства неловкости, испытываемого писателями, принужденными говорить о своихъ собственныхъ дѣлахъ и поступкахъ. Большинство извиняется передъ началомъ разсказа — можетъ быть отъ этого и выигрываетъ вступленіе, — или пользуются ловкимъ приемомъ заставляющимъ забыть, насколько это возможно, все то непріятное, что привноситъ съ собой выдвиганіе своего я.

И это еще болѣе усиливаетъ мое замѣшательство, такъ какъ моя специальность спортсмена, естественно, не сдѣлала меня достаточно искуснымъ въ примѣненіи такихъ ловкихъ приемовъ.

Какъ-бы то ни было, я далъ обѣщаніе и долженъ его сдержать. Но довольно вилать: болѣе длинное вступленіе было-бы, въ концѣ концовъ, бесполезнымъ многословіемъ.

Самое лучшее, конечно, сейчасъ-же покончить съ биографіей, которая, увѣряю васъ, будетъ краткой. Я родился въ Парижѣ въ 1873 году. Отецъ мой былъ англичанинъ, мать французка. До сихъ поръ мною владѣютъ двѣ страсти: живопись, которую я изучалъ въ Ecole des Beaux-Arts (школа изящныхъ искусствъ) и спортъ во всѣхъ его видахъ.

Въ дѣтствѣ я буквально былъ поглощенъ велосипедной ѣздой. Моя машина носила тогда красивое имя — „Маленькая Королева“. Въ 1892 г. на мою долю выпало счастье одержать побѣду въ чемпионатѣ на сто километровъ для учениковъ Beaux-Arts, а потомъ на гонкахъ Парижъ—Клермонъ. Последнее испытаніе было организовано фирмой (Michelin) Ми-

Henri Farman.

Kiel mi farigis aerveturanto.

Oni petis min, ke mi prese rakontu pri tio, kiel mi farigis aerveturanto. Nun mi estas preta preskaŭ bedaŭri, ke mi cedis al persistaj petoj. Mi neniam, fine, komprenis tiun ĉi senton de l' ĝeneco, kiun suferas verkistoj, devigitaj paroli pri siaj propraj aferoj kaj agoj.

La plej granda parto de ili petas pardonon en la komenco de la rakonto — povas esti, de tio ĉi gajnas antaŭparolo. — aŭ uzas lertan manieron, devigantan forgesi, kiom tio ĉi estas ebla, ĉion malagrablan, kion alportas kun si la elmovado de propra „mi“.

Kaj tio ankoraŭ pli fortigas mian konfuzon, ĉar mia specialeco de sportisto, nature, ne faris min sufiĉe sperta en la uzado de tiaj lertaj manieroj.

Sed kiel ajn ĝi estu, mi donis promeson kaj devas ĝin plenumi. Sed sufiĉe estas babilo: la pli longa antaŭparolo estus, fine, senutila multparoleco.

La plej bone estas, kompreneble, tuj fini aferon kun biografio, kiu, mi certigas Vin, estos mallonga. Mi naskiĝis en Parizo en la jaro 1873. Mia patro estis anglo, la patrino estis francino.

Ĝis nun min posedas du pasioj: pentrarto, kiun mi studis en l' Ecole des Beaux-Arts (la lernejo de belaj artoj), kaj sporto en ĉiuj ĝiaj specoj.

En la infaneco mi tutege estis dro-niĝinta en bicikletan veturadon. Mia maŝino portis tiam belan nomon — „Malgranda Reĝino“. En la jaro 1892 al mia sorto trafis feliĉo venki en ĉampionato por cent kilometroj por lernantoj de Beaux-Arts, kaj poste en konkurado Parizo—Klermon. La lasta konkurso estis organizita de la firmo (Michelin) Miŝelen, kiu ankaŭ en la nuna tempo, kiel oni scias, donadas al aerveturantoj luksajn premiojn. Fatale mi devis partopreni en la konkurso. La „malgranda Reĝino“ same kiel min ravi-gadis mian fraton Moric; kaj ni ambaŭ

шелень, которая и въ настоящее время, какъ известно, выдаетъ воздухоплателямъ великолѣпные призы. Роковымъ образомъ я долженъ былъ принять участие въ состязаніяхъ „Маленькая Королева“ такъ же, какъ и меня, приводила въ восторгъ моего брата Морица; и мы вдвоемъ съ нимъ ѣздили на тендемахъ. Объ этихъ поѣздкахъ не такъ давно вспоминала одна изъ газетъ.

Автомобиль смѣнила бициклетку, которая въ свою очередь заняла мѣсто трехколесной виажуретки съ керосиновымъ двигателемъ. Во время гонокъ 1892 года, мой моторъ „Панаръ-Левассеръ“ пришелъ первымъ изъ большихъ каретъ и вторымъ изъ всѣхъ участниковъ состязанія вслѣдъ за Марселемъ Рено. Долженъ-ли я вспомнить о странномъ приключеніи во время гонокъ 1905 г. вокругъ Оверня? Вслѣдствіе... слишкомъ быстро хода, каретку такъ сильно рвануло впередъ, что она провалилась въ оврагъ, въ то время какъ я, также какъ и мой шоферъ, счастливо повисли на вѣтвяхъ дерева. Это поистинѣ былъ мой первый дебютъ воздухоплаванія, хотя такой способъ подражанія птицамъ былъ нѣсколько грубъ и неожиданный.

Часто во время состязаній „великановъ скорости“,—я думалъ, не придавая впрочемъ этимъ соображеніямъ большой цѣны, что если каретка, пробѣгающая 100 кил. въ часъ, была бы снабжена съ обѣихъ сторонъ крыльями, она могла бы подняться надъ землей. Но въ то же время я всегда сознавалъ, что эта попытка, съ аппаратомъ „тяжелѣе воздуха“, должна кончиться тѣмъ, что она будетъ тотчасъ же опрокинута; передо мной во всей своей ужасающей трудности вставала одна изъ самыхъ неразрѣшимыхъ проблемъ воздухоплаванія—устойчивость. Я долженъ былъ признать также, что двигатель аэроплана долженъ быть значительно легче, чѣмъ могучій механизмъ автомобиля. къ равномѣрному шуму котораго я радостно прислушивался.

Эти воздушныя мечты естественно вызывались чтеніемъ различныхъ отчетовъ о все еще неудачныхъ опытахъ, и книгъ объ аэропланахъ.

Благодаря мимолетнымъ разговорамъ съ своимъ братомъ Морицемъ, искusstнымъ воздухоплателемъ, основавшимъ Аэро-клубъ во Франціи,—я уже имѣлъ нѣкоторыя представленія объ аэростатикѣ, и мнѣ знакомы были также всѣ попытки воздухоплателей прошлаго. Съ живымъ интересомъ слѣдилъ я за замѣчательнымъ полетомъ нѣмецкаго инженера Лиленталя, который спустился съ вер-

ветурadis sur tendemo. Pri tiuj ĉi veturadoj antaŭnelonge rememoris unu el gazetoj.

Aŭtomobilo anstataŭis bicikleton, kiu siavice okupis lokon de tirada veturileto kun petrola movilo.

Dum la konkurado de l' jaro 1892, mia motoro „Panar-Levasser“ venis unua el grandaj kaleŝoj kaj dua el ĉiuj partoprenantoj de la konkurso tuj post Marsel Reno. Ĉu devis mi rememori pri stranga okazo dum konkurado de l' jaro 1905 ĉirkaŭ Overgne? Pro... tro rapida irado, la kaleŝo tiel forte estis tirita antaŭen, ke ĝi enfalis en kavegon, dum mi kaj mia kondukanto feliĉe pendiĝis sur branĉoj de arbo. Tio ĉi vere estis mia unua provo de l' aerflugado, kvankam tia maniero de imito al birdoj estis iom maldelikata kaj neatendita.

Ofte dum konkuradoj de „grandeguloj de rapideco“—mi pensis, ne donante, cetere, al tiuj ĉi konsideroj grandan ŝaton, ke se kaleŝo, trakuranta 100 kil. dum unu horo, havus de ambaŭ flankoj flugilojn, ĝi povus leviĝi super la tero. Sed en la sama tempo mi ĉiam konsciis, ke tiu provo kun aparato „pli peza ol aero“ devas finiĝi tiel, ke ĝi estos tuj renversita; antaŭ mi en la tuta sia terura malfacileco aperadis unu el la plej nesolveblaj problemoj de l' aerveturado—starebleco.

Mi devis konfesi ankaŭ, ke movilo de aeroplano devas esti multe malpli peza, ol potenca mekanismo de l' aŭtomobilo, kies egalmezuran bruon mi ĝoje aŭskultis.

Tiuj ĉi aeraj revoj nature estis ekscitataj per legado de diversaj raportoj pri ĉiam ankoraŭ sensukcesaj eksperimentoj kaj de libroj pri aeroplanoj.

Dank' al okazaj interparoladoj kun mia frato Moric, lerta aerveturanto, fondinta Aero-Klubon en Francujo,—mi jam havis kelkajn konojn pri aërosstatiko, kaj al mi konataj estis ankaŭ ĉiuj provoj de alrveturantoj de l' pasinteco. Kun viva intereso observis mi rimarkindan flugon del' germana ingeniero Liliental, kiu ekflugis de supro de monteto kontraŭ vento en aeroplano sen movilo, havanta nur artefaritajn flugilojn. Farinte du mil flugojn, Liliental pereis en la jaro 1896, renversita de l' ekblovo de vento de la alto de 15 metroj. Sed li kreis skolon, kaj anglo Pilĉer kaj amerikano Sanjut, estis liaj unuaj adeptoj. Poste aperadis multenombraj sciigoj, precipe en la revuo „Aerofilo“ („Aeramento“), pri interesaj kaj sekretaj eksperimentoj de l' fratoj Rajt en Dajton (Dayton) en la ŝt. Ogajo. Subite la 12-an. de septembro de la jaro 1906, Santos-Djumon antaŭ amaso de entuziasmaj rigardantoj pruvis, ke aparato multe pli peza ol aero povas

шины холма против вѣтра на аэропланѣ безъ двигателя, снабженномъ только искусственными крыльями. Совершивъ двѣ тысячи полетовъ, Лиленталь погибъ въ 1896, опрокинутый порывомъ вѣтра съ высоты 15 метровъ. Но онъ создалъ школу, и англичанинъ Пильчеръ и американецъ Шаньюъ были его первыми последователями. Потомъ появлялись многочисленные извѣщенія, особенно въ журналѣ „Аэрофиль“, о любопытныхъ и таинственныхъ опытахъ братьевъ Райтъ въ Дайтонѣ (Dayton) шт. Огайо. Вдругъ 12 сентября 1906 г. Сантосъ-Дюмонъ передъ толпой воодушевленныхъ зрителей доказалъ, что аппаратъ значительно болѣе тяжелый чѣмъ воздухъ, можетъ подняться отъ земли исключительно своей механической силой. За этимъ замѣчательнымъ опытомъ 12 ноября послѣдовалъ второй, болѣе доказательный, при чемъ онъ пролетѣлъ до 220 метровъ.

Этотъ день ознаменовалъ окончательную побѣду человѣка надъ воздушнымъ пространствомъ и безпочвенность скептиковъ, объяснявшихъ результаты, полученные знаменитымъ бразильцемъ, простой случайностью. Съ этого момента я вступилъ на вѣрную дорогу. Не Сантосъ-ли Дюмонъ разсѣялъ мои сомнѣнія?

Первые полеты.

Лѣтомъ 1907 г. я просилъ братьевъ Вуазенъ построить по моему плану аэропланъ типа Деллагранжа. Долженъ тутъ же сказать, что успѣхъ, котораго я достигъ, въ значительной степени зависѣлъ отъ братьевъ Вуазенъ. Благодаря ихъ знакомству съ дѣломъ, ихъ уму и энергій я достигъ желаемого. У нихъ хватило благородной смѣлости создать мастерскія для изученія устройства аппаратовъ воздухоплавания, когда предприятие это казалось всѣмъ совершенно безразсуднымъ. Способные создавать планы и модели своихъ аэроплановъ также какъ ихъ строить, они доказали также свое умѣнье управлять ими, и въ то время, какъ Габриель Вуазенъ поднялся въ 1904 году надъ Сенной на планарѣ Archdeacona, его братъ Шарль поднялся въ пер-ый разъ на аэропланъ моего замѣчательнаго товарища Леона Деллагранжа.

Я не могу также обойти молчаніемъ моего механика Морица Гербстера. Онъ построилъ крайне легкой моторъ Антуанету въ 40—50 лошадиныхъ силъ.

Симпатичный, умный, глубоко проникшій во всѣ тайны механики, Гербстеръ былъ хорошо извѣстенъ среди воздухоплателей. Онъ под-

левиği de la tero, sole per sia mekanika forto. Post tiu ĉi rimarkinda eksperimento la 12-an de la novembro sekvis la dua, pli pruvanta, dum kiu li traflugis preskaŭ 220 metrojn.

Tiu ĉi tago signis finan venkon de homo super la aera spaco kaj senfundamentecon de skeptikuloj, kiuj klarigis rezultatojn, ricevitaĵn de l' fama braziliano, per simpla okazo. De tiu ĉi momento mi ekpaŝis sur rektan vojon. Ĉu ne Santos-Djumon disblovis miajn dubojn?

Unuaj flugoj.

Somere en la jaro 1907 mi petis la fratojn Vuazen, ke ili konstruu laŭ mia plano aeroplanon de la tipo Delagranj. Mi devas ĝuste tie ĉi diri, ke la sukceso, kiun mi atingis, en granda grado dependis de la fratoj Vuazen. Dank' al ilia konateco kun la afero, al ilia saĝo kaj energio mi atingis la deziraton. En ili sufiĉis nobla kuraĝo krei laborejojn por esplorado de konstruicio de aparatoj de aerveturado, kiam tia ĉi entrepreneno ŝajnis al ĉiuj tute senprudenta. Kapablaj krei planojn kaj modelojn de siaj aeroplanoj, same kiel konstrui ilin, ili pruis ankaŭ sian scien direkti ilin, kaj en la sama tempo, kiam Gabriel Vuazen leviĝis en la jaro 1904 super Seno en planaro de Archdeacon (Arĉdikon), lia frato Ŝarl leviĝis la unuan fojon en aeroplano de mia rimarkinda kolego Leono Delagranj.

Mi ne povas ankaŭ iri silente preter mia mekanikisto Moric Herbster. Li konstruis trege malgrandpezan motoron Antuaneto en 40—50 ĉevalaj fortoj.

Simpatia, saĝa, profunde penetrinta en ĉiujn misterojn de la mekaniko, Herbster estis bone konata inter aerveturantoj. Li leviĝadis kelkajn fojojn kaj atingadis signifan altecon kune kun georgo Juchmes dum la eminenta konkurso en la ekspozicio de 1900j. Li estis helpanto de la grafo Henri de la Vault dum, provoĵ de milita aerostato kaj konstruis kelkajn ĉelajn paperajn serpentojn.

Mi mem por mia unua aparato elektis formon de ĉelo kun unu aŭ du supraĵoj ĉar mi konfesas tian formon la plej studita kaj la plej starebla, krom tio ĉi ĝia konstruicio estas simpla, kaj ĝi estas tre fortika. Jen estas plena priskribo de l' aparato, kiun mi uzadis por miaj multenombraj konsekventaj eksperimentoj kaj kiu ricevis poste negravajn ŝanĝojn laŭ montroj de la sperto.

La ricevinta la unuan premion Deutsch-Archdeacon konsistas el fundamenta ĉelo, kiu havas larĝecon de 10 × 2 metroj; ĝi formiĝas el du horizontalaj plataĵoj, metitaj unu sur la alian kaj kies spaco egalas al 40 kv.

нимался нѣсколько разъ и достигалъ значительной высоты вмѣстѣ съ Георгомъ Juchmes во время знаменитаго состязанія на выставкѣ 1900 г. Онъ былъ помощникомъ графа Генри de la Vault во время испытаній военного шара и построилъ нѣсколько клѣточныхъ бумажныхъ змѣевъ.

Самъ я для моего перваго аппарата выбралъ форму клѣтки съ одной или съ двумя поверхностями, такъ какъ считаю подобную форму наиболее изученной и наиболее устойчивой. Устройство ея кромѣ того просто, и она отличается значительной прочностью. Вотъ полное описание аппарата, которымъ я пользовался для своихъ многочисленныхъ послѣдовательныхъ опытовъ и который подвергся потомъ незначительнымъ измѣненіямъ, согласно указаніямъ опыта.

Получившій первый призъ Deutsch-Archdeacon состоитъ изъ основной клѣтки, ширина размаха которой 10 метровъ на 2 метра ширины; она образуется изъ двухъ горизонтальныхъ плоскостей, наложенныхъ одна на другую, поверхность которыхъ равняется 40 кв. метрамъ. Сзади маленькая камера съ шириной размаха въ 6 метровъ—хвостъ. Спереди руль, позволяющій по желанію опускать или поднимать аппаратъ. Въ центрѣ главной клѣтки въ помѣщеніи рулевого, имѣющего видъ веретенообразнаго челнока находится моторъ (двигатель).

Въ длину аэропланъ достигалъ 10, 50 метровъ. На заднемъ концѣ вертикальный направляющій руль. Двигатель имѣетъ форму гребного винта 2, 30 м. въ діаметрѣ и 1, 40 м. въ ходу. Въ день, когда я получилъ первый призъ, онъ дѣлалъ въ минуту 1,050 оборотовъ, развивая страшную силу, равную лошадиной силѣ. Общій вѣсъ аэроплана во время полета=530 килограммамъ.

Этотъ бипланъ держался на рамѣ изъ стальныхъ трубъ, снабженной пневматическими ориентирующимися колесами.

Мысль катиться съ помощью винтового двигателя до тѣхъ поръ, пока взаимодействие воздуха подъ горизонтальными плоскостями не сдѣлается настолько сильнымъ, чтобы поднять аппаратъ впервые пришла въ голову Генсону, который въ 1842 г. построилъ, впрочемъ безуспѣшно, первый аппаратъ, заслуживающій названіе аэроплана.

Мои первые опыты, какъ я уже упоминалъ, были очень послѣдовательны. Въ августѣ 1907 г. я безуспѣшно пробовалъ подняться. Въ сентябрѣ я добился того, что пролеталъ до 30—40—50 метровъ. Въ течение по-

metroj. Malantaŭe estas malgranda kamero kun larĝeco de 6 metroj — vosto. Antaŭe estas direktilo, permesanta laŭ deziro mallevi aŭ levi la aparaton. En la centro de la ĉefa ĉelo en loko de direktistilo, kiu (loko) havas vidon de ŝpinilforma ŝipeto troviĝas motoro (movilo).

En longeco la aeroplano atingis 10 metrojn $\times$ 50. Sur la malantaŭa fino estas vertikala reganta direktilo. La movilo havas formon de remila ŝraŭbo de 2, 30 m. en diametro kaj 1, 40 m. dum irado. En la tago, kiam mi ricevis la unuan premion, ĝi faris dum unu minuto 1,050 turnojn, disvolvante teruran forton egalan al ĉevala forto. Ĝenerala pezo de l' aeroplano dum flugo = 530 kilogramoj.

Tiu ĉi biplano estis tenata sur kadro el ŝtalaj tuboj, provizita de pneumatikaj orientiĝantaj radoj.

La ideo ruliĝi kun helpo de ŝraŭba movilo ĝis kiam la reciprokagado de l' aero sub horizontalaj plataĵoj fariĝos tiom forta por levi aparaton—unuafoje venis en la kapon al Genson, kiu en la jaro 1842 konstruis, cetere sen-sukcese, unuan aparaton, kiu meritas la nomon de aeroplano.

Miaj unuaj eksperimentoj, kiel mi jam diris, estis tre konsekventaj. En la aŭgusto de la 1907 j. mi sensukcese provis leviĝi. En la septembro mi atingis tion, ke traflugadis ĝis 30—40—50 metroj. Dum 1/2 monato post longaj kaj obstinaj penoj mi tamen ne povis venki limon de 100—120 m. Neatendite venis en mian kapon nova manovro; mi faris kelkajn ŝanĝojn en la movilo, donis alian klinon al la ĉelo kaj al la reguliganta leviĝon deriktilo. La 26-an de l' oktobro mi traflugis la spacon en 770 metroj laŭ rekta linio, kio estis la longeco de l' kampo, sur kiu mi faris miajn eksperimentojn.

De tiu ĉi momento mi komencis labori. studante turniĝojn, kaj nur la 11-an de l' januaro de 1908 j.—kvar monatojn post la apero de l' unua aparato mi sciigis fari du plenajn rondojn, restante en la aero unu minuton kaj 45 sekundojn. La 13-an de l' januaro sub kontrolo de la Komisiono de aerveturanta klubo de Francujo mi plenumis ĉiujn postulojn, montritajn en la reguloj por ricevo de la plej alta premio; mi traflugis unu kilometron en fermita cirklo, turninte apud montrita punkto, kiu staris de la komenca je 500 metroj, kaj, nur atinginte la komencon punkton, mi malleviĝis sur la teron.

Post tiu ĉi venko, pri kiu mi longe revis, penante atingi ĝin per ĉiuj miaj fortoj kaj iafaje perdante esperon, la tolon sur subtenantaj plataĵoj mi anstataŭis per kauĉuka velaĵo. Post multenombraj flugoj mi atingis duoble

лутора мѣсяца послѣ долгихъ и упорныхъ попытокъ я все-таки не могъ преодолѣть предѣла 100—120 м. Неожиданно мнѣ пришелъ въ голову новый маневръ; я произвелъ нѣкоторыя измѣненія въ двигательъ, придалъ иной наклонъ клѣткѣ и регулирующему подъему рулю. 26 октября я пролетѣлъ пространство въ 770 метровъ по прямой линіи, что составляло длину поля, на которомъ я производилъ свои опыты.

Съ этого момента я началъ работать, изучая повороты, и только 11 января 1908 г., четыре мѣсяца спустя послѣ появленія перваго аппарата я научился дѣлать два полныхъ круга, оставаясь на воздухѣ 1 минуту 46 секундъ. 13 января подл контролемъ Комиссіи воздухоплавателей изъ воздухоплавательнаго клуба Франціи я исполнилъ всѣ требованія, указанныя въ правилахъ на получение высшей награды; я пролетѣлъ километръ по закрытому кругу, повернувъ у указанного пункта, отстоящаго отъ точки отправления на 500 метровъ, и, только достигнувъ точки отправления, опустился на землю.

Послѣ этой побѣды, о которой я долго мечталъ, добиваясь ея изо всѣхъ силъ и порой отчаяваясь, холстъ на поддерживающихъ поверхностяхъ, аэроплана я замѣнилъ каучуковой парусиной. Послѣ многочисленныхъ полетовъ я добился вдвое лучшихъ результатовъ, пролетѣвъ 21 марта 2004, 80 м. въ 3 минуты 1 сек., а 27 марта сломалъ аппаратъ, ударившись о землю, такъ какъ былъ захваченъ вихремъ, вызваннымъ неправильными вѣтрами, дующими надъ поверхностью земли. благодаря всевозможнымъ препятствіямъ. Если воздухоплавателю необходимо дѣлать опыты хотя-бы надъ устойчивостью, ему слѣдуетъ рискнуть подняться выше—это возможно только теперь—этимъ онъ избѣгнетъ неудобствъ и испытаетъ радость отъ сознанія, насколько удобнѣе летать при правильномъ теченіи воздуха, чѣмъ въ нѣсколькихъ метрахъ отъ земли.

Шагъ за шагомъ, прыжокъ за прыжкомъ, полетъ за полетомъ.

Я изложилъ, само собой разумѣется, только главные этапы и опыты. Полное перечисленіе всѣхъ моихъ приключеній было бы, конечно, слишкомъ скучно. Твердо установлено одно, что для того, что-бы сдѣлаться воздухоплавателемъ необходима правильная, почти ежедневная тренировка. Чтобы каждая задача рѣшалась шагъ за шагомъ въ известной постепенности, слѣдующая методу капи-

pli bonajn rezultatojn, trafluginte la 21-an de marto 2004. 80 m. dum 3 min. 1 sek. kaj la 27-an de marto mi rompis la aparaton, batiginte sur la teron, ĉar mi estis kaptita de ventblovo, ekscitita de neregulaĵ ventoj, blovetaj super la supraĵ de la tero dank' al ĉiaspekcaj bararoj. Se al aerveturanto estas necese fari eksperimentojn eĉ nur je la starebleco, li devas riski leviĝi pli supre—tio ĉi estas ebla nur nun—per tio ĉi li evitos maloportunaĵojn kaj eksentos ĝojon de la konscio, kiom pli oportune estas flugadi en regula fluado de l'aero, ol en kelkaj metroj de la fero.

Paŝo post paŝo, salto post salto, flugo post flugo.

Mi priskribis, kompreneble, nur ĉefajn etapojn kaj eksperimentojn. Plena nomaro de ĉiuj miaj aventuroj estas, certe, tro enua. Firme difinita estas nur tio, ke por fariĝi aerveturanto necesa estas regula, preskaŭ ĉiutaga ekzercado. Por ke ĉiu problemu estu solvata paŝo post paŝo en certa konsekventeco, sekvante la metodon de kapitano Ferber: „paŝo post paŝo, salto post salto, flugo post flugo“.

La tuta aro de eksperimentoj montris, ke pezeco havas multe pli malgrandan signifon, ol kontraŭbatalo al penetrebleco, t. e. korpo, pli peza, sed facile penetrebla, estas pli preferinda ol malgranpeza, sed nepenetrebla korpo. Mi atingis tre longedaŭrajn flugojn, kovrante per tolo certajn partojn, submetitajn al aera fluado; per tio ĉi mi signife pli malgrandigis la kontraŭbatalon.

Al mi sukcesis ankaŭ atingi pli grandan produkteson dank' al miaj lastaj ŝraŭbaj moviloj. Sendube estas, ke ili estos fundamenta parto de aparatoj de l'estonteco: Sed en la nuna tempo ankoraŭ precize estas difinita nek ilia formo, nek materialo, kvankam nun oni preparas ilin el aluminio kaj ŝtalo.—Oni ne scias ankaŭ, ĉu ŝanĝiĝas ŝraŭbaj moviloj sub influo de la centrokura forto, grandega forto, disvolvanta rapidecon de 1200 ĝis 1500 turnoĵ en minuto, ĉu ne rompiĝos ili dum tia rapideco. Tia okazo dum flugo estus terura; ĝi preskaŭ certe alkondukus al tio, ke aeroplano renversiĝus. Sed ni devas firme esperi, ke en la estonteco oni trovos rimedon por korekti tiun ĉi teruran difekton kaj antaŭgardi la eblecon de katastrofo.

Priskribante la unuan aparaton, mi jam parolis pri tiuj ŝanĝoj, kiujn mi faris. Ili koncernis, plej ĉefe, direktilon,—reguligantan levigadon kaj konsistantan el ĉelo,—kiu en la fino de l'novembro estis anstataŭgita por simpla egalpezigilo-monoplano, kiu en sig-

тана Фербера: „шагъ за шагомъ, прыжкомъ за прыжкомъ, полетъ за полетомъ“.

Вся совокупность опытовъ показала, что вѣсъ имѣетъ гораздо меньшее значеніе, чѣмъ сопротивленіе проницанію, т. е. тѣло, болѣе тяжелое, но легко проницаемое, предпочтительнѣе легкаго, но непроницаемаго тѣла. Я достигъ очень продолжительныхъ полетовъ, обтягивая полотномъ извѣстныя части, подверженныя воздушному теченію; этимъ я значительно уменьшилъ сопротивленіе.

Мнѣ удалось также добиться болѣе продуктивности благодаря моимъ послѣднимъ винтовымъ двигателямъ. Несомнѣнно, что они явятся основной частью аппаратовъ будущаго. Но въ настоящее время еще точно не установлена ни ихъ форма, ни матеріалъ, хотя теперь ихъ приготавливаютъ изъ алюминія и стали.—Неизвѣстно также, измѣняются-ли винтовые двигатели подъ вліяніемъ центробѣжной силы, огромной силы, равнвающей скорость отъ 1200 до 1500 оборотовъ въ минуту, удвѣляютъ ли они при подобной скорости. Такое приключеніе во время полета было бы ужасно; оно почти навѣрное повело-бы къ тому, что аэропланъ опрокинулся-бы. Но мы должны твердо надѣяться, что въ будущемъ найдутъ средство, чтобы исправить этотъ ужасный недостатокъ и предотвратить возможность катастрофы.

Описывая первый аппаратъ, я говорилъ уже относительно тѣхъ измѣненій, которыя я произвелъ. Они касались, главнымъ образомъ, руля, регулирующаго подъемъ и состоящаго изъ клѣтки, который въ концѣ ноября былъ замѣненъ простымъ уравновѣшивателемъ-монопланомъ, въ значительной степени уменьшившимъ сопротивленіе, и задней клѣтки. Послѣдняя имѣла ширину размаха, равную 6 метрамъ, причемъ обтянута была только верхняя поверхность, нижняя-же поверхность была замѣнена горизонтальной плоскостью, которая обеспечивала устойчивость, парализуя вліяніе слишкомъ сильныхъ ударовъ руля, которые часто вызывають неопытностью кормчаго.

Для того, чтобы достигнуть необходимой скорости, нужно было помѣстить уравновѣшивающее начало въ новой, задней клѣткѣ съ меньшимъ размахомъ, въ которой были оснащены обѣ поверхности. Наконецъ специальное механическое приспособленіе давало возможность одному аэронавту управлять обоими рулями.

Нижняя рама снаряда не подвергалась измѣненію; она выдержала, не ослабѣвая, въ общемъ около 300 по-

nifa grado pli malgrandigis la kontraŭstaron, kaj malantaŭan ĉelon. La lasta havis larĝecon, egalan al 6 metroj, kaj kovrita estis nur supra plato, la malsupra do plato estis anstataŭigita per horizontala plato, kiu garantiĝis stareblecon, paralizante la inflon de tro fortaj ekbatoj de l'direktilo, kiujn ofte kaŭzas la nesperteco de direktilisto.

Por atingi necesan rapidecon estis necese lokigi egalpezigantan elementon en nova, malantaŭa ĉelo kun pli malgranda larĝeco. Ĝi estis kovritaj ambaŭ platoj. Fine speciala mekanika aparateto donis eblon al unu aerveturanto direktadi ambaŭ direktilojn.

La malsupra kadro de la aparato ne estis ŝanĝigita; ĝi eltenis, ne malfortigante, entute preskaŭ 300 flugojn. Solida kadro ludas ekstreme gravan rolon; dum tiu aŭ alia konkuro, serĉinta la unuan premion, estis devigata halti por 8—10 tagoj pro avario de sia fundamenta kadro, mi senĉese daŭrigadis miajn provojn... kaj atingis ĉelon.

Same mi estis devigita ŝanĝi la memmanieron de levigado. En unuaj tagoj la maŝino, lasita en rapida irado sur siaj radoj, subite deŝirigadis de la tero, dank al kontraŭstaro de la leviganta direktilo, por kiu estis malfacile trovi ĝustan grandecon. Tia momento, kiam kondiĉoj de la egalpezeco kaj rapideco subite ŝanĝiĝas, estas ekstreme danĝera por la aparato, kaj aerveturanto malofte sukcesas korekti direktilon kaj starigi sub konforma angulo al vertikalo, por ke la aeroplano povu en horizontala situacio daŭrigi sian vojon. Preskaŭ ĉiam mi faradis erarojn en tiun aŭ alian flankon. Kiam mi tro forte direktadis la direktilon, la aparato volis halti aŭ almenaŭ plimalgrandigi sian rapidecon ĝis tia grado por tute ne povi flugi. Se do la direktilo ne estis sufiĉe direktita, la aparato tiam, atinginte la plej grandan altecon, volis renversiĝi je la antaŭparton; poste per pli malpli longedaŭra eksvingo ĝi malleviĝos sur la teron, antaŭ ol la aerveturanto havos tempon por ĝin levigi.

En ambaŭ okazoj riceviĝas sama rezultato, kiu konfirmadis, ŝajne, la opinion de kelkaj kritikistoj, kiuj parolis, ke aeroplano estas kapabla al salto, sed estas senforta flugadi dum longa tempo. Simpla eksperimento renversis tiujn ĉi senkuragiĝantajn supozojn de l'malplimulto de kabinetaj aerveturantoj. Mi tre simple evitis la danĝeron, ŝanĝinte la metodon de l'levigado. Farante ekkuron sur radoj, kiam la supraĵo, pro sia arango, troviĝas sub konforma angulo, mi atendis, ĝis la rapideco estis sufiĉe forta, por ke la kon-

летовъ. Солидная рама играетъ чрезвычайную важную роль; въ то время, какъ тотъ или другой соперникъ, добывавшійся перваго приза, принужденъ былъ останавливаться на 8—10 дней изъ-за аварии своей основной рамы, я безъ перерыва продолжалъ мои попытки... и достигъ цѣли.

Равнымъ образомъ я принужденъ былъ измѣнить самый способъ подъема. Въ первые дни машина, пушенная быстрымъ ходомъ на своихъ колесахъ, внезапно отрывалась отъ почвы, благодаря сопротивленію подъемнаго руля, для котораго трудно было подыскать соответственную величину. Такой моментъ, когда условия равновѣсія и скорости внезапно мѣняются, является чрезвычайно опаснымъ для аппарата, и воздухоплаватель рѣдко удается поправить руль и поставить подъ соответствующимъ угломъ къ вертикали, чтобы аэропланъ могъ въ горизонтальномъ положеніи продолжать свой путь. Почти постоянно я совершалъ ошибки въ ту и другую сторону. Когда я слишкомъ сильно направлялъ руль, снарядъ стремился остановиться или по меньшей мѣрѣ уменьшить свою скорость до такой степени, чтобы не быть вовсе въ состояніи летѣть. Если же руль не былъ достаточно направленъ, то аппаратъ, достигнувъ наибольшей высоты, стремился опрокинуться на носъ; потомъ онъ болѣе или менѣе длительнымъ взмахомъ опускался на землю, прежде чѣмъ воздухоплаватель успѣвалъ его поднять.

Въ обоихъ случаяхъ получался одинъ и тотъ же результатъ, который подтверждалъ, повидимому, мнѣніе нѣкоторыхъ критиковъ, которые утверждали, что аэропланъ способенъ къ прыжкамъ, но безсиленъ летать продолжительное время. Простой опытъ опровергъ эти обезкураживающія предположенія меньшинства кабинетныхъ воздухоплавателей. Я очень просто обошелъ опасность, измѣнивъ методъ подъема. Дѣлая разбѣгъ на колесахъ, при чемъ поверхность, въ силу своего устройства, находится подъ соответствующимъ угломъ, я ждалъ, пока скорость будетъ достаточно сильна для того, чтобы сопротивленіе воздуха подъ горизонтальными плоскостями оторвало мой снарядъ отъ земли. Полетъ, такимъ образомъ, является результатомъ прогрессивнаго уменьшенія тяжести; грубый ударъ не нарушаетъ болѣе равновѣсія искусственной птицы. Только послѣ подъема я передвигалъ снарядъ, придающій аппарату устойчивость, на передъ, въ это время мнѣ было гораздо легче измѣрять незначительныя угловыя отклоненія, что позво-

traŭstaro de la aëro sub la horizontalaĵo. La plataĵoj forŝiru mian aparaton de la tero.

Tiamaniere, la flugo estas rezultato de progresanta plimalgrandiĝado de la pezo; forta ekbato ne rompas pli la egalpezecon de l'artefarita birdo. Nur post la leviĝo mi transmovigadis la aparaton, donantan al la aeroplano stabilecon, antaŭen, en tiu ĉi tempo al mi estis multe pli facile mezuri negravajn angulaĵojn deflankiĝojn, kio permesadis al mi tenadi la aeroplanon sub ĝusta angulo kaj flugadi. Ĝis kiam ĉesigadis la moviĝoj de l'spiralo aŭ elkonsumiĝadis la provizo de la brula materialo.

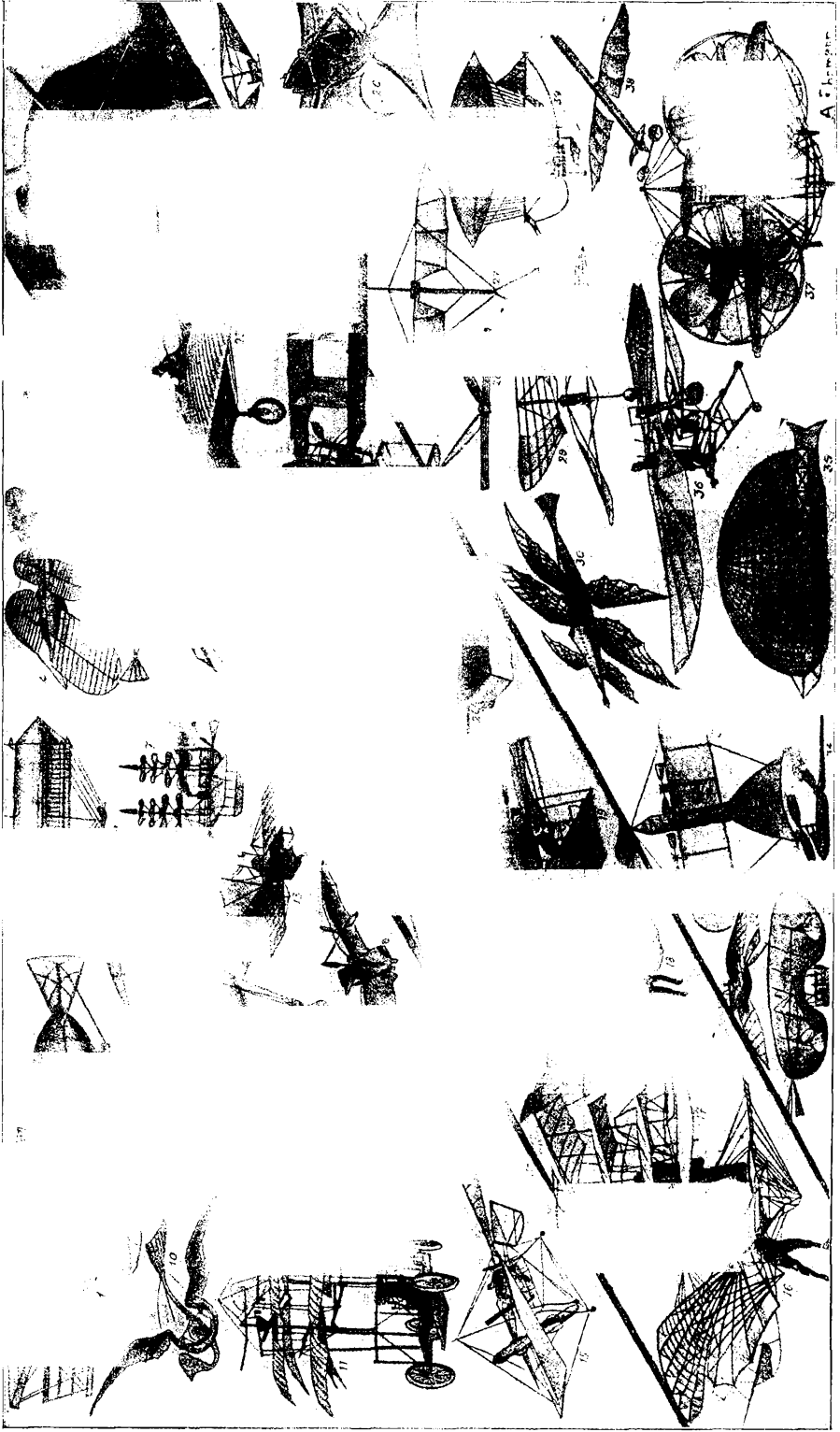
Mi ne esperas eksciti en la legantoj tian intereson, kiun mi deziris. Mi ne povas tamen rifuzi de l'iluzio, ke tiuj ĉi rezultatoj de eksperimentoj de l'aerveturanto montras, povas esti, veran vojon, eltrovitan de malgranda grupo de sportistoj, instigataj de l'scivoleco aŭ, povas esti, de l'deziro de novaj sentoj, sur tiu ĉi mekanika birdo.—Sed ili devas scii antaŭe, kiam kolosan laboron ili devos plenumi, ne malkuraĝigante pro eraroj.

Ĉie oni skribas, ke mi havas temperamenton de anglo, ke mi estas nesocietema, malvarma, flegma. Tio ĉi estas ebla. Sed mi pli bone, ol iu ajn alia, scias, kiam ĝuon donis al mi la horo de la venko, kiel profunda estis sento, ekkaplinta mian koron... sub senpasia eksteriĝo. Ne pensante pri praktikaj rezultatoj, des pli, ke tio ĉi en la nuna momento ne estas necesa, mi revis pri la estonteco. Vidante ĝeneralan entuziasmon, elmontrojn de la varmega simpatio de la franca Aere-Klubo, aŭdinte gratulojn de Kojte (Coilletet), ĝia eminenta prezidanto, s-roj Dejts-de-la-Mert, E, Archdeacon, Ferber—ĝiaj ĉefaj agantoj, mi sentis, ke, ĉiuj, fine, estas konvinkitaj pri la naskiĝo de la nova sporto, pri la ekzisto de la nova rimedo de transmoviĝado. La aerveturado, sendube, faros baldaŭ plenan revolucion en la mondo, kiu ĝisvivis ĝis la realigo de la revo de l'infaneco de l'homaro.

Mi firme kredas al profetaĵoj de l'unuaj aerveturantoj el pleiado de Nardar, kies rimarkindaj laboroj fatale disbatigadis pro grandega pezeco de ekzistintaj en tiu tempo moviloj. Ho, se ekzistus tiam benzina movilo, aganta per ekflamoj!

Samtempe, kiam mi skribas tiujn ĉi liniojn, pardonu min pro ilia sekeco, mi intencas ekzameni aeroplanon kun du supraĵoj, dum la fratoj Vuazen finas aeroplanon kun unu supraĵo, sur kiu mi intencas fini mian edukadon. Por la fino, permesu al mi esprimi

Evolutio de aeroplano. De la historia aeronautica. (C. A. F. A. G. M. S. T. (Rigardu sekstantan pagon.)

ляло мнѣ поддерживать аэропланъ подъ соответствующимъ угломъ и летать, пока не прекращались движенія спирали или не иссякалъ запасъ горючаго матеріала.

Я не надѣюсь возбудить у читателя такой интересъ, какой бы я хотѣлъ. Я не могу тѣмъ не менѣе отказать отъ иллюзіи, что эти результаты опытовъ воздухоплавателя укажутъ, можетъ быть, вѣрный путь, открытый небольшой группой спортсменовъ, подстрекаемыхъ любопытствомъ или, можетъ быть, погоней за новыми ощущеніями на этой механической птицѣ.—Но они должны знать какой колоссальный трудъ имъ предстоитъ выполнить, не падая духомъ изъ-за ошибокъ или заблужденій.

Вездѣ пишутъ, что у меня темпераментъ англичанина, что я необщителенъ, холоденъ, флегматиченъ. Это возможно. Но я лучше, чѣмъ кто-бы то ни было другой, знаю, какое наслажденіе доставилъ мнѣ часъ побѣды, какъ глубоко было чувство, охватившее мое сердце... подъ безстрастной внѣшностью. Не думая о практическихъ результатахъ, тѣмъ болѣе, что это въ данный моментъ и не нужно, я мечталъ о будущемъ. При видѣ всеобщаго энтузіазма, проявленій горячей симпатіи Аэро-Клуба Франціи, слыша поздравленія Коайете (Coilletet), его знаменитаго президента, г. г. Дейтш-де-ля-Мертъ, Е. Archdeacon'a, Фербера—его главныхъ дѣятелей, я чувствовалъ, что всѣ, наконецъ, убѣждены въ зарожденіи новаго спорта, въ существованіи новаго способа передвиженія. Воздухоплаваніе, безъ сомнѣнія, произведетъ вскорѣ полный переворотъ въ мірѣ, дожив-

deziron, ke la okzemplo de tiu malgranda grupo, pri kiu mi ĵus parolis, trovi imitantojn. Ke tiu ĉi amaseto de l' esploristoj kaj eksperimentistoj fariĝu legio!

Necese estas tute konfesi la verecon de la fama frazo de Lilliental, ripetita de l'kapitano Ferber: „Elpensi flugantan maŝinon estas bagatelo; konstrui ĝin estas io, ekzameni ĝin—estas ĉio!“

Esperantigis V. Radís.

шемъ до осуществленія мечты дѣтства человѣчества.

Я твердо вѣрю пророчествамъ первыхъ воздухопавателей изъ плеяды Надара, замѣчательныя работы которыхъ роковымъ образомъ разбивались объ огромную тяжесть существовавшихъ въ то время двигателей. О, если бы былъ тогда бензиновый двигатель, дѣйствующій всышками!

Въ то время, какъ я пишу эти строки, да простятъ мнѣ ихъ сухость, я собираюсь испробовать аэропланъ съ двумя поверхностями, между тѣмъ какъ братья Вуазенъ кончаютъ аэропланъ съ одной поверхностью, на которомъ я думаю закончить мое воспитаніе. Въ заключеніе, позвольте мнѣ пожелать, чтобы примѣръ той маленькой группы, о которой я только что говорилъ, нашелъ подражателей. Чтобы эта горсточка изслѣдователей обратилась въ legion!

Необходимо вполнѣ усвоить справедливость знаменитой фразы Лиллиенталя, повторенной капитаномъ Ферберъ: „Изобрѣсти летательную машину это пустяки; построить ее это кое-что; **испробовать ее—это все!**“

Эволюція аэроплана.—La evolucio de aeroplano.

1. Аэропланъ Максима. Aeroplano de Maksim.—2. Проектъ дижирабля Самсона. Projekto de direktilo (dirigeable) de Samson.—3. Проектъ шара изъ желѣзнаго толя, Проспера Мелье. Projekto de globo el fera tolo, de Prospero Melie.—4. Первая модель аэроплана Ланглея. La unua modelo de aeroplano de Langlej.—5. Верние, летавшій человекъ среднихъ вѣковъ. Verne, fluganta homo de mezaĵ jarcentoj.—6. Проектъ аэроплана, приписываемый Эдисону. Projekto de aeroplano, alskribata al Edison.—7. Проектъ гликоптера, графа Понтонъ д'Амскура. Projekto de helikoptero, de grafo Ponton d'Amskur.—8. Управляемый парашютъ Летюра. Direktebla „parasuto“ (ombrelo) de Letjur.—9. Модель парового гликоптера, гр. Понтъ д'Амскура. Modelo de vapora helikoptero, de gr. Pont. d'Amskur.—10. Модель Труве. Modelo de Truve.—11. Аэропланъ Фирменъ Буссона. Aeroplano de Firmen Busson.—12. Шаръ, приводимый въ движеніе веслами. Globo, mov-

igata per remiloj.—13. Первый аэропланъ Генсона (1842). La unua aeroplano de Gen-son (1842).—14. Авионъ Адера. „Aviono“ de Ader.—15. Проектъ аэроплана Дю-Тампля. Projekto de aeroplano de du-Temple.—16. Лиллиенталь и его планаръ. (1896). Lilliental kaj lia „planaro“ (1896).—17. Многокрылый планаръ Шанюта. Multflugila planaro de Šanjut.—18. Одинъ изъ первыхъ американскихъ планаровъ. Unu el la unuaj amerikaj planaroj.—19. Аэропланъ капитана Фербера. Aeroplano de kapitano Ferber.—20. Планаръ Геринга. Planaro de Gering.—21. Планаръ Райта (1902). Planaro de Rajt (1902).—22. Первый аэропланъ Сантосъ-Джюмона. La unua aeroplano de Santos-Djumon.—23. Аэропланъ Робертъ-Эно Пельтери. Aeroplano de Rober-Eno Pelteri.—24. Делгранжъ и Фарманъ на борту аэроплана перваго изъ этихъ авиаторовъ. Delagranj' kaj Farman sur la bordo de aeroplano de l' unua el tiuj ĉi „aviatoroj“ (aerflugistoj).—23. Проектъ аэроплана

Луврие. Projekto de aeroplano de Luvrie. — 26. Рисунки Леонардо да Винчи. Desegnaĵo de Leonardo da Vinci. — 27. Модель геликоптера Татена. Modelo de helikoptero de Taten. — 28. Проект летательной машины Кауфмана. Projekto de fluganta maŝino de Kaufmann. — 29. Модель геликоптера Форланини. Modelo de helikoptero de Forlanini. — 30. Проект Эдисона. Projekto de Edison. — 31. Модель аэрплана Татена. Modelo de aeroplano de Taten. — 32. Планарь Ле-Бри. Planaro de Le-Bri. — 33. Проект управляемого шара капитана Скотта. Projekto de direktable

globo de kapitano Skott. — 34. Проект парового аэрплана. Projekto de Vapora aeroplano. — 35. Проект управляемого шара, приводимого в движение лошадьми. Projekto de direktable globo, movigata per ĉevaloj. — 36. Проект Гофмана. Projekto de Hofman. — 37. Проект Муа и Шила. Projekto de Muakaj Ŝil. — 38. Модель аэрплана Пено — с каучуковой пружиной. Modelo de aeroplano de Peno — kun kaŭĉuka risorto. — 39. Первый электрический дирижабль, изобретенный Анри Жифачомъ. La unua elektra direktilo, elpensita de Henri Jifar.

Вѣрная горничная,

Марсела Прево.

Письмо горничной Антонины г-жѣ Роземанъ.

— Дорогая барыня, повинуюсь вашему желанію, я сопровождала барина въ Руанъ, куда онъ поѣхалъ по дѣлу о наследствѣ госпожи Воранжевилль. Вы ошиблись бы, барыня, если бы думали, что я, ваша вѣрная Антонина, забыла о вашемъ приказаніи сообщить вамъ день и часъ возвращенія барина въ Парижъ, особенно въ случаѣ, если возвращеніе должно случиться ночью. Я сейчасъ же догадалась, что вы воспользуетесь отсутствіемъ барина, чтобы посѣтить господина полковника въ Фонтенебло.

Я должна сказать вамъ, барыня, что все случилось совершенно иначе, чѣмъ я предполагала. Такъ какъ я не могла сейчасъ же узнать намбренія барина, то я должна рассказать вамъ все, какъ случилось по-порядку.

Прежде всего я прошу васъ и господина капитана ни о чемъ не заботиться и быть совершенно спокой-

Fidela cambristino.

De Maroel Prévost.

Letero de cambristino Antonino al g-ĉa Rosemann.

— Kara sinjorino, obeante vian deziĝon, mi akompanis la sinjoron al Rouen, kien li forveturis por la afero de la heredaĵo de sinjorino de Vaurangeville. Vi erarus, sinjorino, se vi pensus, ke mi, via fidela Antonino, forgesis pri via ordono konigi al vi la tagon kaj horon de la reveno de l'sinjoro en Parizon, precipe en la okazo, se la reveno devus fariĝi nokte. Mi tuj divenis, ke vi dezirus profiti la foreston de l'sinjoro, por viziti la sinjoron kolonelon en Fontainebleau.

Mi devas diri al vi, sinjorino, ke ĉio okazis tute alie, ol mi supozis. Ĉar mi ne povis tuj ekkoni la intencojn de l'sinjoro, mi devas rakonti al vi ĉion, kiel ĝi vice okazis.

Antaŭ ĉio mi petas vin kaj la sinjoron kapitanon, ke vi estu tute sonzorgaj kaj trankvilaj; ni kun la sinjoro prokrastis nian revenon en Parizon; hodiaŭ matene la sinjoro diris al mi Ah,

ными; мы съ бариниомъ отложили наше возвращеніе въ Парижъ; сегодня утромъ баринъ сказалъ мнѣ: „Ахъ, мнѣ такъ хорошо, что я хотѣлъ бы остаться еще 2—3 дня“.

Теперь я должна признаться вамъ, барыня, что баринъ уже дома сдѣлался съ мною ласковѣе, чѣмъ я хотѣла. Я никому не говорила объ этомъ, потому, что если подобныя дѣла касаются горничной, то никто не обращаетъ вниманія на шутки барина, а я не привыкла сплетничать о своихъ хозяевахъ. Наконецъ—вы можете повѣрить мнѣ—ничего большаго я не позволяла себѣ. Однако баринъ слишкомъ часто забывался... До такой степени, что зная, что онъ одинъ въ комнатѣ, я часто боялась войти туда. Часто также онъ обнималъ меня и цѣловалъ за спиной барыни.

Вечеромъ, когда барыня велѣла мнѣ съѣсть съ бариниомъ въ коляску, такъ какъ рядомъ съ кучеромъ были положены чемоданы, я чуть не закричала. Вѣдь вы знаете, дорогая барыня, какъ я боюсь щипковъ. А баринъ, вѣхавшій со мною, старался сдѣлать все, чтобы мое положеніе стало невыносимымъ. Да, тяжелыя минуты часто должна переживать горничная, если она предана своей госпожѣ!

Все-же я поѣхала въ Руанъ, чтобы оказать услугу моей барыни. Однако я была увѣрена, что баринъ возобновитъ свои шутки...

Такъ и случилось.

Сначала онъ хотѣлъ, чтобы я сѣла съ нимъ въ вагонъ перваго класса. Но предчувствуя это, я купила билетъ наканунѣ и улучивъ моментъ, когда онъ ушелъ къ кассѣ, я помѣстилась въ вагонъ втораго класса. Тогда баринъ пришелъ ко мнѣ. Мнѣ пришлось защищаться...

Къ счастью вошли монахини, и баринъ оставилъ мой вагонъ. Но когда мы прибыли въ Руанъ, когда мы сѣли съ бариниомъ въ коляску, онъ постарался вознаграждать себя за потерянное время...

Я вздохнула свободнѣе только тогда, когда мы пріѣхали въ домъ покойной госпожи Воранжевилль. Въ присутствіи двухъ старыхъ слугъ, Іоахима и Урсулы, баринъ не осмѣливался приставать ко мнѣ; правда, у нихъ обоихъ странныя, неприятныя лица; они производятъ впечатлѣніе кладбищенскихъ сторожей или монаховъ. Я даже боялась сидѣть съ ними за однимъ столомъ за обѣдомъ.

Однако баринъ очень хорошо сдѣлалъ, что взялъ меня съ собою, потому что эти старики не знаютъ даже какъ надо служить настоящимъ господамъ. Сегодня утромъ они удивились, когда баринъ потребовалъ теп-

estas tiel bone al mi, ke mi dezirus resti ankoraŭ 2—3 tagojn.

Nun mi devas konfesi al vi, sinjorino, ke la sinjoro jam hejme fariĝis pli afabla al mi, ol mition deziris. Mi parolis pri tio al neniu, ĉar se tiaj aferoj koncerneŝas ĉambristinon, neniu atentus la ŝercojn de sinjoro, kaj mi ne kutimis klaĉi kontraŭ miaj mastroj. Fine—vi povas kredi al mi—ke nenion pli gravan mi permesis al mi. Tamen la sinjoro tro ofte sin forgesis... Gis tia grado, ke sciante, ke li estas sola en la ĉambro, mi ofte timis eniri tien. Ofte ankaŭ li ĉirkaŭprenis min kaj kisis post la dorso de l'sinjorino.

La vesperon, kiam la sinjorino ordonis al mi sidigi kun la sinjoro en la kaleŝon, ĉar apud la kuĉero oni metis la valizojn, mi preskaŭ ekkris. Vi ja scias, kara sinjorino, kiel mi timas la pinĉadon. Kaj la sinjoro, kiu veturis kun mi, penis ĉion, por ke mia situacio fariĝu neelportebla. Jes, malfacilajn momentojn ofte devas travivi ĉambristino, se ŝi estas sindona al sia sinjorino!

Do mi forveturis en Rouan'on, por fari servon al mia sinjorino. Tamen mi estis certa, ke la sinjoro profitos la okazon por renovigi siajn ŝercojn...

Kaj tiel okazis.

En la komenco li volis, ke mi sidigu kun li en vagono de la unua klaso. Sed antaŭsentante tion, mi aĉetis bileton en la antaŭtago kaj profitante la momenton, kiam li foriris al la kaso, mi lokis min en vagono de la dua klaso. Tiam la sinjoro venis al mi. Mi devis min defendi...

Feliĉe en la vagonon eniris monaĥinoj, kaj la sinjoro forlasis mian vagonon. Sed kiam ni venis en Rouen'on, kiam ni sidiĝis kun la sinjoro en kaleŝon, li penis kompensi al si la perditan tempon...

Mi ekspiris pli libere nur tiam, kiam ni venis en la domon de la mortinta sinjorino de Vaurangeville. En la ĉeesto de du maljunaj servistoj, Joahimo kaj Ursulo, la sinjoro ne kuraĝis min ataki; vere estas, ke ili ambaŭ havas strange malagrablajn mienojn: ili faras impreson de tombejaj gardistoj aŭ monaĥoj. Mi eĉ timis sidi kun ili ĉe la sama tablo dum la tagmanĝo.

Tamen la sinjoro tro bone faris, ke li prenis min kun si, ĉar ĉi tiuj maljunaj ne scias eĉ, kiel oni devas servi verajn sinjorojn. Hodiaŭ matene ili ekmiris, kial la sinjoro postulis varman akvon por la razado. Mi servis, kiel mi povis. Sed la ĝentilaĵoj de l'sinjoro forte malbonigis mian humoron.

La sinjoro subite ekdeziris, ke mi vestu lin matene (kiel tion faris ordinare Francisko en Parizo), kaj ke mi surverŝu lin per akvo, ĉar ĉi tie oni ne

лой воды для бритья. Я прислуживала, как могла. Но любезности барина очень испортили мое настроение.

Баринъ вдругъ захотѣлъ, чтобы я одѣвала его по утрамъ (какъ это дѣлала обыкновенно Францискъ въ Парижѣ) и обливала его водой, такъ какъ здѣсь нѣтъ душа. Барыня можетъ представить себѣ, съ какимъ трудомъ я могла согласиться на это...

До обѣда я имѣла еще возможность немножко отдыхать, потому что баринъ былъ занятъ дѣлами и возвращался поздно. Но во вторую ночь онъ приказалъ мнѣ спать въ комнатѣ, соседней съ его спальней. Онъ сказалъ, что страдаетъ бессонницей и болями въ желудкѣ и что, можетъ-быть, мнѣ придется приготовить ему ночью согрѣвающее питье. Надо было видѣть лица стариковъ въ то время, когда я приготовляла себѣ постель. Они даже не старались скрывать своего негодованія въ присутствіи барина. Іоакимъ бормоталъ, что все это—просто срамъ, а старуха сказала, что она никогда не предполагала, что доживетъ до того времени, когда какая-то „потаскушка“ будетъ спать въ комнатѣ ея барыни, почти святой...

Я сдѣлала видъ, что не слышу, но все-таки неприятно честной дѣвухкѣ слушать, какъ ее называютъ „потаскушкой“.

Я предвидѣла намѣренія барина и забарикадировала дверь своей комнаты. Я заснула спокойно. Вдругъ я услышала стукъ въ свою дверь. Баринъ сказалъ: „Антонина, Антонина!“ Я спросила: „Что барину угодно?“

— Антонина, я чувствую сильныя боли въ желудкѣ; сварите мнѣ ромашки, мое дитя!

Я подумала, что можетъ-быть, вовсе не желудокъ мучаетъ барина, но не посмѣла послушаться приказанія, и черезъ полчаса ромашка уже была готова. Впрочемъ, въ эту ночь онъ не звалъ меня больше.

На слѣдующій день, это было уже въ понедѣльникъ, баринъ былъ очень сердитъ весь день и ничего не требовалъ отъ меня. Я хотѣла спросить его, но у него было такое грозное лицо, что я не рѣшилась обратиться къ нему съ этимъ вопросомъ. Какъ всегда онъ ушелъ послѣ полудня и вернулся только къ обѣду. Въ восьмомъ часу онъ вошелъ въ мою комнату и сказалъ:

— Антонина, складывайте все, въ десятомъ часу мы уѣзжаемъ.

— Завтра утромъ, баринъ?...—спросила я.

— Нѣтъ, сегодня вечеромъ, сейчасъ. Я окончилъ дѣло и не хочу оставаться больше ни одной минуты въ этой грязной деревнѣ,

posedas pluvbanon. La sinjorino povas imagi, kiel mulfacile mi povis konsenti al tio...

Ĝis la tagmanĝo mi povis ankoraŭ iom ripozi, ĉar la sinjoro estis okupita per la aferoj kaj revenadis malfrue. Sed la duan nokton li ordonis al mi dormi en ĉambro, najbara al lia dormoĉambro. Li diris, ke li suferas sendormecon kaj dolorojn de l'stomako kaj ke eble mi devos prepari al li nokte varmigajn trinkaĵojn. Oni devis vidi la vizitaĵojn de la maljunuloj, kiam mi estis preparanta mian litaĵon. Ili eĉ ne penis kaŝi sian indignon en la ĉeesto de l'sinjoro. Joaĥimo murmuris, ke ĉio ĉi estas honto, kaj la maljunulino diris, ke ŝi neniam supozis, ke ŝi ĝisvivos la tempon, kiam ia „vagulino“ dormos en la ĉambro de ŝia sinjorino, kiu estis preskaŭ sankta...

Mi ŝajnigis, ke mi ne aŭdas, tamen malagrabla estas al honesta knabino aŭskulti, kiam oni nomas ŝin „Vagulino“.

Mi antaŭvidis la intencojn de l'sinjoro, kaj mi barikadis la pordon de mia ĉambro. Mi ekkormis trankvile. Subite mi aŭdis frapadon al mia pordo. La sinjoro diris: „Antonino, Antonino!“ Mi demandis: „Kion la sinjoro deziras?“

— Antonino, mi sentas fortajn dolorojn de l'stomako; brogu al mi komomilon, mia infano!

Mi pensis, ke eble tute ne la stomako turmentas la sinjoron, sed mi ne kuraĝis ne obei la ordonon, kaj post duono da horo la kamomilo jam estis preta.

Cetere en tiu nokto li ne vokis min plu.

La sekvintan tagon, tio estis jam lunde, la sinjoro estis tre kolera la tutan tagon kaj nenion postulis de mi. Mi volis lin demandi, ĉu li ne forĝesis la intencon forveturi Parizon marde matene, sed li havis tiel minacan minenon, ke mi ne kuraĝis min turni al li kun ĉi tiu demando. Kiel ordinare li foriris post la tagmezo kaj revenis nur por la tagmanĝo. Je la oka horo li eniris en mian ĉambron kaj diris:

— Antonino, paku ĉion. Je la deka horo ni forveturas.

— Morgaŭ matene, sinjoro?...—demandis mi.

— Ne, hodiaŭ vespere, tuj. Mi finis la aferon kaj mi ne volas resti plu eĉ unu minuton en ĉi tiu malpura vilaĝo.

Kara sinjorino, kion mi devis fari? Estis tro malfrue por sendi depeŝon. Kaj mi konjektis, ke la sinjorino estas kun la sinjoro kapitano. Mi imagis la tutan pentraĵon de nia reveno en Parizon post la noktomezo kaj mi ektremis ĉe la penso, ke ni povus trovi ĉe vi la sinjoron kapitanon.

Дорогая барыня, что я должна была дѣлать? Было слишкомъ поздно, чтобы послать телеграмму. А я была увѣрена, что барыня съ господиномъ капитаномъ. Я представила себѣ всю картину нашего возвращенія въ Парижъ послѣ полуночи, и меня охватила дрожь при мысли, что мы могли бы застать у васъ г. капитана.

Баринъ замѣтилъ мое смущеніе и сказалъ: Ну, Антонина? Вы поняли, что я сказалъ? Но что съ вами, почему вы такъ странно смотрите?

Тогда что-то внушило мнѣ хорошую мысль. Я сказала:

— Я боюсь, что плохо служила вамъ, можетъ-быть, я не удовлетворяла васъ. Но, право, я не хотѣла быть дурной... Если бы я знала, что мы увѣжаемъ сегодня...

Лицо барина прояснилось.

— Что же вы сдѣлали бы, если бы вы знали? Можетъ быть, вы были бы менѣе упрямой, скажите?

Онъ взялъ меня за подбородокъ.

На этотъ разъ у меня не хватило смѣлости убѣжать... Лучше рѣшиться на все, чѣмъ... прѣхать во-время на вокзалъ. Замѣтивъ мое колебаніе, баринъ снова началъ убѣждать меня. Я не была слишкомъ упрямой, я засмѣялась и сказала:

— Берегитесь, баринъ, мы опоздаемъ на поѣздъ...

— Къ чорту поѣзды! — отвѣтилъ онъ. И... я должна была уступить... Не было, вѣдь, другого способа опоздать на поѣздъ.

Я не буду рассказывать, какъ прошла ночь. Конечно, баринъ не позволилъ мнѣ запереть дверь; впрочемъ это уже было бы бесполезно. Я думала, что сегодня въ восьмомъ часу мы уѣдемъ, но баринъ не хочетъ больше убѣждать и сказалъ, что хочетъ взять меня съ собою на гулянья...

Я могу сказать, что была съ барыней совершенно откровенна и искренна. Я сказала вамъ всю правду. Если старикъ и старуха напишутъ что-нибудь другое, это будетъ ложь.

Теперь прошу, дорогая барыня, напишите мнѣ, что я должна дѣлать, вернуться ли въ Парижъ или остаться еще въ Руанѣ? Я знаю, что барыня такъ рѣдко пользуется свободой, и я довольна, что вы можете быть счастливой съ господиномъ капитаномъ.

Р. S. Баринъ сдѣлалъ очень требовательнымъ, и, право, я не знаю, что дѣлать. Но повторяю еще разъ, что если барыня велитъ мнѣ остаться, я

La sinjoro rimarkis mian konfuzon kaj diris:

— Do Antonino? Ĉu vi komprenis, kion mi diris? Sed kio estas al vi, kial vi havas tiel strangan mienon?

Tiam io inspiris al mi bonan ideon. Mi diris:

— Mi timas, ke mi malbone servis al vi, eble mi ne kontentigis vin. Sed vere mi ne volis esti malbona... Se mi scius, ke ni forveturas hodiaŭ...

La vizaĝo de l'sinjoro serenigis.

— Kion do vi farus, se vi scius? Eble vi estus malpli obstina, diru?

Li prenis min je la mentono.

Vere, tiun ĉi fojon mi ne havis kuragon forkuri... Preferinde estis ja decidiĝi al ĉio. ol... veni ĝustatempe en la stacidomon. Kiam la sinjoro rimarkis mian ŝanceliĝon, li ree komencis konvinki min. Mi ne estis tro obstina, mi ridis kaj diris:

— Gardu vin, sinjoro, ni malfruos al la vagonaro.

— Diablo prenu la vagonaron! — respondis li.

Kaj... mi devis cedi... Ne ekzistis ja alia rimedo malfrui al la vagonaro.

Mi ne rakontos, kiel pasis la nokto. Kompreneble la sinjoro ne permesis al mi ŝlosi la pordon; cetere tio jam estus senutila. Mi supozis, ke hodiaŭ je la oka ni forveturos, sed la sinjoro ne volas plu forveturi kaj diris, ke li volas preni min kun si al la promenaĵoj...

Mi povas diri, ke mi estis kun la sinjorino tute malkaŝa kaj sincera. Mi diris al vi la tutan veron. Se la maljunulo kaj la maljunulino skribos ion alian, tio estos mensogo.

Nun mi petas, kara sinjorino, skribu al mi, kion mi devas fari; ĉu revenien Parizon, aŭ resti ankoraŭ en Rouen? Mi scias, ke la sinjorino tiel malofte ĝuas la liberon, kaj mi estas kontenta, ke vi povas esti feliĉa kun la sinjoro kapitano.

P. S. La sinjoro fariĝis tre postulema kaj vere mi ne scias, kion fari...

Sed mi ripetas ankoraŭ unu fojon, ke se la sinjorino ordonos al mi resti, mi restos volonte, ĉar mi estas tute sindona al vi kaj deziras vian plenan feliĉon.

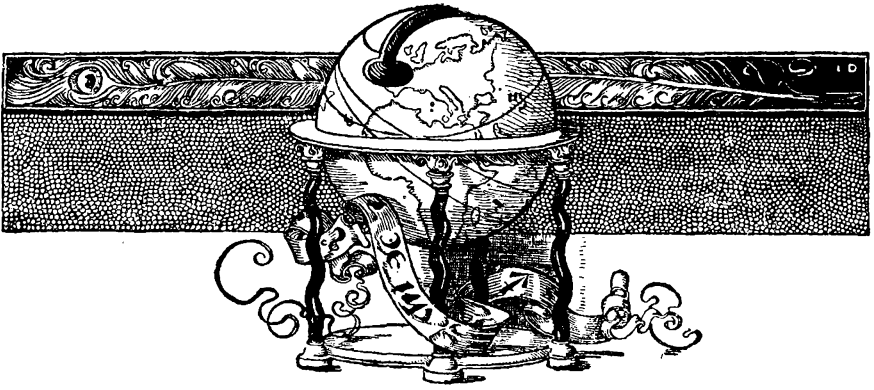
Antonino.

Esperantigis Amor.

охотно останусь, потому что я очень предана вамъ и желаю вамъ поднаго счастья.

Антонина.

Перев. В. С. Л.

Проф. И. Бодуэнь-де-Куртенэ.
Вспомогательный международный
языкъ *).

IX. Отношеніе искусственнаго международнаго языка къ языкамъ національнымъ и племеннымъ. Вопросъ о постановкѣ обученія и преподаванія разныхъ языковъ съ чисто педагогической точки зрѣнія.

Противники международнаго языка высказываютъ опасеніе, что оны́й будетъ тормозить развитіе національныхъ языковъ.

Ничуть не бывало. Не только не будетъ мѣшать, но, напротивъ того, будетъ помогать развитію и расцвѣту существующихъ языковъ, ихъ распространенію, усиленію ихъ міроваго значенія. Вѣдь когда, наконецъ, начнетъ господствовать упроченный международный языкъ, уменьшится въ значительной мѣрѣ потребность учиться чужимъ языкамъ, сбереженное же время можно будетъ употребить для усовершенствованія въ собственномъ языкѣ и для углубленія въ него по всѣмъ направленіямъ.

Я позволю себѣ привести нѣсколько, содержащихъ, по моему, совершенно вѣрную мысль, мѣстъ изъ статьи г. Антона Грабовскаго (Antoni Grabowski) «Esperanto jako przygotowanie do nauki jezyków» или «Esperanto kiel propedeutiko de lingvoj» (Эсперанто, какъ подготовка къ изученію языковъ) (Pola Esperantisto. Warszawa. I. № 1, Januaro, стр. 4—8):

«Ekster la flanko utileca, Esperanto posedas valoron kiel faktoro ĝenerale klariga, ... tiu ĉi lingvo influas la spiritan disvolviĝon de la lernanto, ... ĝi helpas la lernadon de aliaj lingvoj» (стр. 5). (Помимо утилитарной стороны, Эсперанто имѣетъ цѣнность какъ общеобразовательный факторъ, ... этотъ языкъ вліяетъ на общее умственное развитіе ученика, ... оны́й помогаетъ при изученіи другихъ языковъ).

«Esperanto estas bonega preparo por aliaj lingvoj, ne esceptante la pli profundan komprenon de la lingvo gepatra» (стр. 5) (Эсперанто даетъ отличную подготовку къ изученію другихъ языковъ, не исключая болѣе основательнаго ознакомленія съ отечественнымъ языкомъ).

«Grandegan valoron pedagogian prezentas la analitika konstruo de

*) Окончаніе. Въ первой части статьи замѣчны слѣд опечатки: стр. 354 ст. 21 св. вмѣсто Indogermanische—Indogermanische; стр. 359 ст. 13 св. вм. составить—оставить; стр. 363 ст. 3 св. вм. si—ŝi; стр. 363 ст. 4 св. вм. ĝi—ĝi; стр. 365 ст. 20 св. вм. Mosto—Moŝto; стр. 367 ст. 10 св. вм. sam—ŝam; стр. 367 ст. 11 св. вм. точнѣе уклоненій—точнѣе, уклоненій

la lingvo Esperanto, kiu donas al ni la dismembrigon de la ideoj kunmetitaj en ideojn simplajn» (стр. 5) (Громадное педагогическое значение представляет аналитическое построение языка Эсперанто, дающего нам расчленение сложных понятий на понятия простые).

«La enkondukitaj en Esperanton konstantaj simboloj de la gramatikaj lingvopartoj («o» por substantivo, «a» por adjektivo, «e» por adverbo, «i» por verba infinitivo) ne nur faciligas treege la lernadon de la gramatiko esperanta, sed ili ankaŭ bonege preparas la spiriton por la gramatiko de aliaj lingvoj» (стр. 6) (Введенные в язык Эсперанто постоянные символы грамматических частей речи («o» для существительного, «a» для прилагательного, «e» для наречия, «i» для глагольного неопределенного) не только чрезвычайно облегчают изучение грамматики Эсперанто, но они вместе с тем отлично готовят ум к грамматике других языков).

«La abstraktaj konstantaj signoj «a, o, i, e, as, os, is, ant, ont, int, at, it, ot», tiuj simboloj de la ideoj, faras el la gramatiko, kutime tiel malfacila por la infanoj, preskaŭ ludilon» (стр. 6). (Постоянные абстрактные знаки, a, o, i, e, as, os, is, ant, ont, int, at, it, ot, эти символы грамматических понятий, дѣлают из грамматики, обыкновенно столь трудной для дѣтей, почти игрушку).

«La instruo de Esperanto kaŭzos, ke la lernantoj, dank' al ĝi, ricevos por la lernado de aliaj lingvoj la kapablecon, kiun ili ne posedas, kaj sekve multe pli malgranda nombro da lingvaj lecionoj sufiĉos por atingi multe pli bonajn rezultatojn» (стр. 7—8). (Изучение Эсперанто будет причиной того, что ученики, благодаря ему, получат для изучения других языков способность, которой им теперь недостает, и следовательно гораздо меньшее число уроков будет достаточно для достижения гораздо лучших результатов).

«Per la faktoj mem falas la malnova antaŭjuĝo, ke Esperanto estas malamiko de aliaj lingvoj, ĉar ĝi donas la preparon, sen kiu la fremdlingva instruado estas tre malfacila kaj malgraŭ la konstanta sanĝado de la metodojn naskas tiel mizerajn fruktojn» (стр. 8). (Самими фактами опровергается старый предразсудокъ, будто Эсперанто врагъ другихъ языковъ, тогда какъ на самомъ дѣлѣ онъ даетъ подготовку, безъ которой изученіе чужихъ языковъ является труднымъ и, не смотря на постоянную мѣну методовъ, приноситъ столь плачевные плоды).

Какъ же, стало быть, разрешить вопросъ объ изученіи языка Эсперанто съ педагогической точки зрѣнія?

Вопросъ этотъ тѣсно связанъ съ вопросомъ обученія языкамъ вообще.

Съ чисто педагогической точки зрѣнія въ каждой школѣ долженъ быть безусловно обязательнымъ одинъ только языкъ, а именно языкъ преподаванія, который, очевидно, чаще всего бываетъ отечественнымъ языкомъ учениковъ. Всестороннее и глубокое ознакомленіе съ этимъ языкомъ составляетъ одно изъ самыхъ могущественныхъ средствъ развитія ума. Въ русскихъ школахъ обязательнымъ долженъ быть только языкъ русскій; въ польскихъ школахъ—польскій; въ нѣмецкихъ школахъ—нѣмецкій, и т. д. А если бы существовали школы съ преподавательскимъ языкомъ Эсперанто или же съ какимъ-либо другимъ «искусственнымъ» языкомъ, въ такихъ школахъ предметомъ обязательнаго преподаванія долженъ-бы состоять только этотъ искусственный языкъ.

Но одно дѣло обязательность, другое-же дѣло факультативность, т. е. возможность изученія. И вотъ школы должны давать самую широкую возможность изученія различныхъ языковъ: какъ языка, самаго распространеннаго въ данномъ государствѣ и въ данномъ краѣ, такъ и другихъ языковъ, болѣе или

менѣе нужныхъ и интересныхъ. Въ числу этихъ языковъ принадлежитъ тоже «искусственный» языкъ, въ данную минуту Эсперанто, какъ по соображеніямъ практической выгоды, такъ и по соображеніямъ пользы для умственного развитія учениковъ.

А какова должна быть по отношенію къ этому вопросу роль правительствъ и исполнительныхъ властей?

Пусть они только не мѣшаютъ частной инициативѣ, пусть не тормозятъ просвѣщенія, пусть не закрываютъ школъ и разныхъ просвѣдительныхъ и культурныхъ учреждений. Пусть не принуждаютъ никого къ изученію того или другого языка. Ибо правительства не имѣютъ никакого права навязывать языки вопреки желанію тѣхъ, кто нуждается въ школахъ.

Единственная обязанность правительствъ въ этой области общественной жизни состоитъ въ слѣдующемъ: дать возможность изучать языки. Слѣдовательно, по отношенію къ вспомогательному международному языку, надо требовать отъ правительствъ, чтобы они не мѣшали пропагандѣ и позволяли вводить въ школы факультативное обученіе этому языку.

При этомъ я долженъ оговориться противъ предположенія, будто я считаю Эсперанто единственнымъ и окончательнымъ воплощеніемъ идеи международного языка, и будто я не вижу трудностей, препятствующихъ торжеству этой идеи. Мы должны считаться съ фактомъ существованія национальныхъ литературъ (письменностей), съ фактомъ громадной трудности, трудности почти непреодолимой, связанной съ необходимостью перевести на международный языкъ хотя-бы только важнѣйшія пріобрѣтенія человеческого ума, выраженные пока въ оболочкѣ национальныхъ языковъ.

X Состояніе вопроса въ настоящее время. Его вѣроятное будущее. Переходныя формы воплощенія идеи международного языка.

Высказанное мною до сихъ поръ могло бы наводить на мысль, что существуетъ только одинъ «искусственный» международный языкъ, могущій разсчитывать на всеобщее признаніе и принятіе. Между тѣмъ,—не говоря объ изрядномъ количествѣ разныхъ «искусственныхъ» языковъ, болѣе или менѣе точно и подробно обработанныхъ, но не могущихъ состязаться съ языкомъ Эсперанто ни популярностью, ни степенью распространенія въ различныхъ странахъ,—слѣдуетъ замѣтить, что среди самого языка Эсперанто произошелъ въ послѣднее время расколъ, и именно благодаря комитету и постоянной комиссіи, выдѣлившимся изъ «Делегации для принятія вспомогательнаго международного языка» (*Délégation pour l'adoption d'une langue internationale auxiliaire*).

Борются здѣсь между собою двѣ противоположныя точки зрѣнія, два способа относиться къ существующему до сихъ поръ Эсперанто.

По мнѣнію правовѣрныхъ эсперантистовъ, формулированному въ резолюціи на съѣздѣ въ Булонь сюръ Меръ (*Boulogne sur Mer*), «*La lingvo esperante estas netuŝebla*» (эсперантскій языкъ неприкосновененъ), «*Fundamento*» же, составленное докторомъ Заменгофомъ, должно считаться книгою, обязательною для всѣхъ сторонниковъ международного языка. Съ такою постановкою и я не могу согласиться. Для меня нѣтъ въ мірѣ ничего неприкосновеннаго. Все подвержено критикѣ и можетъ быть измѣняемо.

Въ связи съ лозунгомъ «неприкосновенности» Эсперанто находится живіе, будто бы только эсперантисты имѣютъ право дѣлать измѣненія въ «собственномъ» языкѣ, люди же «посторонніе», «чужіе» и непосвященные не смѣютъ этимъ заниматься. Противъ этого справедливо возражаютъ другіе, что эсперантисты не составляютъ вовсе какого-то замкнутаго въ себѣ общества (*geschlossen Gesellschaft*), куда можно проникать только по протекціи и

благодаря настойчивым ходатайствам, но, напротив того, они стремятся къ самому широкому распространению во всѣхъ странахъ земного шара. Въдъ языкъ Эсперанто не то, что языкъ мошенниковъ, языкъ парижскихъ «арашесъ» или же петербургскихъ «хулигановъ»; это въдъ вспомогательный языкъ международный, всемірный. А если такъ, то каждый имѣеть право указывать на недостатки этого языка и стремиться къ ихъ устраненію, прежде чѣмъ рѣшиться занести себя въ списокъ его поклонниковъ и участниковъ. Если Эсперанто имѣеть притязаніе пріобрѣтать новыхъ адептовъ, онъ долженъ тѣмъ самимъ подлежать критикѣ.

Именно это возраженіе дѣлають правдолюбивымъ эсперантистамъ люди, стоящіе на противоположной точкѣ зрѣнія, на точкѣ зрѣнія реформъ.

Это возраженіе безусловно справедливо; однако-же необходимо прежде всего подумать, какъ измѣнить и «совершенствовать», дабы не повредить самому дѣлу вспомогательнаго международнаго языка.

И вотъ съ этой точки зрѣнія мнѣ кажется, что делегация, и прежде всего избранный ею комитетъ, и выдѣлившаяся изъ комитета постоянная коммиссія поняли свою роль не совсемъ вѣрно. Участвующіе въ этихъ учрежденіяхъ слишкомъ поторопились, и кто знаетъ, не нанесли ли они, вслѣдствіи этой торопливости, вреда самому дѣлу.

Комитетъ, засѣдавшій въ Парижѣ въ октябрѣ 1907 г., устроилъ конкурсъ, или состязаніе искусственныхъ языковъ, напомилавшее до извѣстной степени конкурсъ религиозныхъ вѣр-исповѣданій, профилитировавшій во время оно передъ кіевскимъ княземъ Владиміромъ «святымъ». Но въ окончательномъ рѣшеніи было отступлено отъ метода Владиміра, принявшаго православіе безъ оговорокъ, со всеми его благодѣяніями и прелестями. Правда, было дано предпочтеніе языку Эсперанто, но подѣ условіемъ произведенія въ немъ различныхъ измѣненій, считаемихъ упрощеніями и усовершенствованіями.

Въ самомъ дѣлѣ, Эсперанто далеко отъ совершенства; но тѣмъ осторожнѣе слѣдуетъ приниматься за его «совершенствованіе».

Каковъ долженъ быть обликъ международнаго языка, происходившаго отъ Эсперанто, показалъ намъ нѣкто Ido (псевдонимъ), произведенія котораго *), съ нѣкоторыми измѣненіями (опредѣленными большинствомъ голо-совъ комитета делегации!), были приняты основаніемъ для трудовъ постоянной коммиссіи (Commission permanente). Коммиссія работаетъ въ этомъ направленіи, и результатомъ ея трудъ въ являются учебники и пособія по ея «международному языку», издаваемые подъ общимъ заглавіемъ «Linguo internaciona di la Delegitaro (sistemo Ido)», съ одобренія обоихъ секретарей комитета, господъ Кутюра (Couturat) и Ло (Leau). Пока мнѣ извѣстны изъ этихъ учебниковъ и пособій: 1) Leichtfassliches Lehrbuch der Internationalen Hilfssprache von Albert Noetzi, dipl. Lehrer des Esperanto. Zürich 1908.—2) International-English Dictionary. By L. de Beaufront and L. Couturat. With a Preface by Prof. Otto Jespersen. London. 1908.—3) International-deutsches Wörterbuch von L. de Beaufront und Dr. L. Couturat unter Mitarbeit von Rob. Thomann. Vorwort von Prof. Otto Jespersen Stuttgart. 1908. Въ особенности эти словари могутъ оказать большое вліяніе, благодаря предисловію знаменитаго датскаго лингвиста, проф. Iespersenа, старающагося доказать превосходство преобразованнаго (рефор-

*) Grammaire complète de la Langue Internationale par Ido. Paris 1907.—Grammaire élémentaire de la Langue Internationale par Ido. Paris 1907.—Ido. Les Vrais Principes de la Langue Auxiliaire. Paris 1908.—Ido: Ejercsarо (рукопись на машинѣ).—Ido: Specimen de Dictionnaire (рукопись на машинѣ).

мированнаго) и «упрощеннаго» Эсперанто надъ Эсперанто первоначальнымъ.—Пропагандѣ идеи реформы посвященъ новый ежемѣсячникъ „Progreso, Oficiala organo di la Delegitaro por adopto di Linguo helpanta internaciona e di sa Komitato, konsakrata ad la propagado, libera diskutado e konstanta perfektigado di la Linguo internaciona. Paris», начавшій выходить въ мартѣ 1908 г.

Не подлежитъ сомнѣнію, что нѣкоторыя подробности въ преобразованномъ языкѣ «Делегаціи» лучше и болѣе отвѣчаютъ цѣли международнаго языка, нежели въ первоначальномъ видѣ языка Эсперанто. Однакожъ мнѣ кажется, что въ общемъ это стремленіе къ реформамъ проистекаетъ изъ желанія находить прорѣхи и изъяны во что бы то ни стало, и что къ нему примѣнима нѣмецкая поговорка: «das bessere ist der feind des guten» (лучшее врагъ хорошаго). То и дѣло это только штопаніе языка Эсперанто безъ достаточнаго обоснованія.

По моему, нельзя считать улучшеніемъ введеніе въ писанный языкъ буквъ q и x; это не прогрессъ, не движеніе впередъ, а регрессъ, движеніе вспять. Точно также сомнительна польза замѣны буквы j буквою y. Что касается пользы игр амь и ли сочетаній буквъ s h (вм. ŝ) и c h (вм. ĉ), для обозначенія звуковъ ш и ч, позволительно тоже усумниться.

Я не вижу затѣмъ никакого улучшенія, а, напротивъ того, вижу ухудшеніе въ устраненіи примѣты существительныхъ изъ множественнаго числа, т. е. во введеніи множественнаго числа на -i вмѣсто на -o-j (hom-i вм. hom-o-j «люди», и т. п.), въ замѣнѣ окончанія -u повелительнаго наклоненія окончаніемъ -ez (e-s-ez вм. est-u «буди», fa-c-ez вм. fa-r-u «дѣлай», e-p-ez вм. le-p-u «учись», и т. п.), въ замѣнѣ глагольнаго окончанія неопредѣленнаго -i окончаніемъ -ar (am-ar вм. am-i «любить», konfes-ar вм. konfes-i «исповѣдывать», и т. п.). Это тѣмъ болѣе заслуживаетъ порицанія, что въ «реформированномъ» Эсперанто остается и впредь суффиксъ -a-r-, какъ признакъ собирательности (hom-ar-o- «человѣчество», bov-ar-o «стадо рогатаго скота» и т. п.). Этому совпадению и двусмыслию реформисты стараются противодѣйствовать черезъ введеніе ударенія неопредѣленныхъ наклоненій именно на окончаніи, прѣша такимъ образомъ противъ одного изъ основныхъ принциповъ языка Эсперанто, состоящаго въ томъ, чтобы акцентовать (ударять) слова единственно для синтаксическихъ цѣлей, ничуть не подчеркивая акцентомъ (удареніемъ) отдѣльныхъ формальныхъ компонентовъ (составныхъ частей) слова.

Въ виду этого трудно не высказывать опасенія, что такъ называемый реформированный (преобразованный) Эсперанто можетъ ввести путаницу и вызвать преднамѣренное распаденіе на діалекты, которое, какъ я старался объяснить раньше, было бы, благодаря составу и построению Эсперанто, вопреки дѣйствию такъ называемыхъ «звуковыхъ законовъ», само по себѣ невозможю. Кто знаетъ, не занимаются ли реформисты, при лучшихъ намѣреніяхъ, насажденіемъ смуты и невольнымъ причиненіемъ вреда.

Во всякомъ случаѣ, мы стоимъ передъ возможностью параллельнаго существованія двухъ эсперантскихъ церквей: церкви правобѣрной, церкви вѣрныхъ незапятнанному зеленому знамени, и церкви реформированной. Само собою разумѣется, что рядомъ съ этими двумя толками можетъ явиться третій, четвертый и т. д., или идущій еще дальше въ ту или другую сторону, или же старающійся примирить ссорящихся. Уже имѣется попытка этого рода въ трудѣ нѣкоего Antido: «Grammaire élémentaire de la langue internationale avec recueil d'exercices par Antido. Elementala gramatiko de la lingvo internaciona kun exercáo di Antido (Deuxième tirage). Genève. 1907».

Неприятное впечатлѣніе производятъ взаимныя обвиненія правовѣрныхъ и реформистовъ въ интригахъ и въ неприличной агитаціи, обвиненія, несомнѣнно вполне голословныя и лишеныя всякаго основанія. Я убѣжденъ, что и та и другая сторона дѣйствуютъ искренно и *bona fide*.

Эти личныя нападки, равно какъ и слишкомъ острая постановка спорнаго вопроса вызвали довольно нежелательныя послѣдствія. Прежде всего бывшій председатель Комитета Делегаціи и затѣмъ постоянной Комиссіи (*Commission permanente*), знаменитый естествоиспытатель-философъ В. Оствальдъ (*W. Ostwald*) не только отказался отъ званія председателя, но даже вообще вышелъ изъ состава комиссіи. Какъ на одинъ изъ мотивовъ этого шага онъ ссылается на то обстоятельство, что *Clouturat* хочетъ будто-бы создать новый неприкосновенный «*Fundamento*» международного языка.—Я тоже фактически вышелъ изъ Комиссіи, хотя формально не заявлялъ о своемъ выходѣ. Поводы моей бездѣятельности и устранения себя отъ трудовъ Комиссіи таковы: во-первыхъ, у меня нѣтъ абсолютно времени для добросовѣстнаго занятія этимъ дѣломъ и я не считаю себя достаточно компетентнымъ для сознательныхъ рѣшеній; во-вторыхъ, я не могу признать поведение Комиссіи правильнымъ и цѣлесообразнымъ *).

Какова будетъ дальнѣйшая судьба не только Эсперанто, расколывшагося на два лагеря, но тоже всего дѣла искусственнаго международного языка, трудно теперь предугадать. Во всякомъ случаѣ, Делегація и ея Комитетъ вмѣстѣ съ постоянною Комиссіей принесутъ пользу: или пользу отрицательную (негативную), выказывая всю бесполезность подобнаго штопанія уже готоваго и распространеннаго языка, или же пользу положительную (позитивную), создавая новую, отчасти усовершенствованную форму воплощенія идеи международного языка.

Если бы я лично рѣшалъ этотъ вопросъ, я рѣшилъ бы его, пожалуй, такъ:

Пока я остановился бы на первоначальномъ Эсперанто, какъ на вполне удовлетворительномъ орудіи международного общенія. Но вмѣстѣ съ тѣмъ я подвергъ бы его всестороннему разбору, всестороннему анализу и критикѣ со строго научной, лингвистической точки зрѣнія. И вотъ здѣсь то лингвисты или языковѣды могутъ и должны сыграть первостепенную роль. Лингвистика должна включить въ область своихъ изслѣдованій тоже разборъ и оцѣнку «искусственныхъ» языковъ. Благодаря этому появятся въ будущемъ новыя дѣйствительно болѣе совершенныя воплощенія этой идеи. Однако-же до тѣхъ поръ, пока это не наступитъ, я съ своей стороны рекомендовалъ бы употребленіе Эсперанта. И здѣсь я позволю себѣ привести мнѣніе Антона Грабовскаго:

«Развѣ кто-либо станетъ совершать самыя отдаленныя путешествія только на лошадяхъ и не захочетъ пользоваться желѣзною дорогою, исходя изъ предположенія, что можетъ быть человѣчество пріобрѣтетъ современемъ еще болѣе совершенное средство сухопутнаго сообщенія». [Статья „*O Jezyku Międzynarodowym*“ (О международномъ языкѣ) въ „*Pola Esperantisto*“ *Warszawa*. 1908. № 4, стр. 58].

Развѣ, дожидаясь несравненно болѣе совершенныхъ формъ международного языка, мы должны нынче отказываться отъ пользованія признанною многими и пока вполне удовлетворительною формою языка Эсперанто?

Конечно, чѣмъ скромнѣе мы очертимъ размѣры употребленія этого языка, и чѣмъ менѣе областей взаимнаго общенія между людьми мы захотимъ завоевать на первыхъ порахъ, тѣмъ лучше для самого дѣла.

* ВЪ составъ Комиссіи, избранной Комитетомъ Делегаціи въ концѣ октября (н. ст.) 1907 г., входили первоначально: председатель Комитета проф. В. Оствальдъ; два вице-предсѣателя, проф. О. Иесерсенъ и я; два секретаря, профессора Л. Кутюра и Л. Ло (Leau),—да кромѣ того первый французскій эсперантистъ, г. Л. де Бофронъ (*L. de Beaufront*).

XI. Заключение.

Когда палъ Волашокъ, его творецъ, ксендзь Шлейеръ, не захотѣлъ съ этимъ помириться и всѣ попытки создать новые «искусственные» языки онъ считаетъ смертельною личною обидой. Манія непогрѣшимости, свойственная монсиньеру Шлейеру, находится вѣроятно въ связи съ католическимъ внушеніемъ. Надѣюсь, что творецъ Эсперанто, докторъ Заменгофъ, будетъ свободенъ отъ этого порока и не станетъ пегодовать и не впадетъ въ уныніе при мысли о томъ, что въ болѣе или менѣе отдаленномъ будущемъ языку Эсперанто придется замолкнуть и уступить мѣсто другому, болѣе совершенному воплощенію идеи международнаго языка. Въдъ здѣсь, я полагаю, должно нами руководить желаніе осуществить великую идею возможно лучшимъ образомъ, а не удовлетворить чье-бы то ни было самолюбіе и честолюбіе.

Мнѣ въ такихъ случаяхъ приходятъ всегда въ голову слова японскаго генерала П о г и: «Мы только павозъ для будущихъ поколѣній».

Мы своими трудами, своими порывами, даже своими преступленіями утучняемъ почву для будущихъ поколѣній.

И. Бодузнъ-де-Куртенз.

Взаимопомощь
читателей.

Reciproka helpado
de legantoj.

I. Отдѣлъ общій.

Почему Русь пьяна?

(По поводу письма подп. «Espero» № 1825, № 7—8 „В. Зн.“ 1908 г.)

Редакція, по моему, не ошиблась, предвидя возраженія отъ читателей „В. З.“ на письмо под-ка „Espero“ № 1825 по поводу пьянства. Да, на это письмо необходимо возразить, и очень печаленъ фактъ, что и среди нашей интеллигенціи уживаются такіе страшные взгляды на положеніе и причины все-россійскаго пьянства.

Тутъ же желаніе распространить пьянство и вытянуть побольше народныхъ грошей, не стремленіе пьянствомъ отвратить отъ вредныхъ вліяній и мыслей, какъ у нашихъ представителей власти, которые часто свои мѣтропріятія прикрываютъ совсѣмъ иными мотивами (напримѣръ, винная монополія). Нѣтъ, тутъ вѣра въ хронически—разрушающую болѣзнь русскаго народа, болѣзнь, для которой, по мнѣнію товарища-подписчика не существуетъ лѣкарства. Безъ сомнѣнія, лѣкарство (если оно и существуетъ) предложить не правительство, и товарищъ-под-

I. Fako ĝenerala.

Kial la Ruslando estas ebria?

(Okaze de la letero de abonanto de „Espero“ № 1825, № 7—8 de „Vjestn Zn.“ 1908 joro).

La redakcio, laŭ mia opinio, ne eraris, antaŭvidante kontraŭdirojn de legantoj de „Vjestnik Znanja“ al la letero de l'abonanto de „Espero“ № 1825 pri drinkado. Jes, al tiu ĉi letero estas necese kontraŭdiri, kaj tre malĝoja estas fakto, ke ankaŭ inter nia inteligentularo vivas tiaj strangaj opinioj pri la stato kaj kaŭzoj de l'tutruslanda drinkado.

Tie ĉi estas ne deziro disvastigi drinkadon kaj elpreni pli multe da popoloj groŝoj; ne celado per drinkado deturni de malutilaj influoj kaj pensoj, kiel de niaj reprezentantoj de l'registararo, kiuj ofte viajn agmanierojn kovras per tute aliaj motivoj (ekzemple, la vina monopolo). Ne, tie ĉi estas kredo en ĥronike-detruantan malsanon de la rusa popolo, malsanon, por kiu, laŭ opinio de la kolego-abonanto, ne ekzistas kuracilo. Sendube, kuracilon (se ĝi ekzistas) proponos ne la registaro, kaj la kolego-abonanto estas tute prava, dirante, ke la registaro neniam fermos

писчики совершенно правы, указывая, что оно никогда не закроет „казенок“. Это понятно. Но вѣдь и правительству приходится кой съ чѣмъ считаться. Хотя закрытіе „казенокъ“ и не пользуется благосклонностью правящихъ сферъ, однако оно выпущено было ихъ закрывать по требованію сельскихъ обществъ. Правда, это было во время революціоннаго подъема, но и теперь еще, что называется, бабushка надвое сказала, какъ правительству придется реагировать на возбужденный въ Госуд. Думѣ и въ обществѣ вопросъ о закрытіи „монополіи“. Вѣдь и распространіе школъ не пользовалось благосклонностью „сферъ“ по тѣмъ же соображеніямъ, но количество школъ все-таки растетъ и растетъ, хотя и очень туго.

Вы, товарищи, говорите, что спросъ вызывающій предложеніе, но если спроса не будетъ, то, конечно, о предложеніи еще говорить не приходится. Важно не то, закрыть или не закрыть правительство „казенки“. (наслѣдственная мѣры даже мало помогутъ), а важно слѣдующее. Дѣйствительно ли пьянство представляетъ неизлечимую болѣзнь русскаго народа? Пьянство въ Россіи опасная болѣзнь, но всякая болѣзнь имѣетъ причину, вызвавшую ее. Устранивъ причину, предотвратимъ слѣдствіе (болѣзнь). Причинъ очень много, и онѣ очень серьезны, при томъ на ходятся въ зависимости отъ одной главной причины. достаточно понятной и всѣмъ известной.

Народъ невѣжественъ. Да, но почему это такъ? Почему народъ во многихъ мѣстахъ у насъ еще пахнетъ сохой, когда въ другихъ государствахъ знаютъ употребленіе не только плуга, но и другихъ усовершенствованныхъ орудій? Почему у насъ крестьяне собираютъ съ поля вдвое, второе меньше, чѣмъ можно было бы дѣйствительно собрать? Эти вопросы такъ известны всѣмъ, причины такъ понятны, что распространяться о нихъ, я думаю, не нужно. Мнѣ кажется, что вопросъ о пьянствѣ нашего народа можно поставить рядомъ съ этими же вопросами, такъ какъ всѣ они являются слѣдствіемъ однородныхъ причинъ. Невѣжество, косность и плохое матеріальное положеніе (это послѣднее—очень важно при вопросѣ о пьянствѣ) — явленія, съ которыми можно бороться, причемъ успѣхъ долженъ послѣдовать.

Очень наивна картина, которую рисуетъ тов.-подп. Онъ говоритъ: „народъ обреченъ на безпробудное пьянство. Слѣдую пинѣшнымъ темпомъ, лѣтъ черезъ 10 онъ рискуетъ, одичавъ, превратиться въ пьянаго звѣря; нѣкогда великая нація превратится въ вырождающіеся племя, въ коемъ преступники и душевно-больные будутъ составлять громадный процентъ. Что это такъ будетъ, доказываетъ современная дѣйствительность“. При чтеніи этого мѣста можно подумать, что Россія существуетъ 20 лѣтъ, а пьянство 5 лѣтъ. Пьянство существуетъ не одинъ десятокъ лѣтъ, и во всякомъ случаѣ черезъ десять лѣтъ намъ еще не грозитъ опасность. На это съчесть мы можемъ быть еще спокойны.

Почему тов.-подп. не принимаетъ во вни-

„kazjonkojn“ (regnajn vinajn butikojn). Tio ĉi estas komprenebla. Sed ja ankaŭ registaro devas al io cedi. Kvankam la fermado de „kazjankoj“ ne ricevas favoron de regantaj sferoj, tamen la registaro estis devigata ilin fermadi pro postuloj de vilaĝaj komunumoj. Certe, tio ĉi estis dum la revolucia ekscitigo, sed ankaŭ nun ankoraŭ, kiel oni parolas, „avino dusence diras“ *), kiel la registaro reagis al la ekscitita en la Regna Dumo kaj en la societo demando pri fermado de „monopolio“. Ja ankaŭ la disvastigado de lernejoj ne havis favoron de la „sferoj“ pro tiuj samaj celoj, sed la nombro de lernejoj tamen kreskas kaj kreskas, kvankam tre malforte.

Vi, kolego, diras, ke postuludo elvokas proponon, sed se postuludo ne estos, tiam, kompreneble, pri propono jam paroli ne estas necese. Estas grava ne tio, fermos aŭ ne la registaro „kazjonkojn“ (perfortaj agoj eĉ malmulte helpos), sed grava estas la jeno. Ĉu efektive la drinkado prezentas nesangeblan malsanon de la rusa popolo? La drinkado en Ruslando estas danĝera malsano, sed ĉiu malsano havas kaŭzon, kiu sekvigis ĝin. Foriginte kaŭzon, ni antaŭdetruos sekvon (malsanon). La Kaŭzoj estas multaj, kaj ili estas tre seriozaj, kaj ili troviĝas en dependeco de unu ĉefa kaŭzo, kiu estas sufiĉe komprenebla kaj al ĉiuj konata. La popolo estas malklera. Jes, sed kial tio ĉi estas tiel? Kial la popolo en multaj lokoj ĉe ni plugas ankoraŭ per „soĥa“ (rusa simpla ligna plugilo), kiam en aliaj regnoj oni scias uzadon ne sole de plugilo, sed ankaŭ de aliaj perfektigitaj instrumentoj? Kial ĉe ni vilaĝanoj prenas de kampo duoble, trioble malmulte, ol ili povus efektive preni? Tiuj ĉi demandoj estas tiel konataj al ĉiuj, la kaŭzoj estas tiel kompreneblaj, ke longe paroli pri ili, mi pensas, ne estas necese. Al mi ŝajnas, ke la demando pri drinkado de nia popolo oni povas starigi apud tiaj samaj demandoj, ĉar ĉiuj ili estas sekvo de egalaj kaŭzoj. Malklereco, malprogresemeco kaj malbona materiala stato (tiu ĉi lasta estos tre grava en la demando pri la drinkado) estas fenomenoj, kun kiuj estas eble bataladi, kaj sukceso devas veni.

Tre naiva estas pentraĵo, kiun pentras la kolego-abonanto. Li parolas: „La popolo estas dediĉita al eterna drinkado. Irante per nuntempa marŝo, post dek jaroj ĝi riskas sovaĝiĝi, transformiĝi en malsobran beston; iam grandega nacio transformiĝos en degenerantan genton, en kiu krimuloj kaj frenezuloj donos grandegan procenton. Ke tio ĉi estos tiel, tion ĉi pravas la nuntempa efektiveco“. Dum legado de tiu ĉi loko estas eble pensi, ke Ruslando ekzistas dudek jarojn, kaj la drinkado—5 jarojn. La drinkado ekzistas en unu dekon da jaroj, kaj en ĉiu okazo post 10 jaroj al ni ne minacas ankoraŭ danĝero. Pri tio ĉi ni povas ankoraŭ esti trankvilaj.

Kial la kolego-abonanto ne turnas sian atenton al statistikaj donitoj pri uzado de alkoholo ĉe ni kaj en aliaj regnoj? Tiuj ĉi do

*) Tio ĉi estas rusa popola proverbo.

маніе статистическія данныя объ употребленіи алкоголя у насъ и въ другихъ государствахъ? А эти данныя показываютъ, что, не смотря на громадное населеніе Россіи въ сравненіи съ другими государствами, у насъ количество потребленія алкоголя стоитъ гораздо ниже, чѣмъ, напр., во Франціи, Германіи, Бельгіи и друг. странахъ. Увеличеніе потребленія алкоголя у насъ въ послѣдніе годы не должно служить показателемъ ускореннаго возрастанія самого порока пьянства. Замѣчно, что чѣмъ больше бѣдствие народа, тѣмъ больше употребленіе алкоголя *). А въ бѣдствіяхъ въ послѣднее время недостатка не было.

Товарищъ-поди, указывайте даѣе, что этой * разрушающей и грозной болѣзью больны не только низшіе слои, но и интеллигенція: что и для интеллигенціи употребленіе алкоголя является необходимостью, врожденной чертой, безъ которой не мыслимо понятіе интеллигента.

Ничего нѣтъ легче, какъ объяснить пьянство среди интеллигенціи болѣзью, коренящейся въ ней исконокъ вѣка. Но мнѣ кажется, что такая мысль слишкомъ поверхностна. Обратитесь къ литературѣ и вы найдете немало причинъ, толкающихъ интеллигенцію на этотъ путь. Скажите почему молодежь въ революціонное время отшатнулась отъ того времяпровожденія, которыми была полна ея прежняя жизнь? Почему на нашихъ глазахъ многие выздоравливали отъ, казалось, хронической болѣзни? Почему же вы не можете допустить, что и интеллигенція также освободится отъ своей болѣзни, если найдетъ такую „пичу“ благодаря которой ей не придется прибѣгать къ алкоголю. Прекращеніе потребленія алкоголя слишкомъ крупный шагъ впередъ, и было бы очень павно надѣяться, что онъ можетъ совершиться въ теченіе 2-хъ, 3-хъ лѣтъ. Это произойдетъ медленно, шагъ за шагомъ, но что именно такъ будетъ, въ это я глубоко вѣрю.

Дамъ одинъ примѣръ. Баптисты (или, какъ ихъ называютъ, пугачисты), какъ извѣстно, не употребляютъ никакихъ спиртныхъ напитковъ, не курятъ табаку. Мнѣ приходилось встрѣчать баптистовъ, которые раньше, какъ говорится, попиwali, но вступивъ въ секту, они переставали пить. То же самое можно сказать и относительно другихъ, такъ называемыхъ „раціоналистическихъ“ сектъ: духовъ, и молочанъ. Всѣ эти живые примѣры показываютъ, что алкоголизмъ не совсѣмъ неизлѣчимая болѣзнь. Человѣкъ долженъ проникнуться высшей духовной идеей, и тогда чувственные удовольствія не смогутъ такъ завладѣвать имъ, какъ въ томъ случаѣ, если онъ живетъ безъ нея.

Подписчикъ М. Р.

*) Россія страдаетъ не отъ избытка потребленія алкоголя, а отъ неумѣренности отдѣльныхъ потребителей, «заливающихъ горе» водкой. Надо уничтожить прежде всего это «горе»,—для чего необходимо поднять народное образованіе, улучшить экономическій бытъ населенія, пробудить въ немъ

donitoj montras, ke, malgraŭ grandega logantaro de Ruslando kompare kun aliaj regnoj, ĉe ni kvanto de konsumata alkoholo staras multe pli malalte ol, ekzemple, en Francujo, Germanujo, Belgiujo kaj aliaj landoj. La kresko de uzado de alkoholo ĉe ni en la lastaj jaroj ne devas servi kiel montrilo de plirapidigita kresko de la mem malvirto de drinkado. Oni rimarkis, ke ju pli granda estas malfeliĉo de popolo, des pli granda estas la uzado de alkoholo. Kaj malfeliĉoj dum la lasta tempo ne mankis.

La kolego-abonanto montras plu, ke tiu ĉi detruanta kaj minaca malsano posedas ne sole malajn klasojn, sed ankaŭ la inteligentularon; ke ankaŭ por la inteligentulo uzado de alkoholo estas neceseco, ennaskita trajto, sen kiu ne estas pensebla la ideo de inteligentulo.

Nenio estas pli facila ol klarigi la drinkadon inter la inteligentularo per malsano, troviganta en ĝi jam multajn centjarojn. Sed al mi ŝajnas, ke tia penso estas tro malprofunda. Turnu vin al la literaturo kaj Vi trovos nemalmulte da kaŭzoj, kiuj puŝas la inteligentularon sur tiun ĉi vojon. Diru, kial la junularo en la revolucia tempo foriris de tiu tempasigado, de kiu estas plena ĝia antaŭa vivo? Kial antaŭ niaj okuloj multaj homoj saniĝis de malsano, kiu ŝajnis ĥronika? Kial do Vi ne povas konsenti, ke ankaŭ la inteligentularo liberiĝos de sia malsano, se ĝi trovos tian „nutraĵon“, dank' al kiu ĝi ne devos uzi alkoholon. esigo de uzado de alkoholo estas tro grandega paŝo antaŭen, kaj estus tre naive esperi, ke ĝi povas fariĝi dum 2, 3 jaroj. Tio ĉi fariĝos malrapide, paŝo post paŝo sed ke estos nome tiel, tion ĉi mi profunde kredas.

Mi donos unu ekzemplon. Baptistoj *) (aŭ, kiel oni ilin nomas, stundistoj), kiel estas sciata, uzas neniajn alkoholajn drinkaĵojn, ne fumas tabakon. Mi renkontadis baptistojn, kiuj antaŭe, kiel oni parolas, drinkadis, sed, enirinte en la sekton, ili ĉesis drinki. Tion sama estas eble diri ankaŭ pri aliaj, tiel nomataj „racionalistaj“ sektoj: duĥoboroj, kaj molokanoj. Ĉiuj tiuj ĉi vivaj ekzemploj montras, ke alkoholismo ne estas tute nekuracebla malsano. Homo devas pleniĝi de alte spirita ideo, kaj tiam fizikaj plezuroj ne povos tiel ekposedadi lin, kiel en tiu okazo, se li vivas sen ĝi.

Abonanto M. K.

Esperantigis Ĉuperadlo.

инные, высшіе интересы. Тамъ, гдѣ населеніе сознало вредъ водки и составляетъ приговоры о закрытіи винныхъ лавокъ, эти приговоры должны быть исполнены. Въ дѣйствительности же, какъ мы знаемъ между прочимъ изъ думскихъ отчетовъ, населенію навязываютъ винныя лавки насильно, вмѣсто одной открывается четыре. Все это старья, заѣзженныя темы, и однако о нихъ все-таки говорить надо безъ устали.

*) Tiel estas nomata unu el religiaj sektoj en Ruslando.

Переписка.

Желаю переписываться съ товарищъ миподписчиками на языкахъ русскомъ и эсперанто по вопросамъ самообразования и саморазвитія, а равно, относительно быта тѣхъ народностей, съ которыми тому или другому товарищу приходится сталкиваться. Адр. Гор Кокенгузенъ, Риго-Орл. ж. д. **В. П. Вильсонъ.**

Желаю обмѣниваться различными коллекціями и переписываться по всевозможнымъ вопросамъ иллюстр. открытками: Псковъ, Подольскъ, Георгіевская ул. д. Федосовой, № 11. **Иванъ Ивановъ.**

Herman Wuttke, Германия, Magdeburg, Pionierstrasse 21, Желаетъ обмѣниваться иллюстр. открытками.

A. Shwemmer 1335 green Str U. S. A. Reading Pa. Желаетъ переписываться иллюстр. открытками.

Желаю вступить въ переписку съ воспитанниками учительскихъ институтовъ (Бѣлгородскаго, Глуховскаго. и Феодосійскаго). Пропшу сообщить адресъ. Адресъ: Казанка, Херсон. губ., учителю **П. К.** (до востребованія).

Желаю переписываться съ читательницами и читателями „В. З.“ по вопросамъ: 1) женскаго равноправія, воспитанія мужчинъ и женщинъ и, въ особенности, брака. 2) По биологическимъ наукамъ. 3) По философіи естествознанія, въ частности, по вопросу монистическаго міросозерцанія. 4) Съ живущими на Кавказѣ желалъ бы дѣлаться наблюденіями культурно бытового характера и, при случаѣ, лично познакомиться. Адресъ: г. Темиръ-Ханъ-Шура, Даг. обл. Учебная команда 21 Артиллерійской бригады. Подпоручику **Розанову.**

Не прашъ И. предлагаетъ г. В. Ворникову возобновить переписку. Проситъ студента С. Виноградова сообщить свой адресъ. Желаетъ переписываться со всѣми вѣрующими, особенно тѣми, которые дѣйствительно познали и пережили вторую половину 7 ст., 1 г. 1 посл. Иоанна. Адр.: преподавателю Евангелической учит. семин. въ Астраханкѣ, Мелитополь, Таврич. г.

Воззванія.

Товарищи-подписчики!

Бѣдный юноша страстно желаетъ учиться, но не имѣетъ для этого никакихъ средствъ. Работая за 20 коп. въ день, онъ и эту ничтожную плату долженъ отдавать своимъ родителямъ, обремененнымъ большой семьей. Поможемъ ему, товарищи книгами. Адр.: г. Баранову. ст. Погребени Бессарабской губ., въ с. Водушаны Под. губ.

Interkorespondado de legantoj.

Mi deziras korespondadi en lingvoj rusa kaj esperanta pri demandoj de memklerigo, ankaŭ pri la moroj de tiuj popoloj inter kiuj tiu aŭ alia kolego-abonanto vivas. Aдр. Rusujo. Kokeguzen Rigo-Orl. Jel. doroga V. P. Vilson.

Mi deziras interŝangi diversajn kolekciajn kaj korespondadi per ilustr. postkartoj. Rusujo. Pskov. Poloniŝce. Georgievskaja ul. № 11. **Ivan Ivanov.**

A. Shwemmer 1335 Green St. U. S. A. Reading Pa. Deziras korespondi per ilustr. postkartoj.

N. Parkevič. Rusujo. Peterburgo. Nikolaevskaj d. 33 kv. 24. Deziras korespondadi kun alilandaj esperantistoj.

„Aleksandro Juanjevič (Ruslando, Sluck Minskaj gub. tjurma) deziras interŝangi ilustritajn postkartojn kun neŭropaj gesamideanoj“.

Товарищи!

Не можетъ ли кто изъ васъ помочь мнѣ найти мѣсто сельскаго учителя. Имѣю званіе народнаго учителя, но мнѣ никакъ не дается поступить куда нибудь въ школу въ качествѣ педагога. Всѣми силами души стремлюсь къ педагогической дѣятельности, но благодаря неудачамъ принужденъ влечь жалкое существованіе въ роли псаломщика. Еще разъ прошу, товарищи, помогите выйти на желанный путь народнаго учителя. Адр.: Карцево, Костром. г., село Зальсье, д. Шумново. Н. Богоявскому.

— Прошу товарищей сообщить: 1) какъ устроить сухой элементъ и 2) чѣмъ покрыть фотографическія выночки, полинявшія отъ сильныхъ составовъ, сдѣланныя изъ „пальемаше“. За сообщеніе буду очень благодаренъ. Адр.: г. Проскуровъ, Под. г., А. Е. Гаврилюку.

— Товарищи! Я потерялъ друга дѣтства; два года уже не получаю отъ него никакихъ свѣдѣній, не знаю, гдѣ онъ. Если кто-нибудь изъ васъ знаетъ случайно его мѣстопробываніе, то, пожалуйста, сообщите мнѣ. Фамилія его Демниъ Иванъ Васильевичъ. Кромѣ этого, зная языкъ эсперанто, я желалъ бы переписываться на немъ съ товарищами-фельдшерами и съ лицами, подготовляющимися на аттестатъ зрѣлости. Занимаюсь фотографіей. Мой адресъ: Г. Шадринскъ, Перм. губ., с. Ольховская, ф-ру М. А. Шагову.

— Очень буду благодаренъ тому, кто сообщитъ мнѣ адресъ Д. Мартынова, автора книгъ по математикѣ (говорятъ, онъ въ Москвѣ). Адресъ: Ив. Непрашу, преподавателю Евангелической учит. сем. въ Астраханкѣ, Мелитополь, Таврич. г.

II. Отдѣлъ молодежи.

Къ обществу.

Куда мы идемъ?! Къ какой невѣдомой пѣли стремится наше общество въ своемъ роковомъ бѣгѣ? А что это движеніе роковое, и что эта пѣль — самоуничтоженіе, въ этомъ едва ли можетъ быть сомнѣніе.

Какъ бы я желалъ обладать тѣмъ даромъ слова, который перевоспитывалъ бы массы, гремѣлъ вѣчевымъ колоколомъ по всему міру, и не для восхваленія нашего гнилого общества, достаточно заклеившаго себя всякаго рода пороками, а для того, чтобы кинуть въ лицо этому обществу смѣлый вызовъ и гордое обвиненіе.

Я самъ — продуктъ этого общества, мнѣ всего-навсего 16 лѣтъ, но я уже успѣлъ такъ хорошо узнать всѣ прелести нашего общества, что не хочется жить! Узналъ я это общество не по книгамъ, не по „литературѣ“ нашего времени, нѣтъ! Наша „литература“ — достойная дочь своего времени! Я узналъ наше общество практически. Многие „солидные“ люди, прочитавъ эти строки, усмѣхнутся. Смѣйтесь! Вы смѣетесь надъ собой! Вы виноваты, что дѣтскій умъ такъ рано надлежащимъ образомъ оцѣниваетъ, благодаря вашимъ стараніямъ, жизнь, этотъ даръ неба, этотъ источникъ зла и добра!

Я положительно обвиняю наше общество въ томъ, что оно, создавая условія гибельныя для молодежи, дѣлая возможными и даже пужными самоубійства и атеизмъ, награждаетъ молодую жизнь „поцѣдуемъ Іуды“.

И еще это общество смѣетъ называть молодежь „ненормальною“, „извѣрившеюся“ и „безпринципною“ въ то время, когда само ничего не дѣлаетъ для устранения причинъ этой „ненормальности“!

Г.г.! Дайте намъ принципы, дайте намъ объектъ вѣры, дайте пищу нашему уму, наптайте его, только не „Саняными“ и не „Пинкертонами“! Тогда я васъ поблагодарю. Но, нѣтъ! Вы, г.г., не можете дать намъ ничего, кромѣ перечисленнаго. У васъ у самихъ ничего не осталось за душой.

Молодые поколѣнія лишены умственной пищи, дайте ему физическую! Но у васъ и этого нѣтъ. Вы создали тѣ адскія, экзидотаторскія условія труда, при которыхъ по-

II. Fako de junularo.

Al societo.

Kien ni iras?! Al kiu nekonata celo rapidas nia societo en sia fatala kuro? Kaj ke tiu ĉi movado estas fatala, kaj ke tiu ĉi celo estas memdetruo, tion ĉi malcerte oni povas dubi.

Kiel mi dezirus havi tiun talenton de parolo, kiu aliedukus amasojn, tondrus kiel popola sonorilo en la tuta mondo, kaj ne por laŭdado de nia putra societo, kiu sufiĉe sin stampis per ĉiaspecaj malvirtoj, sed por ĵeti en la vizagon de tiu ĉi societo kuragan elvokon kaj fieran kulpigon!

Mi mem estas produkto de tiu ĉi societo, mi havas nur 16 jarojn, sed mi jam tiel bone sciigis ĉiujn belecojn de nia societo, ke mi perdis deziron vivi! Mi sciigis tiun ĉi societon ne per libroj, ne per la „literaturo“ de nia tempo, ne! nia „literaturo“ estas inda filino de sia tempo! Mi sciigis nian societon praktike. Multaj „solidaj“ homoj, traĝingite tiujn ĉi liniojn, ekridetos. Ridu! Vi ridas vin mem! Vi estas kulpaĵ, ke infana cerbo tiel frue taksas en deca maniero, dank' al viaj penoj, la vivon, tiun ĉi donacon de la ĉielo, tiun ĉi fonton de malbono kaj bono.

Mi tute kulpigas nian societon en tio, ke ĝi, kreante kondiĉojn, kiuj estas pereigaj por junularo, farante memmortigojn kaj ateismon eblaj kaj eĉ necesaj, rekompencas la junan vivon per „kiso de ludo“.

Kaj ankoraŭ tiu ĉi societo kuragas nomi la junularon „nenormala“, „perdinta kredon“ kaj „senprincipa“ en tiu sama tempo, kiam ĝi mem nenion faras por forigi kaŭzojn de tiu ĉi „nenormaleco“!

Sinjoroj! Donu al ni principojn, donu al ni objekton de kredo, donu nutraĵon al nia saĝo, nutru ĝin, sed nur ne per „Sininoj“ kaj „Pinkerton'oj“! Tiam mi vin dankos.

Sed ne! Vi, sinjoroj, nenion povas doni al ni, krom la nomita. Vi mem nenion havas en la animo.

La juna generacio ne havas spiritan nutraĵon, donu al ĝi nutraĵon fizikan! Sed vi eĉ tion ĉi ne havas. Vi kreis tiujn inferajn, ekspluatistajn kondiĉojn de laboro, en kiuj la sklavigo de l' korpo sekvas la sklavigon de l' animo! Kaj la junularo serĉas forgesiĝon en erotikaj scenoj de kafe-santanoj — tiuj ĉi estas la pli malfortaj, aŭ fiere mortas—

рабощеніе тѣла влечетъ порабощеніе души! И молодежь ищетъ забвенія въ эротическихъ сценахъ шантановъ—это болѣе слабыя, или гордо умираетъ—это сильныя духомъ. И, умирая, молодыя души шкуютъ тебѣ, жалкое общество, свои обвиненія и проклятія!

Не вините молодежь въ слабости воли,—она не можетъ въ пять хѣтъ передѣлать плоды вѣковъ, да еще ваше упорное противодѣйствіе. Атмосфера гибельна до невозможнаго! И тотъ, кто уходитъ изъ объятій этой пошлой и тяжелой жизни, испытываетъ счастье, но вы и тутъ отравляете ихъ послѣднія минуты вашими проклятіями по адресу молодежи! Оставьте за ней хоть право умереть спокойно!

Вы вините молодежь въ безвѣрїи. Ей не во что вѣрить! Старый, многовѣковый Богъ умеръ своею естественною смертью, а нового вы не создали, да и молодежь мѣшаетъ создать! Мѣшаетъ вашими „Саннинными“, „Пинкертонами“, такъ какъ они плоть отъ плоти и кость отъ кости вашей!

Когда молодежь была мѣнѣе развита, она льнула къ старому Богу, у Него искала счастья и разрѣшенія мучившихъ ее вопросовъ, но теперь она многому научилась и... ей приходится умирать одиноко, ибо другого исхода нѣтъ.

Интересно, чѣмъ живутъ или, вѣрнѣе, „доживаютъ“ наши „цѣлители и судьи“, въ чемъ они находятъ свое удовлетвореніе?

Отвѣтъ: въ пьянствѣ, развратѣ, порнографїи и другимъ прелестяхъ!

Говорить, что пьянство у насъ развито чудовищно, значитъ доказывать аксіому; а развратъ... о! о немъ ясно говорить наша „современная литература!“ А вѣдь „литература“ есть отраженіе духовной жизни общества—неужели это наша пища? Нѣтъ, это ядъ! А „лиги свободной любви“, а физическое безсиліе и вырожденіе, а воровство и убійства, годъ отъ году все увеличивающіяся! Гдѣ же ты, общество? Проснись! Вѣдь это созданіе рукъ твоихъ!

Ты—соучастникъ въ убійствѣ молодежи!

Но обществу мало молодежи, оно губить дѣтей! Ребенокъ не можетъ защитить свой умъ, душу и тѣло отъ покушеній на нихъ со стороны общества, и онъ—или гибнетъ физически, или его интеллектъ испорченъ на всю жизнь.

Дѣтей посылаютъ въ казенку, гдѣ они робко ожидаютъ, когда какой-нибудь пьяница вынесетъ имъ сороковку, да еще и обманетъ ихъ; дома ихъ ждуть побои за это, и ребенокъ приучается обманывать самъ. Стоить ли говорить, что дѣтей у насъ бьютъ и за дѣло и безъ дѣла,—благодаря это также объекту, отъ котораго нечего ждать сопротивленія! А семейныя сцены съ пьянымъ отцомъ! Ребенокъ ищетъ отдохновенія въ книгахъ, ему даютъ вмѣсто здоровой умственной пищи „смыщцкіе романы“ и проч. и тѣмъ вѣнчаютъ дѣло. Ребенокъ, чтобы купить этотъ романъ, долженъ имѣть деньги—ясно, къ чему это ведетъ!

tiuj ĉi estas fortaj spirite. Kaj, mortante, la junaj animoj sendas al vi, la mizera societo, siajn kulpigojn kaj malbenojn!

Ne kulpigu la junularon en malforteco de volo,—ĝi ne povas dum kvin jaroj aliigi fruktajn de miljaroj, kaj krom tio ĉi via obstinanta kontraŭbatalo. La atmosfero estas pereiga ĝis neebleco! Kaj tiu, kiu foriras el ĉirkaŭprenado de tiu ĉi malnobla kaj malfacila vivo, ĝuas feliĉon, sed vi ĉe tie ĉi venenas iliajn lastajn minutojn per viaj malbenoj, adresataj al la junularo! Lasu al ĝi ĉe nur la rajton morti trankvile!

Vi kulpigas la junularon en senkredeco. Ĝi ne havas kion kredi! La malnova, multcentjara Dio mortis per sia natura morto, novan do vi ne kreis, kaj al la junularo vi malhelpas krei!

Vi malhelpas per viaj „Sanin“oj“, „Pinker-ton“oj“, ĉar ili devenas de via korpo, de viaj ostoj!

Kiam la junularo estis malpli inteligenta, ĝi iris al la malnova Dio, ĉe li ĝi serĉis feliĉon kaj solvon de turmentintaj ĝin demandoj, sed nun ĝi multon ekkonis kaj... ĝi devas morti en soleco ĉar alia eliro ne estas.

Estas interese, per kio vivas aŭ, pli vere, „pasigas la finon de l' vivo“ niaj „taksistoj kaj ĵugistoj“, al kio ili donas sufiĉegan nutraĵon?

Respondo: al drinkado, malĉasteco, pornografio kaj al aliaj belaĵoj!

Paroli, ke la drinkado ĉe ni estas disvolvita monstre—signifas pruvi aksiomon, kaj la malĉasteco... ho! pri ĝi bone parolas nia „nuntempa literaturo!“ Sed ja „la literaturo estas relumo de la spirita vivo de l' societo“—ĉu efektive tio ĉi estas nia nutraĵo? Ne, tio ĉi estas veneno! Kaj la „ligoj de libera amo“, fizika senforteco kaj degenerado, kaj ŝtelo kaj mortigoj, kiuj kun ĉiu jaro plimultiĝas. Kie do estas vi, societo? Vekigu! Ja tio ĉi estas kreitaĵo de viaj manoj. Vi estas partoprenanto en mortigado de l' junularo!

Sed la societon ne povas kontentigi unu junularo, ĝi pereigas infanojn! La infano ne povas defendi sian saĝon, animon kaj korpon de atencoj kontraŭ ili de la flanko de l' societo, kaj ĝi—aŭ pereas fizike, aŭ ĝia intelekto estas kripligita por la tuta vivo.

La infanojn oni sendadas en „kazjonka“ (en regnan vianu butikon), kie ili time atendas, kiam ia malsobrolo elportos al ili „sorokovkon“ (butelo, enhavanta unu kvardekona da sitelo da vino) kaj ankoraŭ trompas ilin; en la hejmo ilin atendas batoj por tio ĉi, kaj la infano mem kutimas trompi.

Ĝu estas necese paroli, ke ĉe ni la infanojn oni batas pro kulpo aŭ sen kulpo, aparte ĉar tio ĉi estas tia objekto, de kiu oni povas ne atendi kontraŭbatalon! Kaj familiaj scenoj kun malsobra patro! La infano serĉas ripozon en libroj, kaj oni donas al ĝi anstataŭ sana spirita nutraĵo „serĉistajn (spionajn) romanojn“ kaj cet, kaj per tio finas la aferon. La infano, por aĉeti tiun ĉi romanon, devas havi monon... estas klare, al kio tio ĉi kondukas!

Посмотрите, на что похожи дѣти, поступающія въ школы,—они калѣки, и виновато въ этомъ общество, неумѣвшее оградить ихъ.

Этимъ письмомъ я громко кричу нашему обществу:

„Опомнись! Тебя ждетъ судьба Рима! Ужели и тебѣ нужна обновляющаяся сила варваровъ, ужели и твоя культура должна светиться къ пую?! Но если на твоихъ обломкахъ суждено создаться обществу будущаго, то гибни! Плохо лишь то, что ты, погибая само, губишь молодую свѣжую поросль жизни.

Мы вырождаемся! Насъ ждетъ плохое будущее! Опомнитесь, не губите молодежь или исправьтесь сами,—еще не поздно!“

В. Н. К

Наше лицемѣrie въ половомъ отношеніи.

Насколько я помню, вопросъ о половомъ чувствѣ впервые затронулъ былъ въ „В. З.“ разсказомъ г. Некрасовой „Доканали“. Въ этомъ разсказѣ выведенъ авторомъ тотъ общераспространенный типъ женщины, житейская драма которой только въ поэтическомъ воспроизведеніи кажется намъ удивительной; въ обычной же жизни эта драма нисколько не удивляетъ насъ потому, что, стала слишкомъ обычной, повседневной, примелькалась. Какъ самъ авторъ, такъ и всѣ мы поражаемся нарисованной картиной, и что же? Мы какъ будто изъ страха передъ ней, какъ будто чувствуя себя виноватыми, спѣшимъ набросить на нее темное покрывало и, словно въ оправданіе, начинаемъ лепетать что-то „философское“ и туманное. Изъ нашихъ сбивчивыхъ и неясныхъ словъ видно, что мы не отъ всей души говоримъ, что мы не вѣримъ въ то, что говоримъ. Но у насъ ужъ такъ всегда водится: проповѣдуй одно, а дѣлай другое. Кто вздумалъ бы проповѣдывать: „не молись, не постижь, не читай Св. Писанія, потому что этого большинство не дѣлаетъ и и т. д., того мы побиили бы камнями, а проповѣдывающаго эти сенценціи, но на самомъ дѣлѣ не исполняющаго ихъ требованій, мы терпимъ. Нѣтъ, лучше еще, ежели собираешься дѣлать дурное—не лицемѣрь, не прикидывайся моралистомъ, а говори такъ, какъ поступаешь или намѣренъ поступать: это будетъ откровенно и честно. Какъ авторъ статьи „Доканали“, такъ и большинство изъ насъ готовы сурово обвинять выведенный въ ней типъ мужчины, но, спрашивается: искренно ли, отъ всего ли сердца, мы его обвиняемъ?

Нѣтъ, мы не можемъ его искренно обвинять, потому что у насъ самихъ неизменно „рыльце въ пуху“, потому что мы всѣ такіе же „студенты“—герои разсказа „Доканали“ въ большей или меньшей степени, втайнѣ обдѣлывающіе разныя темныя дѣлшки. Гля-

Rigardu, al kio estas similaj la infanoj, enirantaj en lernejojn—ili estas kripluloj, kaj kulpa en tio ĉi estas la societo, nesciinta gardi ilin.

Per tiu ĉi letero mi laŭte krias al nia societo:

„Rekonsciigu! Vin atendas la sorto de l' Romo! u efektive ankaŭ por vi nacesa estas la renoviganta forto de barbaroj, ĉu efektive ankaŭ via kulturo devas farigi nulo?! Sed se sur viaj rompaĵoj devos kreiĝi la societo de l' estonteco, tiam pereu! Malbona estas nur tio, ke vi, percaŭte mem, pereigas junan kaj freŝan materialon.

Ni degeneras! Nin atendas malbona estonteco! Rekonsciigu, ne pereigu la junularon aŭ plibonigu mem,—ankoraŭ ne estas malfrue!“

V. N. K.

Tradukis I. Ŝ-ra.

Nia hipokriteco en la seksa rilato.

Kiom mi memoras, la demando pri la seksa sento la unuan fojon estis tusita en „Vjesto. Zn.“ per la rakonto de s-ino Nekrasova „Oni finis“. En tiu ĉi rakonto la aŭtoro prezentis tiun, ĉie—estantan tipon de virino, kies dramo de l'vivo nur en poezia formo saĝnas al ni mirinda; en la ordinara de vivo tiu ĉi dramo neniam admiras nin, ĉar ĝi farigis tro ordinara, ĉiutaga, kutima. Kiel mem la aŭtoro, tiel ankaŭ ĉiuj ni miregas pro la prezentita pentraĵo, sed kio do? Ni kvazaŭ pro timo antaŭ ĝi, kvazaŭ sentante sin kulpaj, rapidas surĵeti sur ĝin malluman kovrilon kaj, kvazaŭ por pravigi nin, ni komencas murmuri ion „filozofian“, kaj nebulan. El niaj malprecizaj kaj malklaraj vortoj estas videble ke ni ne de la tuta animo parolas, ke ni mem ne kredas tion, kion ni parolas. Sed ĉe ni ĉiam tiel estas: prediku unu, sed faru alian.

Kiu ekintencus prediki: „ne preĝu, ne fastu ne legu Sanktan Skribon, ĉar tion ĉi ne faras la plej granda parto de homoj kaj t. p., tiun ni batus per stonoj, sed homon, predikantan tiujn ĉi sentencojn, sed en la efektiva ne plenumantan iliajn postulojn, ni toleras. Ne, pli bone tiel,—se vi intencas fari malbonon—ne hipokritu, ne prezentu el si moraliston, sed parolu tiel, kiel vi agas aŭ intencas agi: tio ĉi estos sincera kaj honesta. Kiel la aŭtoro de la artikolo „Oni finis“, tiel ankaŭ la plej granda parto el ni estas pretaj severe kulpigi la montritan en ĝi tipon de viro, sed aperas demando: ĉu sincere, ĉu de la tuta koro, ni ĝin kulpigas?

Ne, ni ne povas ĝin sincere kulpigi, ĉar ni mem ne estas senkulpaj, ĉar ni ĉiuj estaj tiaj samaj „studentoj“ (herooj de la rakonto „Oni finis“) en pli aŭ malpli granda grado, sekrete farantaj diversajn malnoblajn aferojn. Rigardante la elmetitan pentraĵon, ni estas malproksimaj de tiu penso, ke estas necese ŝanĝi la vivon, ke tiel oni ne povas vivi plu; kontraŭe, ni ne kredas tion, ke estas eble vivi alie, ĉar ni scias, ke alie neniu

дя на выставленную картину, мы далеки от той мысли, что нужно переменить жизнь, что так и быть нельзя; наоборот, мы не вѣримъ тому, что можно жить иначе, потому что мы знаемъ, что иначе никто не живетъ; однако, чувствуя что-то холодное на душѣ, мы хотя словами стараемся очистить свою совѣсть, ополчаемся противъ разврата, но, увы!—только на словахъ... Пишемъ объ извращенности нравственнаго чувства, о злоупотребленіяхъ страстями, о честномъ отношеніи къ женщинѣ, и пр., а все безрезультатно: проституція не уменьшается, а увеличивается, злоупотребленій и житейскихъ драмъ на этой почвѣ все больше и больше.

Отчего все это?—Отъ нашего лицемерія. Да, такимъ отношеніемъ мы дѣло не поправимъ. Если мы удивляемся печальному факту все болѣе и болѣе развивающейся проституціи, если насъ ужасаютъ происходящія отъ этого многія серьезныя болѣзни и др. разстройства, то въ числѣ другихъ социальныхъ и экономическихъ причинъ мы должны обратить вниманіе на главнѣйшую—наше неестественное, фальшивое отношеніе къ половому вопросу. Въ самомъ дѣлѣ, на практикѣ мы дѣйствуемъ какъ бы наперекоръ свой же морали, вопреки тому, что выставляемъ за звонко-звучающую и крикливую истину. Мы встаемъ противъ разврата, а поступаемъ, какъ искусные развратники. Представимъ себѣ прекраснаго богатаго молодого человека, который всѣхъ заискивающихъ его расположеній молодыхъ дѣвушекъ избѣгаетъ, живетъ, какъ монахъ,—не посмѣются ли надъ нимъ его товарищи, не окрестятъ ли его мямлей, бабой, не признаютъ ли аномаліей природы. Но представимъ теперь такого же молодого человека, но съ иными взглядами, который орломъ подступаетъ къ женщинамъ, увивается около нихъ, ухаживаетъ, пользуется успѣхомъ что называется,—не симпатизируютъ ли у насъ всегда послѣднему типу болѣе, чѣмъ первому, не только его товарищи, а и всѣ вообще мужчины и женщины? Конечно, да! Правда, мы готовы для виду порицать далеко залетающаго орла, готовы писать про него непохвальною статейку, да въ душѣ то, въ душѣ то что у насъ? Мы только не желаемъ сознаться даже самимъ себѣ, что сердце наше совершенно не слѣдуетъ за нашими обвиненіями.

А чуткая молодежь, развѣ не видитъ нашего лицемерія? Нѣтъ, она не такъ наивна и глупа, чтобы избирать себѣ идеаломъ мужчины первый разсмотрѣнный типъ, отъ котораго мы и сами въ душѣ отворачиваемся. Но фальшь распространяется и на женщинъ. Обыкновенно мы не винимъ женщину въ случаяхъ, подобныхъ приведенному въ статьѣ „Доканали“. Посмотримъ, можно ли оправдывать ея поступки. Къ чему эта ежедневная перемѣна платьевъ, художественно-вычурные наряды, гримасы у нашихъ барышень? Очевидно, для того, чтобы неотразимо привораживать и завлекать молодыхъ людей. Къ чему же стремится въ концѣ-концовъ та и другая сторона? Что получается отъ такого

vivas; tamen, sentante ion malbonan: en nia animo, ni kvankam per vortoj penas purigian konsciencen, nin armigas kontraŭ malĉasteco, sed—ve!—sole per vortoj... Ni skribas pri perverseco de la morala sento, pri malbonuzado de pasioj, pri honesta rilato al virino, kaj cet., sed ĉio restas senrezultata: la prostitucio ne malpligradiĝas, malbonuzoj kaj dramoj de l'vivo sur tiu ĉi fundamento, farigas ĉiam pli kaj pli multaj. Kial estas ĉio tio ĉi?—La kaŭzo estas nia hipokriteco. Jes, per tia rilato ni la aferon, ne korektos. Se ni admiras la malĝojan faktan de la ĉiam pli kaj pli kreskanta prostitucio, se nin terurigas devenantaj de tio ĉi multaj seriozaj malsanoj kaj aliaj malordigoj, ni devas eo nombro de ceteraj socialaj kaj ekonomiaj kaŭzoj turni atenton al la ĉefa—al nia nenatura, falsa rilato al la seksa demando.

Efektive, en la praktiko ni agas kvazaŭ spite al nia propra moralo, spite al tio, kion ni montras kiel pure-sonantan kaj kriantran veron. Ni ribelas kontraŭ la malĉasteco, sed ni mem agas kiel lertaj malĉastuloj. Ni prezentu al ni belan riĉan junan homon kiu evitas ĉiujn serĉantajn lian favoron, junajn fratinojn, vivas kiel monano.—ĉu ne mokus lin liaj kolegoj, ĉu ne nomos lin „molajulo“, „virino“, ĉu oni ne konfesos lin anomalie de la naturo? Sed ni prezentu nun al ni la saman junulon, sed havantan aliajn konvinkojn, kiu simile al aglo aliras al virinoj, kuretas apud ili, flirtas, havas sukceson, kiel oni diras,—ĉu ne simpatias ĉiam al la lasta tipo pli, ol al la unua, ne sole liaj kolegoj, sed ankaŭ ĉiuj viroj kaj virinoj? Certe, jes! Vere, ni estas pretaj pro formo mallaŭdi tre malproksimen flugantan aglon, ni estos pretaj skribi pri li nelaudan artikoleon, sed en la animo do, en la animo—kio estas ĉe ni? Ni nur ne volas konscii eĉ al ni mem, ke koro nia tute ne sekvas niajn kulpigojn.

Sed la sentema junularo, ĉu ĝi ne vidas nian hipokritecon? Ne, ĝi ne tiel estas naiva kaj malsaga, por elekti por sia idealo de viro la unuan notitan tipon de kiu ni mem en la animo nin deturnas. Sed la falseco disvastiĝas ankaŭ sur virinojn. Ordinare ni ne kulpigas virinon en okazo, similaj al la montrita en la artikolo „Oni finis“. Ni rigardu, ĉu oni povas privileĝi siajn agojn. Por kio ekzistas tiu ĉi ĉiutaga sangado de vestoj, arte—strangaj ornamoj, grimacoj ĉe niaj fratinoj? Okulvideble por ke pli nevenkeble alsortigadi kaj allogadi junulojn. Al kio do celas, fine, tiu kaj la alia flanko? Kio ricevigas de tia rilato al afero? Nature, se ĉe junulo bruligita pasio kaj eĉ duoble — per naturaj kaj artaj fortoj, li ne povas tiam jam agi laŭ la sana senco. Naturon, jam sen tio emocian, ni arte kvazaŭ senigas de prudento kaj samtempe postulas, ke ĝi agu nome laŭ ordono, de prudento. Ĝis socialaj kondiĉoj de la societo ne helpas al malpligrandigado de la malbono, ĝis kelkaj kaŭzoj, favoraj al ĝia disvastigado, ne povas esti detruitaj de ni, ni povas forigi tamen unu el nedezirindaj kaŭzoj, rekte de ni dependantan. Por tio ni devas

отношения къ дѣлу? Естественно, если юноши распалена страсть и притомъ вдвойнѣ—и естественными и искусственными силами, онъ не можетъ уже тогда поступать согласно съ здравымъ смысломъ. Натуру, и безъ того эмоціональную, мы искусственно какъ бы лишаемъ разсудка и въ то же время требуемъ, чтобы она поступала именно по его разсудку ведѣніямъ.

Пока социальные условия общества не способствуютъ уменьшенію зла, пока нѣкоторыя причины, благопріятствующія его распространенію, не могутъ быть нами уничтожены, мы можемъ устранить хотя одну изъ главныхъ причинъ, прямо отъ насъ зависящую. Для этого намъ стоитъ только быть искренними, нелицемерными въ своей морали. Чтобы быть послѣдовательными своей же теоріи на практикѣ, мы должны цѣнить въ женщинѣ больше всего ея умъ, вѣрность, простоту и естественность; смотрѣть на изукрашившихся женщинъ не какъ на ангеловъ, а должны клеймить всякое чуждое, разубранное съ непохвальной дѣлю. Чтобы наша теорія не оставалась только теоріей, мы должны цѣнить въ мужчинѣ больше всего вѣрность къ избранной женщинѣ, клеймить позоромъ—и не лицемерными, словами тѣхъ мужчинъ, которые имѣютъ поодиноженіе ловеласничать, и не смотрѣть, какъ на идеалъ мужчины, на того, кто не таскается за хвостами разныхъ кокошекъ. Мы скажемъ, что я встаю противъ красоты и эстетики, что я желаю бы видѣть женщину съ неубранными волосами, изодранымъ платьемъ. Боже сохрани! Я преклоняюсь предъ красотой, но предъ красотой величественной и истинной, которая вездѣ и во всемъ красота, а не передъ той поддѣльной, обманчивой и порочной красотой, которая только на улицѣ, только наружно—красота; я встаю противъ неистовства въ нарядахъ, но не противъ чистоты и изящества.

Неестественное и лицемерное отношеніе къ половому вопросу прививается у насъ еще съ дѣтства, когда родители, смѣшно и навивно обманывая дѣтей, вводятъ ихъ въ заблужденіе и, полагаясь на ихъ глупость, не слѣдятъ за ними и ничего не объясняютъ въ половомъ отношеніи. Мое убѣжденіе таково, что знакомить отроковъ съ половымъ вопросомъ нужно ранѣе, чѣмъ мы предполагаемъ, и знакомить не какъ-либо, а объяснить обстоятельно предметъ, показавъ его положительную и отрицательную стороны. Мы ошибаемся, предполагая, что, замаскировавъ опасный для дѣтей предметъ, оставивъ его какъ бы въ пренебреженіи, какъ что то неважное, достигнемъ цѣли и оградимъ дѣтей отъ зла. Дѣти гораздо наблюдательнѣе и умнѣе, чѣмъ мы думаемъ, и укрывать отъ нихъ истинное положеніе вещей трудно; вскорѣ они увидятъ, что ихъ обманывали, лицемерили передъ ними, любопытство ихъ разгорится съ годами все болѣе и когда на-

nur esti sinceraj, nehypokritaj en nia moralo. Por esti konsekventaj al nia teorio en la praktiko, ni devas sati en virino la pleje sian sagon, fidelecon, simplecon kaj naturecon; rigardi ornamigintajn virinojn ne kiel anĝelojn, sed senhonorigi ŝian manekonen ornamitan kun nelatŭdinda celo. Por ke nia teorio ne restu nur teorio, ni devas sati en viro la pleje fidelecon al elektita virino, stampi per malhonoro—kaj ne per hipokritaj vortoj—titujn virojn, kiuj havas intencan flirti kaj ne rigardi kiel idealon de viro, tiun, kiu ne kuras post vostoĝ de diversaj kokotulinoj. Al mi oni diras, ke mi ribelas kontraŭ beleco kaj, estetiko, ke mi dezirus vidi virinon kun neordigitaj haroj, en ĉifonita vesto. Dio gardu! Mi adoras belecon, sed belecon majestatan kaj veran, kiu ĉie kaj en ĉio estas beleco, sed ne tiun falsan, mensogan kaj malĉestatan belecon, kiu nur sur strato, nur ekstere estas beleco; mi ribelas kontraŭ firtizeco en ornamoj, sed ne kontraŭ pureco kaj gracieco. Nenatura kaj hipokrita rilato al la seksa demando inokuligas al ni ankoraŭ de l'infaneco, kiam gepatroj, ridinde kaj naive trompante infanojn, kondukas ilin al eraro kaj, esperante ilian malsagecon, ne observas ilin kaj nenion klarigas en la seksa rilato. Mia konvinko estas tia ke oni devas konatigi junulojn kun la seksa demando pli frue ol ni supozas, kaj konatigi ne kiel ajn, sed klarigi detale la objekton, montrinte ĝian pozitivan kaj negativan flankojn. Ni eraras, supozante, ke, maskiginte la daŭgeran por infanoj objekton, lasinte ĝin kvazaŭ en malsato, kiel ion negravan, ni atingos celon kaj defendos infanojn de malbono. La infanoj estas pli observemaj kaj saĝaj ol ni pensas kaj kaŝi de ili veran staton de objektoj estas malfacile; baldaŭ ili vidos, ke ilin oni trompadis, hipokritadis antaŭ ili, ilia seĉivole disbruligos kun jaroj pli kaj pli kaj kiam venos la unua periodo de matureco,—tiu tempo, kiam la naturo potence kaj nevenkeble komencas regi, kiam la seksa sento farigas pasio, junulo, instruita nek de gepatroj, nek de edukantoj, ne kovanta la objekton, sed kutimiginta jam kaŝi kaj hipokriti laŭ ekzemplo de plenaĝuloj, lasita al si mem, en isolo kun sia brulanta pasio ekkonos interesan por li objekton kaj povas esti... malĝoje ekkonos...

Se la sperto diras al ni, se science estas pruvite, ke frua disvolvigo de la seksa pasio estas malutilega por homo, se, krom tio, ni deziras malpligrandigi malĉestecon kaj prostitucion,—ni devas forĵeti hipokritan hontemecon kaj ne lasi la problemon pri seksa sento en nebulo, al arbitro de emocijaj junulaj naturoj. En ĉiu lernejo ni devas enkouduki klaran kaj detalan ellernadon, de formovita pro nia falsa moralo en postan vicon tre grava funkcio de la homa organismo. Necese estas, ke en niajn lernejojn senĝene estu enportitaj modeloj, desegnoj ne sole de kranioj, homostaroj kaj cet., sed ankaŭ de seksaj organoj en pozitivaj kaj negativaj formoj. Venis

стунитъ первый періодъ зрѣлости,—та пора, когда природа властно и неотразимо вступаетъ въ свои права, когда половое чувство становится страстью, юноша, не наученный ни родителями, ни воспитателями, неосвѣдомленный въ предметѣ, но привыкшій уже скрывать и лицефривить по примѣру взрослыхъ, предоставленный самому себѣ, наединѣ съ разгорѣвшейся страстью познаетъ любопытный для него предметъ и можетъ быть... печально познаетъ... Если опытъ говорить намъ, если научно доказано, что раннее развитіе половой страсти вредно для чело-вѣка, если, кромѣ того, мы желаемъ уменьшить развратъ и проституцію, то мы должны отбросить ложную стыдливость и не оставлять вопросъ о половомъ чувствѣ въ туманѣна произволъ эмоціональныхъ юношескихъ натуръ. Въ каждомъ учебномъ заведеніи мы должны ввести ясное и обстоятельное наученіе отодвинутой въ силу нашей ложной морали на задній планъ очень важной функціи чело-вѣческаго организма. Надо, чтобы въ наши школы безъ стѣсненія были внесены модели, картины не только череповъ, скелетовъ и пр., но и половыхъ органовъ въ положительныхъ и отрицательныхъ видахъ. Пора освободиться отъ недѣлаго предрас-судка, созданнаго фантазіей и воображеніемъ, что юношѣ или подростку неразумно сообщать свѣдѣнія и половыхъ отношенія, или что этотъ вопросъ не требуетъ открытаго изученія. Нѣтъ, мы не должны ожидать, пока любопытный, но неопытный юноша въ силу истины, что запретный плодъ вкуснѣе, самъ станетъ разбираться въ интересующемъ его предметѣ; мы должны предупредить такое опасное знаніе и научить относиться къ дѣлу не по влеченію, а съ благоуміемъ; должны наставить дѣла такъ, чтобы юноша по своей волѣ шелъ наиболѣе разумнымъ и желательнымъ для насъ путемъ. Но чтобы вести юношу по та-

Гдѣ же выходъ?

(На старую тему о цѣломудріи и свободѣ въ половыхъ отношеніяхъ).

Въ прошломъ году въ „Отдѣлѣ молодежи“ появилось оригинальное по своему содержанию письмо неизвѣстнаго подписчика, скрывшаго свое имя подъ литерой „Р“. Въ этомъ письмѣ, носившемъ характеръ воззванія къ товарищамъ по журналу, „Р“ раскрывала свою молодую душу, преслѣдуемую цѣлымъ вихремъ неудержимо-стремительныхъ побужденій чисто сексуальнаго свойства. Его мозгъ и воображеніе совершенно поддали грубой власти кошмарныхъ грезъ, рисовавшихъ безпокойныя и дразнящія картины чувственнаго наслажденія... „Хотя борюсь съ этимъ чувствомъ“, писалъ г. Р.,—„мнѣ все же приходится много страдать душевно и физически: является какая то апатія къ жизни, меланхолія, голова тяжелеетъ, и очень часто-

tempo, kiam devas ni liberiĝi de malsaĝa su-perstio, kreita de fantazio kaj imago, ke senprudente estas komuniki al junulo aŭ knabino sciojn pri seksaj interrilatoj, aŭ ke tiu ĉi demando ne postulas malkaŝan studadon. Ne, ni ne devas atendi, ĝis kiam sciola, sed ne sperta junulo laŭ veraĵo, ke malpermesita frukto estas pli bongusta, mem komencos konsideri la interesantan lin demandon; ni devas aŭtaŭgardi tian danĝeran konatigon kaj instrui rilatadi al la afero ne laŭ deziro, sed kun prudenteco; ni devas aranĝi la aferon tiel, ke junulo laŭ sia volo iru per la plej prudenta kaj dezirinda por ni vojo. Sed por konduki junulon per tia vojo, por vidi lin ĉasta kaj prudenta, aganta laŭ ordonoj de saĝo,—ni plej antaŭe mem devas esti ĉastaj, ne sole laŭ eksteraj, kiel nun, sed en efektiveco ni devas forigadi kaŭzojn, akcelantajn, al disvolviĝo de bestaj sentoj, kiel ekzemple: trouzado de mango kaj trinko, trodrolotigeo, senlaboreco k. al. fine, ni devas meti la seksan problemon sur la sciencan fundamenton, kie estas neniam malklarecoj kaj nebulecoj.

F. Olikov.

Esperantigis V. R.

кому пути, чтобы видѣть его цѣломудреннымъ и благоумнымъ, поступающимъ согласно ведѣніемъ разума,—мы прежде всего сами должны быть цѣломудренными, не по виду только, какъ теперь, а на самомъ дѣлѣ; мы должны устранять причины, способствующія развитію животныхъ чувствъ, какъ то: излишество въ пищѣ и питьѣ, изнѣженность, праздность и др., наконецъ, должны поставить половой вопросъ на научную почву, гдѣ не было бы никакихъ неясностей и туманностей.

Ф. Оликовъ.

Kie do estas eliro?

(Pri malnova temo pri la ĉasteco kaj libereco en seksaj interrilatoj).

En la lasta jaro en la „Fako de junularo“ aperis originala pro sia enhavo letero de nekoniata abonanto, kaŝinta sian nomon sub litero „R“. En tiu ĉi letero, kiu portis karakteron de proklamo al kolegoj je la revuo, „R“ malkaŝis sian junan animon, persekutatan de granda ventego de nedeteneble—rapidegaj impulsoj de pure seksa karaktero. Lia cerbo kaj imago tute submetiĝis al maldelikata potenco de koŝmaraj revoj, pentrintaj senpacaj kaj incitantajn pentraĵojn de volupta ĝuo. „... Kvankam mi batalas kontraŭ tiu ĉi sento“, skribis s-ro R.—„... ni devas tre multe suferi anime kaj fizike: en mi aperas ia apatio al la vivo, melankolio, la kapo plipeziĝas kaj tre ofte vonas ia malakreco kaj distreco... la penso ie flugas en flanko“, „... mi batalas

находить какое то огульное и разстоянное... мысль где то вьтаетъ въ сторону... „я борюсь сейчасъ съ физической животной страстью... я не могу себѣ пайти мѣста“, жаловался далѣе Р., „я не могу въ такомъ состояннн ни читать, ни даже работать; мой мозгъ, мое вниманіе, моя мысль все гдѣ то вьтаетъ и воображаетъ страсть и неиспытываемыя мною блаженства въ присутствіи женщины. Вотъ эта мысль и не даетъ мнѣ жить такъ, какъ того требуетъ мое нравственное убѣжденіе“.

Р. Р., по его словамъ, вѣдь жизнь (въ половомъ отношеніи) такую, какую изъ сотни, если не тысячи, людей его возраста ведетъ хотя бы десятокъ избранныхъ носителей цѣломудрія. „Мнѣ сейчасъ 25 лѣтъ, и, вѣроятно, многимъ покажется страннымъ, что я до сихъ поръ не имѣлъ сношеній съ женщинами“, заявлялъ Р. Въ письмѣ своемъ онъ вкратцѣ рассказывалъ, какъ съ самыхъ раннихъ лѣтъ у него сложилось отрицательное отношеніе къ „срыванію цвѣтовъ удовольствія“, хотя онъ и находился еще въ то время въ средѣ исключительно дѣвушекъ, правда, рабочихъ. „Въ 17 лѣтъ у меня уже появилось серьезное убѣжденіе не поддаваться физической любви, а смущать и обманывать дѣвушекъ я считалъ величайшей подлостью“, говоритъ онъ. Разудала солдатская служба ничуть не измѣнила и не поколебала взглядовъ Р. на физическую сторону любви. Правда, ея богиня не разъ стучалась въ двери души Р., но сн ни разу не отворили. Когда же г. Р., послѣ службы, сталъ служить на фабрикѣ въ селѣ, и ему стукнуло 25 лѣтъ, волна эротическихъ грезъ и раздражающе-чувственныхъ мыслей съ невѣдомой силой нахлынула на него, и онъ ощутилъ въ положеніи, которое обрисовано выше, которое для него оказывалось нравственно и физически мучительнымъ и изъ котораго онъ такъ бы желалъ выйти. Воспользоваться тѣломъ женщины, какъ лѣкарствомъ отъ этой „болѣзни“, онъ, по своимъ этическимъ понятіямъ, не хотѣлъ, а потому обратился къ товарищамъ по журналу за советомъ, какъ бы ему покончить съ такимъ „проклятымъ вопросомъ“ иначе, не задѣвая тѣла, а, можетъ-быть, и души другого человека, хотя бы и женщины.—За советчиками дѣло не стало. Вскорѣ на призывъ Р. откликнулся нѣкій подписчикъ, тоже скрывшійся подъ литерами „К. К.“, который посоветовалъ прочесть цѣлую серію сочиненій по половому вопросу, между прочимъ, книгу проф. Риббинга („Гигіена половой жизни“) и „Гигіену цѣломудрія“ д-ра Корнига. Эту послѣднюю г. К. К. рекомендовалъ, какъ книгу, содержащую „советы не только моральнаго характера, но и чисто терапевтическіе, для противодѣйствія нездоровымъ побужденіямъ на половой почвѣ“. Въ заключеніе г. К. К. выражалъ свое искреннее сочувствіе г-ну Р. Затѣмъ послѣдовало письмо озаглавленное категорически „женитесь!“ и указывавшее, что оно „выражаетъ коллективное мнѣніе нѣсколькихъ лицъ“.

„tuj kontraŭ fizika besta pasio... mi ne povas por mi trovi lokon“, plendis plu R. „Mi povas en tia stato nek legi eĉ nek labori; mia cerbo, mia atento, mia penso ĉiam ie flugas kaj imagas pasion kaj neprovitan de mi feliĉecon en apudesto de virino. Jen tiu ĉi penso ne donas al mi vivi tiel, kiel tion postulas mia morala konvinko“.

S-ro R. laŭ liaj vortoj, vivis (en la seksa rilato) tiel, kiel el cento, se ne el milo da homoj de lia ago vivas nur deko de elektitaj portantoj de la ĉasteco.

Mi havas nun 25 jarojn, kaj, kredeble, al multaj ŝajnos strange, ke mi ĝis nun ne havis interligojn kun virinoj“, diris s-ro R. En sia letero li mallonge rakontis, kiel de la plej fruaj unuaj jaroj en li formiĝis neema rilato al „desirado de floroj de plezuro“, kvankam li estis ankoraŭ en tiu tempo en societo, kiu konsistis ekskluzive el fraŭlinoj, certe, laboristaj. „En 17 jaroj en mi jam aperis serioza konvinko ne cedi al fizika amo, delogadi do kaj trompadi fraŭlinojn mi opinis la plej granda malnobleco“, diras li. La brava soldata servado nenion ŝangis kaj ŝancelis opiniojn de s-ro R. pri fizika flanko de l'amo. Vere, ĝia diino ne unufoje frapadis en pordojn de l'animo de s-ro R., sed al ĝi oni neniam malfermadis. Kiam do s-ro R. post la servado komencis labori en fabriko, en vilaĝo, kaj finiĝis liaj 25 jaroj, la ondo de erotikaj revoj kaj incitante—voluptemaj pensoj kun nekonata ĝis tiam forteco atakis lin, kaj li okazis en stato, kiu estas pentrita pli supre, kiu por li estis morale kaj fizike turmenta kaj el kiu li tre dezirus eliri. Uzi korpon de virino, kiel kuracilon kontraŭ tiu ĉi „malsano“, li, pro siaj etikaj konvinkoj, ne volis kaj tial li sin turnis al kologoj je, la revuo, petante kansilon—kiel li povus liberigi de tia „malbenita demando“ alie, ne tuŝante korpon kaj, povas esti, eĉ la animon de alia homo, eĉ se tiu estas virino. Konsilantoj ne mankis. Baldaŭ al la alvoko de s-ro R. revokiĝis ia abonanto, kiu ankaŭ sin kaŝis sub literoj „K. K.“, kiu konsilis al li tralegi tutan serion da verkoj pri la seksa demando, intercetere, la libron de prof. Ribbin („Higieno de la seksa vivo“) kaj la „Higienon de ĉasteco“ de d-ro Kornig. Tiun ĉi lastan s-ro K. K. rekomendis, kiel libron, enhavantan „konsilojn ne sole de moralala karaktero, sed ankaŭ pure terapiajn, por kontraŭtago al malsanaj impulsoj sur la seksa fundamento“. En la fino s-ro K. K. esprimis sian sinceran kunsenton al s-ro R. Poste sekvis letero sub kategoria titolo: „Edziĝu!“, kies atoro diris, ke ĝi „esprimas kolektivan opinion de kelkaj personoj“.

La enhavo de tiu ĉi dua letero konsistis ĝenerale el konsiloj akcepti propre du „formojn de kontentigo de pasio“, du „elirojn por siaj tute naturaj sentemaj bezonoj“: sin turni al prostituicio aŭ eniri en „civilan“ edzecon (kion, cetere, konsiladis ĝis tiam al s-ro R. ankaŭ kuracistoj), aŭ do, „se tiu ĉi por li ne taŭgas“, tiam—edziĝi „kiel decas“, „krei familion“. „Kial Vi, ekzemple, ne uzas

Содержаніе этого второго письма сводилось въ общемъ къ совѣтамъ принять собственно двѣ „формы удовлетворія страсти“, два „исхода своимъ вопліи естественнымъ чувственнымъ потребностямъ“: обратиться къ проституціи или вступить въ „гражданскій“ бракъ (что, впрочемъ, совѣтовали раньше г-ну Р. и доктора), или же, „если это ему не понутру“, жениться „по настоящему“, „обзавестись семьей“. „Почему вы, напр., не прибѣгаете къ такому обще-распространенному средству, какъ женитьба“?, очевидно, недоумѣвая, спрашивалъ у Р. авторъ письма. Въ заключеніе этотъ послѣдній (нѣкто М. Р-гъ) ссылаясь на то, что воззваніе г. Р. „дастъ довольно туманное представленіе о его взглядахъ (на отношенія къ женщинамъ) и приходится дѣлать лишь одніи догадки и предположенія“. М. Р-гъ просилъ Р. подробно изложить его взгляды на половой вопросъ и полагалъ, что они оба еще вернуться къ нему. — Далѣе, часто выступавшій на страницахъ „Взаимопомощи“ подп. Ф. Оликовъ въ въ своемъ отвѣтѣ „Жизнь для ближняго извѣщаетъ отъ искушеній!“ посылалъ довольно-таки рѣзкое осужденіе г. Р. за допускаемую имъ надъ „собою слабость“. Онъ сравнивалъ положеніе его съ положеніемъ изнѣженнаго римскаго патриція или потонушаго въ нѣтъ милліонера, говорилъ, „что животныя побужденія г. Р., т. е. та болѣзнь, признаки которой онъ, повидимому, ощущаетъ въ себѣ, является слѣдствіемъ излишества и недостатка физической и умственной работы“, ссылаясь на Эдисона, забывшаго всѣ страсти въ одной страсти къ наукѣ, и предлагалъ рѣшеніе поставленнаго имъ (г. Р.) вопроса очень простое; его можно высказать въ одномъ предложеніи: „нужно жить для другихъ“. Г-нъ Ф. Оликовъ посылалъ г. Р., развѣ послѣдній живетъ въ семьѣ, „идти въ дома бѣдныхъ сиротъ, которымъ не кому принести воды или нарубить дровъ, и, бросивъ всякія мечты, исполнить благое дѣло“ и вообще заняться подобными альтруистическими подвигами. Если бы г. Р. занялся такими, — „голова его (Р.) не знала бы отяжелѣнія и отупѣнія“, строго заканчивалъ г. Оликовъ свою суровую отповѣдь г-ну Р., который больше не получалъ никакихъ свѣтовъ.

Я, одинъ изъ подп. „В. З.“, очень интересующійся, какъ и многіми, половымъ вопросомъ и его этикой, весьма хотѣлъ бы знать, какъ поступилъ г. Р., прочтя эти три вышеприведенныхъ письма. Это, можетъ-быть, нескромно, можетъ-быть, я касаюсь слишкомъ интимной стороны жизни г. Р., но посредствомъ „В. З.“ я позволяю себѣ обратиться къ нему съ этимъ вопросомъ, потому что тотъ или иной отвѣтъ на него будетъ очень важнымъ для насъ, мужской (да, я думаю, и женской) молодежи, молодежи современной, которой, я полагаю, необходимо серьезно относиться къ проблемамъ половой морали. Современная жизнь съ ея порнографическими тенденціями („Санитъ“ и tutti quanti) раздражаютъ молодежь, шокуютъ ея итжные нервы. Однимъ словомъ, половой вопросъ—одинъ изъ кар-

tian generale—uzatan rimedon, kiel edziĝo?“ videble, ne povante kompreni, demandis s-ron R. la aŭtoro de la letero. En la fino tiu ĉi lasta (iu M. R.—g) diris, ke la alvoko de s-ro R. „sufiĉe nebule prezentas liajn opiniojn (pri rilatoj al virinoj), kaj oni devas fari nur supozojn. M. R.—g petis s-ron R., ke li pli detale rakontu siajn opiniojn, pri la seksa demando kaj pensis, ke ili ambaŭ ankoraŭ revenos al ĝi.—Plu, la ofte aperanta sur la paĝoj de la „Reciproka helpado“ abonanto F. Olikov en sia respondo „Vivo por proksimumo liberigas de tentoj!“ sendis sufiĉe severan kulpigon al s-ro R. pro „senforteco“. al kiu li permesas superregi lin. Li komparis lian staton kun stato de trouzanta dorlotajojn roma patricio aŭ droninta en dorloto milionhavanto, parolis, „ke bestaj impulsoj de s-ro R., t. e., tia malsano, kies simptomojn li, saĝne, sentas en si, estas rezultato de l'trouzeco kaj manko de fizika kaj intelekta laboro“, montris Edisonon, forgesintan ĉiujn pasiojn en sola pasio al scienco, kaj proponis „solvon de l'starigita de li (s-ro R.) demando tre simplan; ĝin oni povas esprimi en unu tezo: „oni devas vivi por aliaj“. S-ro F. Olikov sendis s-ron R., ĉar tiu lasta vivas en vilaĝo, „iri en domojn de malriĉaj orfoj, al kiuj neniu portas akvon aŭ hakos. lignon, kaj, forĵetinte ĉiujn revojn plenumi honan aferon“ kaj generale sin okupi per similaj altruistaj herooj. Se s-ro R. sin okupas per tiaj aferoj— „kapo lia (R.) ne konus pezecon kaj malakrecon“, tiel kolere finis s-ro Olikov sian severan kondamnon al s-ro R., kiu plu ricevis neniajn konsilojn.

Mi estas unu el abonantoj de Vjestnik Znanja“, kaj min tre interesas kiel ankaŭ multaj, la seksa demando kaj ĝia etiko; mi tre dezirus scii, kiel agis s-ro R., traleginte tiujn ĉi tri supremotitajn leterojn. Tio ĉi, povas esti, estas nemodesta, povas esti, mi tuŝas tro intiman flankon de la vivo de s-ro R., sed per la „Vjestnik Znanja“ mi permesas al mi min turni al li kun tiu ĉi demando, ĉar tiu aŭ alia respondo al ĝi estos tre grava por ni, vira (kaj mi pensas eĉ, ke ankaŭ por la virina) junularo, la junularo nuntempa, por kiu, mi opinas, estas necese, serioze rilati al problemoj de la seksa moralo. La nuntempa vivo kun ĝiaj pornografiaj tendencoj („Sanin“ kaj tutti quanti) incitas la junularon, tiklas ĝiajn delikatajn nervojn.

Unuvorte, la seksa demando estas unu el kardinalaj demandoj de nia tempo. Oni devas tiel aŭ alie solvi ĝin, oni devas reguligi tiel aŭ alie seksan vivon de l'societo. La apostolo Paŭlo diras, ke kiu „mem estis tentita, tiu povas ankaŭ al tentataj helpi“, kaj jen en tiu ĉi rilato tre ŝatinda estas Via voko, s-ro R. Vin legis kaj altiradis mistera virina korpo, revoj de Via cerbo murmuratis al Vi, ke posedi ĝin estos tia feliĉego, tia ebrigiĝo. Ĝu vi povas kalkuli, kiom en la granda Rusujo, ne parolante jam pri la tuta cetera kultura mondo, da junuloj; kun varmega sango en bantantaj vejnoj suferas simile al Vi, en tia sa-

динальных вопросов нашего времени. Надо так или иначе решить его, надо урегулировать так или иначе половую жизнь общества. Апостол Павел говорит, что кто „самъ искушенъ быть, (тогда) можетъ и искушасмымъ помощи“. и вотъ въ этомъ отношении весьма цѣненъ вашъ откликъ. г. Р., вашъ манида и притягивало таинственное женское тѣло, грезы вашего мозга шептали вамъ, что обладаніе имъ будетъ такимъ блаженнымъ, такимъ опьяняющимъ... Можете ли вы счесть, сколько на великой Россіи, не говоря уже о всемъ прочемъ культурномъ мѣрѣ, молодыхъ юношей съ горячей кровью въ бьющихся жилахъ испытывать подобно вамъ въ такой же любовной тоскѣ и истомѣ, надъ которой врядъ ли умѣстно смѣяться?

Скажите, что имъ дѣлать? Вѣжать ли въ дупларія, или заводить „сожительницъ“, слушать ли спокойныя, гуманныя рѣчи профессора Риббинга, говорящаго о воздержаніи, какъ о цѣли «per aspera ad astra» для каждаго мужчины, и слѣдовать для этого совѣтамъ д-ра Корнига, убѣждающаго мужчинъ быть цѣломудренными, какъ и дѣвушки; или же стараться свить теплее, спокойное отъ всякихъ страстей семейное гнѣздо? Конечно, „всякъ молодецъ на свой образецъ“ и de gustibus non est disputandum“, но лучше обратиться то, о чемъ можно было потомъ вспомнить, какъ о хорошо, честно исполненномъ долгѣ чело въ к. а. разумнѣйшаго изъ существъ. Вы искушены, г. Р., помогите же искушаемымъ, которыхъ, быть можетъ, немало и

ma sopiro de l'amo kaj dezirego, kiun oni malcerte havas rajton moki?

Diru, kion ili devas fari? Ĉu kuri en lutanariojn *) aŭ akiri „konkubinon“, ĉu aŭskulti trankvilojn, humanajn parolojn de l'profesoro Ribbing, diranta pri sintenado, kiel pri celo „per aspera ad astra“ por ĉiu viro, kaj sekvi por tio ĉi konsilojn de l'd-ro Kornig, kiu konvinkas virojn esti ĉastaj, kiel fradliroj; aŭ peni volvi varman, pacaan, liberan de ĉiaj pasioj familian neston?

Certe, „ĉiu bravulo estas originala“ kaj „de gustibus non est disputandum“, sed pli bone estas elekti tion, pri kio oni povus poste rememori, kiel pri bone, honeste plenumita devo de homo, la plej prudenta el ekzistaĵoj.

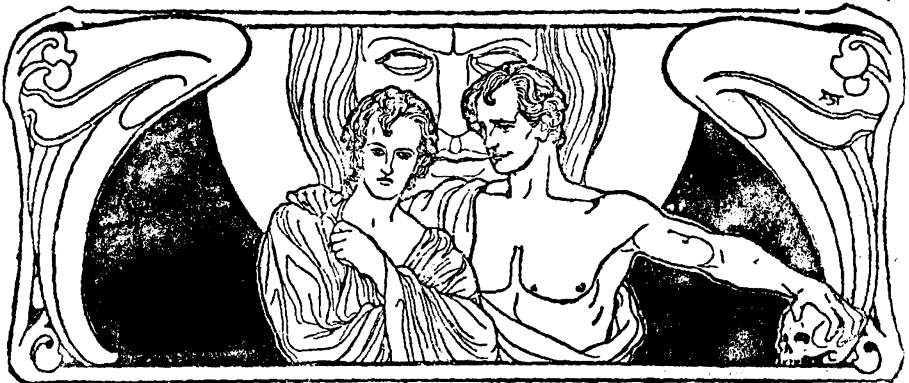
Vi estas tentita, s-ro R., helpu do al tentataj, kiujn, povas esti, estas nemalmultaj ankaŭ inter abasantoj de „Vjestnik Znania“ kiuj, kredeble, ne rifuzos aliĝi al mia demando kaj tiel same, kiel mi, atendas respondon al ĝi.

Kunsentanta al Via bonanto de „Vjestnik Znania“ № 26134.

Esperantigis I. Ŝ—ra.

среди подписчиковъ «В. Зн.», которые, вѣроятно, не откажутся присоединиться къ моему вопросу и такъ же, какъ и я, будутъ ждать, отвѣта на него.

Сочувствующій вамъ подписчикъ „В. З.“ № 26134.

III. Спорные вопросы жизни и нравственности.

Вѣчный вопросъ.

Кто изъ насъ не задумывался надъ вопросами о Богѣ, безсмертіи, о смыслѣ и цѣли жизни вообще? Сколько нравственныхъ терзаний причиняютъ намъ въ юности эти „проявляемые“, „вѣчные“ вопросы!... Много горя

III. Disputeblaj demandoj de l'vivo kaj moralo.

Eterna demando.

Kiu el ni ne meditis demandon pri Dio, senmorteco, pri senco kaj celo de la vivo ĝenerale?

*) En la Romo tiel oni nomis „publikajn domojn“, „domojn de l'amo“, adultejojn.

чих споровъ и разсуждений поражаютъ они среди молодежи и остаются вѣчно загадочными и недоступными разрѣшенію.

Я всегда поражался равнобраіемъ рѣшеній этихъ „проклятыхъ“ вопросовъ: можно встрѣтить даже діаметрально-противоположныя мнѣнія. Впрочемъ, это я неудивительно: всѣ касающіяся метафизическихъ предметовъ мнѣнія и разсужденія, какъ-бы не были логичны, не могутъ претендовать на объективность, достовѣрность и убѣдительность, именно потому, что они не могутъ быть фактически проверены нами.

Вопросъ о смыслѣ и цѣли жизни человѣческой вызвалъ между подписчиками „Вѣстника Знанія“ и „Espero“ довольно оживленную переписку. Приведу здѣсь два характерныхъ мнѣнія подписчиковъ по указанному вопросу.

Въ № 4 „Espero“ „Одинъ изъ подписчиковъ“ пишетъ такъ: „цѣлью существованія человѣчества является всецѣло и всемірное приспособленіе ко всеобщей, познание всѣхъ тайнъ ея, господство. благодаря этому, надъ нею, и, какъ результатъ этого, устройство своей жизни на началахъ высшей справедливости и добра. Короче говоря—достигнуть предѣла могущества того Высшаго Существа, котораго мы именуемъ Богомъ“!..

Не правда-ли, читатель, какая величественная и благородная цѣль существованія. челоѣчества?..

Немало достоинства заключаетъ въ себѣ мнѣніе по тому же вопросу и г. Л. Кр—ко (см. статью: „Цѣль жизни“ въ № 3 „Espero“ с. г.).

Цѣлью жизни является счастье, а счастье есть „состояніе души, которое удовлетворяетъ челоѣка не только въ данный моментъ, но и въ последующіе“,—такъ говоритъ г. Кр—ко. Къ сожалѣнію, я не могу понять, какимъ образомъ цѣлью жизни является счастье, когда весь міръ переполненъ несчастными людьми, вопліи же счастливыхъ на свѣтѣ нѣтъ и, надо полагать, никогда не будетъ...

Но какъ-бы логично ни разсуждали въ своихъ статьяхъ вышеупомянутые авторы, какъ-бы они ни „аргументировали“ своихъ основныхъ положеній, я все-таки не могу воздержаться отъ прямыхъ и, можетъ быть, нѣсколько грубыхъ вопросовъ: „почему вы господа, думаете, что высказанное вами положеніе истинно?.. Въ чемъ вы находите гарантію того, что ваше рѣшеніе вопроса о цѣли жизни соответствуетъ дѣйствительности?.. И, наконецъ можете-ли вы одними логическими разсужденіями расцутать эту Гордіеву узелъ, постигнуть эту великую странную тайну, хранимую самой природой,—тайну, которую тщетно пытался раскрыть многа свѣтила челоѣческой мысли?..

Вы рѣшили вопросъ о цѣли жизни челоѣчества и успокоились: вамъ все понятно и просто, и вы не подозреваете, что, можетъ быть, рѣшеніе ваше есть не что иное какъ самообманъ. И мнѣ кажется, что своимъ опредѣленнымъ указаніемъ на ту или

rale? Kiom da moralaj suferoj kaŭzas por ni dum la juneco tiuj ĉi „malbenaj“, „eternaj“ demandoj!.. Mul ajn flamajn disputojn kaj juĝojn naskas tiuj ĉi demandoj inter la junularo kaj restas eterne misteraj kaj neatingeblaj por solvo.

Mi ĉiam miregadis pro varieco de solvoj de tiuj ĉi „malbenaj“ demandoj: estas eble renkonti eĉ diametrale-kontraŭajn opiniojn. Cetere, tio ĉi estas ja nemireble: ĉiuj opinioj kaj konsideroj, tuŝantaj metafizikajn objektojn, kiel ajn ili estus logikaj, ne povas pretendi al objektiveco, vereco kaj konvinkemeco, nome tial, ke ili ne povas esti fakte reviditaj de ni.

La demando pri senco kaj celo de la vivo homa, sekvigis inter la abonantoj de „Vjestnik Znanja“ kaj „Espero“ sufiĉe vivan korespondadon. Mi notas tie ĉi du karakterajn opiniojn de abonantoj pri la montrita demando.

En la № 4 „Espero“ „Unu la abonantoj“ skribas tiel: „celo de ekzistado de la homaro estas tuta kaj tutmonda alkonformado al universo, konigado de ĉiuj ĝiaj misteroj, superregado dank' al tio ĉi, super ĝi kaj, kiel rezultato de tio ĉi, arango de sia vivo laŭ fundamentoj de la Supra justeco kaj bono. Mallonge dirante—atingi la limon de potenco de tiu Supra Ekzistajo, kiun ni nomas Dio!“

Ĉu ne estas vere, leganto, kia grandega kaj nobla celo de ekzistado de la homaro?..

Ne malmulte da indeco enhavas en si la opinio pri la sama demando de s-ro L. Kr—ko (rig. la artikolon: „Celo de la vivo“ en № 3 de „Espero“ de tiu ĉi jaro).

Celo de la vivo estas feliĉo, la feliĉo do estas „stato de animo kiu kontentigas homon ne nur en tiu ĉi nuna momento, sed ankaŭ lum la sekvantaj“—tiel diras s-ro Kr—ko. Bedaŭrinde, mi ne povas kompreni, kiamaniere celo de la vivo povas esti feliĉo, kiam la tuta mondo estas plena de malfeliĉaj homoj, la tute do feliĉaj ne ekzistas en la mondo kaj, oni devas supozi, neniam estos...

Sed kiel ajn logike juĝu en siaj artikoloj la nomitaj aŭtoroj, kiel ajn ili argumentu siajn fundamentajn tezojn, mi tamen ne povas deteni min de rektaj kaj, povas esti, iom malĝentilaj demandoj: „kial Vi, Sinjoroj, pensas, ke eldirita de Vi tezo estas vera?.. En kio Vi trovas garantion de tio, ke Via solvo de la demando pri celo de la vivo estas konforma kun efektiveco?.. Kaj fine, ĉu Vi povas per solaj logikaj konsideroj disvolvi tiun ĉi Gordian ligituberon, kompreni tiun ĉi grandegan teruran misteron—kaŝatan de la naturo mem,—kiun vane provis klarigi multaj lumuloj de la homa penso?..

Vi solvis la demandon pri celo de la vivo homa kaj trankviligis, por Vi ĉio estas komprenebla kaj simpla, kaj, Vi ne suspektas ke, povas esti, Via solvo estas nenio alia ol memtrompigo. Kaj al mi saĝnas, ke per Via difinita montrilo al tiu aŭ alia celo de la vivo, Vi, en esenco, ne solvas, sed nur malproksimigas solvon de la demando pri senco kaj celo de la vivo.

иную цѣль жизни, вы въ сущности, не рѣшаете, а только отделяете рѣшеніе вопроса о смыслѣ и цѣли жизни.

Будемъ болѣе справедливы, окроуенны и скромны и на вопросъ: „какая цѣль жизни человѣчества?“—отвѣтимъ: „не знаемъ... да, вѣроятно, никогда и знать не будемъ. Къ какому-бы рѣшенію вопроса о цѣли жизни мы ни пришли, мы нпкогда не можемъ быть увѣрены въ истинности этого рѣшенія. Мы можемъ только стремиться къ познаванію цѣли жизни, никогда не постигая тайны ея“...

И какъ ни прискорбно намъ сознаться въ своемъ безсиліи въ этомъ отношеніи, но во имя истины и справедливости мы должны такъ поступить.

Сущность явленія жизни до сихъ поръ остается величайшей тайной. Самое понятіе „жизнь“ точно не опредѣлено еще наукой. Условія земного существованія сами по себѣ не имѣютъ ни смысла, ни цѣли. И въ нашемъ умѣ невольно возникаетъ вопросъ: да можно-ли надѣяться на разгадку тайны жизни и стоить-ли безплодно тратить усилія ума на отысканіе какой-то оп едѣленной цѣли жизни вообще?... Не надрасно-ли нѣкоторые придаютъ слишкомъ большое практическое значеніе рѣшенію вопроса о цѣли нашей жизни?... Вспомнимъ слова филозофа Фихте: „мы живемъ не такъ, какъ думаемъ, а думаемъ, какъ живемъ“. Внимательно анализируя себя и окружающую жизнь, мы невольно согласимся съ философомъ, что всѣ наши поступки и дѣла, даже мысли и думы являются результатами нашей жизни. обстановки, среды, и нисколько не зависятъ отъ того или иного рѣшенія вопроса о цѣли и смыслѣ жизни...

Въ одномъ изъ своихъ стихотвореній въ прозѣ, подъ названіемъ: „Природа“, И. С. Тургеневъ высказалъ свой замѣчательный, истинно философскій взглядъ на вопросу о цѣли человѣческой жизни. Да проститъ мнѣ читатель, если я приведу здѣсь цѣлкомъ это глубокое по содержанію и высокохудожественное стихотвореніе въ прозѣ.

„Мнѣ снилось,—ишьте Тургеневъ,—что я вошелъ въ огромную подземную храмину съ высокими сводами. Ее всю наполнялъ какой-то тоже подземный, ровный свѣтъ.

„По самой срединѣ храмнины сидѣла величавая женщина въ волнистой одеждѣ зеленого цвѣта. Склонивъ голову на руку, она казалась погруженной въ глубокую думу.

„Я тотчасъ понялъ, что эта женщина—сама Природа,—и мгновеннымъ холодомъ вѣдрился въ мою душу благовѣрный страхъ.

„Я приблизился къ сидящей женщиной—и, отдавъ почтительный поклонъ: „О, наша общая мать!—воскликнулъ я.—О чѣмъ ты одна дума? Не о будущихъ-ли судьбахъ човѣчества размышляешь ты? Не о томъ-ли, какъ ему дойти до возможнаго совершенства и счастья?“.

„Женщина медленно обратила на меня свои темные грозные глаза. Губы ея шепельнулись—и раздался зычный голосъ, подобный лягу желѣза.

Estu ni pli justaj, malkaŝemaj kaj mode ŝtaj kaj al la demando: „kia estas celo de la vivo de l'homaro?“—ni respondu: „ni ne scias... kaj, kredeble, ni neniam scios. Al kiu ajn solvo de la demando pri celo de la vivo ni venus ni neniam povas esti certaj en la vereco de tiu ĉi solvo. Ni povas nur celadi al konigo de celo de la vivo, neniam eksciante ĝian misteron“...

Kaj kiel ajn estu malgoje por ni konfesi nian senfortecon en tiu ĉi rilato, sed pro la vero kaj justeco ni devas tiel agi.

La esenco de la fenomeno de la vivo ĝis nun restas grandega mistero. La mem ideo „vivo“ precize ne estas ankoraŭ difinita de la scienco. Kondiĉoj de ekzistado tera mem havas nek senceon, nek celon. Kaj en nia saĝo nevole aperas demando! ĉu estas eble esperi, ke estos solvita la mistero de la vivo kaj ĉu estas necese perdi senfrukte penojn de saĝo por trovi ian difinitan celon de la vivo entute?..

Ĉu ne vane aldonas kelkaj tro multan praktikan signifon al solvo de la demando pri celo de nia vivo?.. Ni ekremoru la vortojn de Fi te: „ni vivas ne tiel, kiel ni pensas, sed ni pensas, kiel ni vivas“. Atente analizante sin kaj la ĉirkaŭantan nin vivon, ni nevole konsentos kun la filozofo, ke ĉiuj niaj aĝoj kaj aferoj, eĉ ideoj kaj pensoj aperas, kiel rezultato de nia vivo, ĉirkaŭanta socio, kaj nenion dependas de tiu aŭ alia solvo de la demando pri celo kaj senco de la vivo...

En unu el siaj versaĵoj en prozo, sub titolo: „Natura“, J. S. Turgenjev esprimis sian rimarkindan, vere-filozofian opinion pri la demando pri celo de la homa vivo. Pardonu al mi, leganto, se mi alkondukos tie ĉi plene tiun ĉi profundan laŭ enhavo kaj tre artistan versaĵon en prozo.

„Mi songis, — skribas Turgenjev, — ke mi eniris en grandegan subteran templon kun altaj arkoj. Ĝin tutan plenigis ia ankaŭ subtera, ebena lumo.

„En la mem mezo de la templo sidis majesta virino en ondovida verdkolora vesto.

Klininte la kapon sur la manon, ŝi sajnis enpensiginta.

„Mi tuj komprenis, ke tiu ĉi virino estas mem la Natura,—kaj, kiel momenta malvarmo, eniris en mian animon respektiga timo.

„Mi alproksimiĝis al la sidanta virino — kaj, farinte respektan klinon: „Ĥlo, nia komuna patrino;—ekdiris mi. Pri kio estas Via penso? Ĉu ne pri estontaj sortoj de l' homaro pensas Vi? Ĉu ne pri tio, kiel ĝi devas alveni al ebla perf. kteco kaj feliĉo?“

„La virino malrapide turnis al mi siajn mallumaju minacaju okulojn. Siaj lipoj sin ekmovis—kaj eksonis laŭta voĉo, simila al sono de fero.

— „Mi pensas pri tio, kiel aldoni pli grandan forton al muskoloj de piedoj de pulo, por ke ĝi povu pli oportune sin savadi de siaj malamikoj.

Ĝesalpezoce de atako kaj de rebato estas rompita... Estas necese ĝin restarigi.

— „Я думаю о томъ, какъ-бы придать большую силу мышцамъ ногъ блохи, чтобы ей удобнѣе было спасаться отъ враговъ своихъ. Равновѣсiе паденiя и отпора нарушено... Надо его возстановить.— „Какъ?—прошепталъ я въ отвѣтъ.— Ты вотъ о чемъ думаешь? Но развѣ мы, люди, не любимыя твои дѣти? Женщина чуть—чуть наморщила брови: „Всѣ твари мои дѣти.— промолвила она:— и я одинаково о нихъ забочусь—и одинаково ихъ встрѣблю.

— «Но добро... разумъ... справедливость...—прошептала я снова.

— «Это человѣческiя слова,—раздался желѣзный голосъ:—я не вѣдаю ни добра, ни зла... Разумъ мнѣ не законъ—и что такое справедливость?—Я тебѣ дала жизнь—я ес отниму и дамъ другимъ червямъ, или людямъ... мнѣ все равно... А ты, пока, защищайся—и не мѣшай мнѣ!

«Я хотѣлъ-было возражать... но земля кругомъ глухо застонала и дрогнула—и я проснулся».

В. Латынинъ.

Возраженiе студенту Виноградову по поводу статьи „Умерли старые боги“ г-на З—рсь.

Основная мысль отвѣта студента Виноградова г-ну З—рсь вращается вокругъ слѣдующей логической оси:

„Я продолжаю утверждать, что есть тайны, которыхъ человѣческiй умъ не рѣшитъ никогда.

...Наука не въ состоянiи постигнуть тайну мiра, не въ состоянiи постигнуть истину, потому что истина абсолютна и для достиженiя ея потреб. валась бы вѣчность.

Но черезъ нѣсколько миллионъ лѣтъ наука умретъ вмѣстѣ съ человѣчествомъ“.

Этими словами онъ какъ бы говоритъ матеріалистамъ: „Ваши познанiя природы далеки отъ истины, и не Вамъ, со своею наукою, ее постигнуть, потому что наступитъ часъ, когда вы погибнете вмѣстѣ съ нею“.

Откуда же Г-ну Виноградову извѣстно, что наступитъ такой часъ, когда человѣчество погибнетъ, если онъ отрицаетъ заслугу науки въ познанiи истины мiросозданiя?

Вѣдъ эта же наука говоритъ, что наступитъ время, когда человѣчество, совсѣмъ живущимъ на землѣ, должно погибнуть подъ лдами, которые окуютъ землю. Нигдѣ въ „Божественномъ откровенiи“, въ которое, повидимому, вѣрить г. Виноградовъ, не говорится объ этомъ. Есть, правда, что то туманное о томъ, что „придетъ конецъ мiра“, но почему онъ придетъ, тамъ не говорится.

Г. Виноградовъ, отрицая способность науки разрѣшить загадку созданiя мiра, самъ опирается на нее въ своемъ предсказанiи объ ожидающей человѣчество участи.

Далѣе г. Виноградовъ, упрекая науку въ томъ, что она „вѣсто единой чистой истины предлагаетъ суррогатъ“, восклицаетъ:

— „Kiel?—ekmurmuris mi demandon.—Vi jen pri kio pensas? Sed ĉu ni, homoj, ne estas viaj amataj infanoj?

„La virino apenat ŝulkgigas siajn brovojn: „Ĝiuj kreitaĵoj estas miaj infanoj,—diris ŝi:—kaj mi egale pri ili zorgas—kaj egale ilin ekstermas.

— „Sed bono... prudento... justeco...—ekmurmuris mi ree.

— „Tio ĉi estas homaj vortoj,—eksonis la fera voĉo:—mi scias nek bonon, nek malbonon... La prudento por mi ne estas lego—kaj kio estas justeco?—Mi donis al Vi vivon—kaj mi ĝin forprenos kaj donos al aliaj, vermoj aŭ homoj... por mi estas egale... Vi do dume vin defendu—kaj ne malhelpu al mi!

„Mi volus rediri... sed la tero ĉirkaŭte surde ekĝemis kaj ekstremis—kaj mi vekigis“.

V. Latinin.

Esperantigis I. S—ra.

Kontraŭdiro al studento Vinogradov okaze de la artikolo „Mortis malnovaj dioj“ de S-ro Z—r.

Fundamenta penso de la respondo de studento Vinogradov al S-ro Z-rs turnigas ĉirkaŭ sekvanta logika akso: „Mi daŭrigas paroli, ke ekzistas misteroj, kiujn la homa racio solvos neniam.

... La scienco ne povas kompreni misteron de la mondo, ne povas kompreni veron, ĉar la vero estas absoluta kaj por kompreni ĝin necesa estus eterneco.

Sed post kelkaj milionoj da jaroj la scienco mortos kune kun la homaro“.

Per tiuj ĉi vortoj li kvazaŭ diras al materialistoj: „Viaj konoj de la naturo estas malproksimaj de la vero, kaj ne Vi, kun via scienco, ĝin povas kompreni, ĉar venos horo, kiam Vi pereos kune kun ili“.

De kie do S-ro Vinogradov scias, ke venos tia horo, kiam la homaro pereos, se li malkonfesas la meriton de la scienco en scio de la vero de mondkreo? Ja tion do la scienco diras, ke venos tempo, kiam la homaro kun ĉio vivanta sur la tero, devos perei sub glacioj, kiuj rigidigos la teron; nenie en la „Dia revelacio“, kiun, videble, kredas Vinogradov, estas dirate pri tio ĉi. Estas, vero, nebulaĵo, ke „venos fino de la mondo“, sed kial ĝi venos, tie oni ne diras.

S-ro Vinogradov, malkonfesante kapablon de la scienco solvi la enigmon de la kreo de l' mondo, mem sin apogas sur ĝin en ĉia antaŭdiro pri atendanta la homaran sorto.

Plu S-ro Vinogradov, riproĉante la sciencen en tio, ke ĝi „anstatat ŝi unu pura vero proponas ĝian kvazaŭon“, ekkrias: „Ne! Ni iros post tiu radiluma fenomeno de triumfanta spiriteco, post tiu absoluta Lumo kaj Vero, kies nomo estas Kristo, dirinta pri si mem: „Mi estas Vero“.

„Нѣтъ! Мы пойдемъ за тѣмъ лучезарнымъ явленіемъ торжествующей духовности, за тѣмъ Абсолютнымъ Свѣтомъ и Истиной, коимъ ямя — Христось, сказавшій о себѣ: «Я — истина»“.

Кто же отрицаетъ это? Кто отрицаетъ, что все то, чему училъ Христось—истина? И какое это имѣетъ отношеніе къ познанію тайны міросозданія?

Христось и его ученіе—это одно, а тайна созданія міра—другое. Если мы станемъ говорить о евангельскомъ ученіи, тогда намъ придется повести совсѣмъ другую рѣчь, которая совсѣмъ не отвѣчаетъ на интересующій насъ вопросъ. Г. Виноградовъ впадаетъ, по этому, здѣсь въ софизмъ.

На вопросъ г. Виноградова, что скажетъ г-ну З—ръсъ разумъ, когда пробьетъ его предсмертный часъ, послѣдній отвѣчаетъ, что онъ спокойно умретъ, если наука облегчитъ его предсмертныя страданія.

— Увы — замѣчаетъ на это г. Виноградовъ—такое бравированіе имѣетъ чаще мѣсто на бумагѣ, чѣмъ на смертномъ одрѣ... всѣ боятся смерти...

Совершенно вѣрно: всѣ боятся смерти. Но что же изъ этого слѣдуетъ? Что можно доказать этимъ? Многіе боятся смерти, какъ конца ихъ существованія; вѣрующіе боятся того, что послѣ смерти они должны будутъ понести наказаніе за грѣхи, совершенные ими во время земной жизни, но не думаю, чтобы г. Виноградовъ, по своему міросозерцанію, примыкалъ къ послѣднимъ, страшась смерти.

Цѣль и смыслъ жизни пока еще тайна, какъ для матеріалистовъ, такъ и для тѣхъ, къ которымъ примыкаетъ г. Виноградовъ.

Но матеріалисты могутъ, по крайней мѣрѣ подтвердить кое-что изъ того, что они утверждаютъ. Но чѣмъ подтверждать „вѣрующіе“ то, во что они вѣрятъ? Божественнымъ откровеніемъ? Но подлинность его еще нужно доказать.

Г. Виноградовъ говоритъ, что „наука безсильна отвѣтить на самые кардинальные вопросы жизни и разума; ея системы построенія міра мѣняются какъ въ kalejdoskopo“...

А система движенія небесныхъ свѣтилъ?.. Можетъ ли г. Виноградовъ отрицать правильность ея, зная всѣ причины, которыми обусловлено, напримѣръ, наступленіе ночи и дня, время года, затменія солнца и проч.?

„Вы говорите: „Богъ умеръ“, -- пишетъ г. Виноградовъ, отвѣчая г-ну З—ръсу, — а маститый философъ фонъ-Эйкенъ констатируетъ фактъ, что въ настоящее время, послѣ полувѣкового владычества матеріализма, наступаетъ новая великая религіозная эпоха“...

Но это преклоненіе передъ авторитетомъ фонъ-Эйкена ровно ничего не доказываетъ.

...„Христось,—продолжаетъ онъ далѣе, — воскресаетъ въ нашихъ душахъ... и Ему отдадимъ мы всѣ силы, а не кровавому богу социализма“...

Я опять спрошу: развѣ кто-нибудь отрицаетъ истинность ученія Христа? И развѣ это относится къ затронутому вопросу:

Kiu do malkonfesas tion ĉi? Kiu malkonfesas, ke ĉio, kion instruis Kristo, estas vero? Kaj kian tio ĉi havas rilaton al koniĝo de la mistero de l' mondkreo?

Kristo kaj lia instruo—estas unu, kaj la mistero de la kreo de l' mondo—estas alia. Se ni komencos paroli pri la evangelia instruo tiam ni devas konduki tute alian parolon, kiu tute ne respondas al interesanta nia demando. S-ro Vinogradov enfalas, tial, tie ĉi en sofismon.

Al la demando de S-ro Vinogradov, kion diros al S-ro Z—rs racio, kiam eksonos lia, antaŭmorta horo, la lasta respondas, ke li (trankville) mortos, se la scienco faciligos liajn antaŭmortaĵajn suferojn.

— Ho ve!—rimarkas kontraŭ tio ĉi s-ro Vinogradov: tia bravigo havas pli ofte lokon sur papero ol sur antaŭmorta lito... ĉiuj timas la morton... Tute vere: ĉiuj timas la morton. Sed kio el tio ĉi sekvas? Kion estas eble pruvi por tio ĉi? Multaj homoj timas la morton, kiel finon de ilia ekzistado; la kredantoj timas, ke post la morto ili devos suferi punon por pekoj, faritaj dum la tera vivo, sed mi ne pensas, ke S-ro Vinogradov laŭ sia mondkomprene, aligas al la lastaj, timante la morton.

Celo kaj senco de la vivo dume estas ankoraŭ mistero, kiel por materialistoj, tiel ankaŭ por tiuj, al kiuj aligas S-ro Vinogradov.

Sed, materialistoj povas, almenaŭ, konfirmi ion el tio, kion ili diras. Sed per kio konfirmos la „kredantoj“ tion, kion ili kredas?

Ĉu per la Dia revelacio? Sed kredindecon de ĝi oni devas ankoraŭ pruvi.

S-ro Vinogradov diras, ke „la scienco estas senforta por respondi al la plej gravaj demandoj de la vivo kaj racio; ĝiaj sistemoj de la mondkonstruo anstataŭas unu la alian kiel en kalejdoskopo“...

Sed la sistemo de movado de ĉielaj lumiloj?.. Ĉu povas S-ro Vinogradov malkonfesi ĝian regulecon, konante ĉiujn kaŭzojn, kiuj estas kondiĉoj, ekzemple, de la veno de nokto kaj de tago, de tempoj de jaro, de mallumigo de la suno kaj cet? „Vi diras: „Dio mortis“—skribas S-ro Vinogradov, respondante al S-ro Z—rs, — sed la estimata filozofo fon-Ejken atestas fakton, ke en la nuna tempo, post ducentjara reĝado de materialismo, venas nova granda religia epoko“...

Sed tiu ĉi antaŭklino antaŭ la aŭtoritato de fon-Ejken tute nenion pravas.

... „Kristo,—daŭrigas li plu,—revivigas en niaj animoj... kaj al Lia fordonos ni ĉiujn fortojn, sed ne al la sangda dio de socialismo“...

Mi ree demandos: ĉu iu malkonfesas la verecon de l' instruo Krista? Kaj ĉu tio ĉi rilatas al la tusita demando.

Kristo kun Lia instruo kaj Dio, mi ripetas, ne estas samo.

S-ro Vinogradov en sia respondo al S-ro Z—rs nenion kontraŭdiris en esenco, sed nur elmetis antaŭ li la tutan provizon de ordinaraj kontraŭdiroj de siaj samideanoj.

S-ro Vinogradov komunikas pri la ekzistado de „La tutmonda kristana studenta gilo“

Христосъ со своимъ учениемъ и Богъ, по-
вторяю, не одно и то же.

Г. Виноградовъ въ своемъ „Отвѣтъ г-пу
З—рь“ ничто не возразилъ по существу,
а лишь выждалъ передъ нимъ весь запасъ
обычныхъ возраженій его единомышленни-
ковъ.

Г. Виноградовъ сообщаетъ о существован-
нн „Всемирнаго христіанскаго студентскаго
союза“ (въ отвѣтъ на слова г-на З—рь,
что онъ не ожидалъ отъ студента „такой
проповѣди“), который насчитываетъ въ
числѣ своихъ членовъ 115,000 студентовъ.

Нужно привѣтствовать такой союзъ, но не
думаю, чтобы члены его принимали на вѣру
христіанское учение въ такомъ видѣ, въ ка-
комъ предлагаетъ его намъ церковь, въ осо-
бенности, православная и католическая.

Я думаю, что союзъ этотъ преслѣдуетъ
распространеніе идей евангельскаго ученія,

(responde al vortoj de S-ro Z—rs, ke li ne
atendis de studento „tian predikon“),—kiu en
la nombro de siaj membroj havas 115.000 stu-
dentojn.

Oni devas saluti tian ligan, sed mi ne pen-
sas, ke ĝiaj membroj akceptas pro simpla
kredo la kristanan instruon en tia vido, en
kiu proponas ĝin al ni la eklezio, aparte, la
ortodoksa kaj katolika.

Mi pensas, ke tiu ĉi ligo celas la propa-
gandon de l' ideoj de l' evangelia instruo, sed
ne propagandon de ideoj pri la postĉerka vivo.
pri kiu neniu el homoj eĉ ion scias.

Ivan Korolĉuk.

Tradukis N. Parkvie.

а не идеи о какой то загробной жизни, о
которой шкто изъ людей шяего не знаетъ.

Иванъ Корольчукъ.

IV. Научная переписка.

Какъ работать?

Естественныя науки! Атомъ и жизнь. Че-
ловѣкъ и вселенная. Матерія, сила, время и
пространство. Путь, ведущій къ опредѣленію
цѣли и смысла жизни человѣка въ связи съ
жизнью космической. Какое могущество, как-
ая сила чувствуется въ выраженіи этихъ
словъ! То, что такъ притягивало взоръ че-
ловѣка, только что начавшаго мыслить на
зарѣ исторіи; то, что теперь съ большою
сплою манитъ къ себѣ всѣхъ тѣхъ, кто хотя
немного вкусилъ отъ плода этихъ наукъ и
что въ будущемъ сдѣлается для всѣхъ огра-
дою и гордостью, тѣмъ жгительнымъ источ-
никомъ, изъ котораго будущее, освободивше-
еся отъ всякихъ политическихъ, экономи-
ческихъ и др. рамокъ человѣчество въ сво-
емъ побѣдоносномъ шествіи впередъ будетъ
черпать жизненную энергію!

— Да... но только это въ будущемъ.—

Теперь же пока намъ приходится считаться
съ другою картиною, ужасною, неприятною...
Съ картиною варопаго голода, самаго обы-
кновеннаго, физиологическаго голода, отъ ко-
торого умираютъ люди.—

IV. Seneca Korespondado.

Kiel labori?

Naturaj sciencoj! Atomo kaj vivo. Homo
kaj universo. Ŝtofo, forto, tempo kaj spaco.
La vojo, kondukanta al difino de celo kaj
senco de la homa vivo en ligo kun la vivo
kosmosa.

Kia potenco, kia forto estas sentata en
esprimo de tiuj ĉi vortoj!

Tio, kio tiel altiradis la rigardon de homo
ĵus komencinta pensi dum la nasko de l'his-
torio; tio, kio nun kun pli granda forto al-
logas al si ĉiujn tiujn, kiuj eĉ iom provis la
frukton de tiuj ĉi sciencoj, kaj kio en la es-
tonteco farigos por ĉiuj ĝojo kaj fiereco, tiu
viviga fonto, el kiu la estonta, liberigonta de
ĉiaj politikaj, ekonomiaj kaj aliaj kadroj,
honaro en sia venka marŝado antaŭen ĉerpos
vivan energion!

— Jes... sed tio ĉi estos nur en la eston-
teco.—

Nun do mi devas dume vivi kun alia pent-
rujo, terura, malagrabla...

Kun pentraĵo de la popola malsato, la plej or-
dinara, fiziologia malsato, de kiu mortas homoj.—

Вотъ это послѣднее часто приходится выслушивать людямъ, стремящимся идти въ народъ съ знаніемъ естественныхъ наукъ.

— Вы дайте сначала голодному кусокъ хлѣба, чтобы онъ удовлетворилъ своей голодъ и могъ васъ понимать; укажите сначала ему, какъ устроить жизнь, чтобы не быть голоднымъ;—такъ говорятъ обыкновенно противники просвѣщенія народа въ области естественныхъ наукъ и начинаютъ развивать свои мысли о просвѣщеніи народа науками политико-экономическими.

Что же нужно голодному народу? Какое изъ этихъ двухъ направлений наиболее пригодно для жизни? Кто правъ естествоиспытатели, (условнымъ въ названіяхъ), или экономисты?

Прежде всего: народный голодъ (какъ это ни покажется страннымъ) съ перваго взгляда не является слѣдствіемъ политическихъ и экономическихъ условій, а слѣдствіемъ голода духовнаго, какъ его прямое доподненіе, т. е.: —я хочу сказать—что основная причина даннаго болѣзненнаго явленія есть голодъ духовный, и что тѣ или иныя политическія и экономическія условія являюся только вѣтками на древѣ народнаго невѣжества.

Если бы мы предположили, что народное невѣжество является исключительно въслѣдствіе существованія извѣстныхъ политическихъ и экономическихъ условій, то мы попали бы тогда въ заколдованный кругъ, изъ котораго не имѣли бы совершенно никакого выхода, ибо политическія и экономическія рамки падаютъ только тогда, когда ихъ существованіе вполнѣ ясно сознаеть самъ же народъ, т. е. тогда, когда будетъ удалена основная причина этого болѣзненнаго явленія—голодъ духовный. Отсюда мы приходимъ къ слѣдующему логическому разсужденію относительно истиннаго положенія вещей: надо удалить причину болѣзни—голодъ духовный, и самая болѣзнь—народное рабство, со всѣми его ужасами, исчезнетъ сама собой. Что же будетъ наиболее вѣрнымъ и радикальнымъ средствомъ для удаленія причины этого болѣзненнаго явленія, для искорененія ужасныхъ многочисленныхъ предрасудковъ, которыми такъ богаты народныя массы? Что же можетъ привести эти массы къ правильному пониманію своего положенія, т. е. къ научно обоснованному міросозерцанію, ибо истинное самопониманіе является всегда только при наличности послѣдняго.

На это сторонники такъ наз. гуманитарнаго направленія въ отношеніи просвѣщенія народа обыкновенно говорятъ, что послѣднее доступно только намъ, интеллигенціи, людямъ среднихъ классовъ, но не строй гододной массѣ народа; послѣдней же пока нужно нѣчто другое, что возможно скорѣе обезвѣчно-бы ее и дало возможность ей жить по-человѣчески и заниматься науками: нужно прямо указывать ей путь освобожденія отъ политическаго и экономическаго рабства.

— Jen tion ĉi lastan tre ofte devas aŝkulti homoj, celantaj iri en la popolon kun scio de la naturaj sciencoj.

— Vi donu antaŭe al malsatulo pecon da pano, por ke li kontentigu sian malsaton kaj povu nin kompreni; montru antaŭe al ĝi, kiel aranĝi vivon, por ne esti malsata;—tiel parolas ordinare kontraŭuloj de la popola klerigado en la regiono de la naturaj sciencoj kaj komencas disvolvadi siajn pensojn pri klerigado de la popolo per sciencoj politike-ekonomiaj.

Kion do bezonas la malsata popolo? Kia el tiuj ĉi du direktoj pli taŭgas por la vivo?

Kiu estas prava, —ĉu naturalistoj. (ni difinu kondiĉe nomojn) aŭ ekonomistoj, kiel antaŭe: la popola malsato (kiel ajn ŝajnu s-ranga tio ĉi de l' unua rigardo) ne estas sekvo de politikaj kaj ekonomiaj kondiĉoj, sed sekvo de la malsato spirita, kiel ĝia rekta aldono, t. e.—mi volas diri,—ke fundamenta kaŭzo de tiu ĉi malsana fenomeno estas malsato spirita, kaj ke tiuj aŭ aliaj politikaj kaj ekonomiaj kondiĉoj estas nur branĉoj sur la arbo de la popola malklereco.

Se ni supozus, ke la popola malklereco estas ekskluziva sekvo, de l' ekzistado de certaj politikaj kaj ekonomiaj kondiĉoj, ni okazus tiam en sorĉa cirklo, el kiu ni havus nenian eliron, ĉar politikaj kaj ekonomiaj kadroj falos nur tiam, kiam ilian ekzistadon tute klare konscios la popolo mem, t. e. tiam, kiam estos forigita la fundamenta kaŭzo de tiu ĉi malsana fenomeno — la malsato spirita.

De tie ĉi ni venas al jena logika konsidero pri stato de aferoj: estas necese forigi la kaŭzon de l' malsano—la malsaton spiritan kaj la mem malsano—la popola sklaveco, kun ĉiuj ĝiaj teruroj, malaperos tute mem.

Kio do estos la plej certa kaj radikala rimedo por forigo de la kaŭzo de tiu ĉi malsana fenomeno, por elradikigo de teruraj melenombraj superstiĉoj, de kiuj tiel riĉaj estas la popolaj masoj? Kio povas alkonduki tiujn ĉi masojn al vera kompreno de sia stato, t. e. al science fondita mondkompreno, ĉar vera memkompreno estas ĉiam, nur se ekzistas la lasta.?

Al tio ĉi la adeptoj de tiel nomata humonitara direkto en rilato de klerigado de la popolo ordinare parolas, ke la lasta estas ricevebla sole por ni,—inteligentularo, por homoj de mezaj klasoj, sed ne por la griza malsata maso de l' popolo; al tiu ĉi lasta do dume necesa estas io alia, kio kiel eble plej rapide garantius ĝin kaj donus eblecon por ĝi vivi home kaj sin okupi per sciencoj: estas necese rekte montradi al ĝi vojon de liberigo de la politika kaj ekonomia sklaveco. Sed por kompreni la rarecon de tia konkluado sufiĉe estas pensigi bone en la historion de la lastaj jarcentoj de diversaj popoloj, observi la estintajn amasajn movadojn, estintaj revolucioj de masoj kaj sub influo de politike-ekonomia propagando de diversaj partioj, kaj

Но чтобы понять ошибочность такого утверждения, достаточно вздумать хорошенько в историю последних вѣков различныя народовъ, прослѣдить бывшія массовыя движенія, бывшія революціи, возникавшія на почвѣ политико-экономическихъ условій существованія массъ и подъ влияніемъ политико-экономической пропаганды разныхъ партій, и увидѣть, что многочисленныя попытки такого прямого и искренняго просвѣщенія народныхъ массъ ясно показали несостоятельность, непригодность его въ практическомъ приложеніи, ибо оно въ большинствѣ случаевъ приводило только къ возбужденію и озлобленію народныхъ массъ, но не давало имъ испытаннаго самосознанія и, слѣдовательно, не обезпечивало ихъ побѣду.

Результатомъ такого ошибочнаго пониманія задачи народнаго освобожденія и является то, что подобныя массовыя движенія продолжаются и въ настоящее время съ тою же безплодностью, ибо основная причина—голодь духовный, невѣжество существовать и продолжаетъ порождать всевозможныя ужасныя слѣдствія.

Еще до сихъ поръ большая часть народнои массы вѣрить въ сотвореніе міра въ шесть дней, въ спасительности молебновъ отъ безродія или о дарованія побѣды надъ врагомъ.

Не есть ли это прямое доказательство непригодности политико-экономическаго просвѣщенія массъ?

Что же тогда нужно рабочему народу? Мнѣ кажется, что ему нужно то же самое, что и намъ; ему нужны тѣ же самыя науки, которыя помогли намъ освободиться отъ множества предрасудковъ и взглянуть болѣе ясными глазами на окружающій насъ міръ; ему нужна та же самая астрономія, физика, химія, геологія; ему нужны тѣ же самыя знанія о происхожденіи солнечной системы, о происхожденіи жизни, объ эволюціи животнаго и растительнаго міра и эволюціи космической... Вообще, ему нужно все то, что вырвало бы съ корнемъ глубоко засѣвшее въ немъ дерево предрасудковъ, а не отмывало бы отдѣльныя вѣточки, составляя въ немъ самое дерево, какъ это было до сихъ поръ.

Для того чтобы насыпать сахарнаго песка въ стаканъ, наполненный простымъ пескомъ, необходимо прежде высыпать изъ него содержимое, иначе, сколько бы мы ни сыпали на него сахарный песокъ, онъ будетъ сыпаться прочь, стаканъ же будетъ оставаться залопненнымъ обыкновеннымъ пескомъ.

То же самое происходитъ и съ человекомъ: сколько бы мы ни говорили ему о его ужасномъ положеніи, оставивъ въ немъ его главные предрасудки о сверхъ-естественномъ (религіозномъ) пониманіи явленій, мы никогда не достигнемъ цѣли и только будемъ мучить безплодно его, и самихъ себя.

Мистическое-же пониманіе явленій можетъ исчезнуть только отъ знакомства съ естественными науками, т. е., познавъ ис-

види, ke multenombraj provoj de tia rekta kaj plirapidigita klerigo de popolaj masoj klare montris ĝian senforcon, sentaŭgecon en praktika realigo, ĉar ĝi en la plej granda parto de okazoj alkondukadis nur al ekscitiĝo kaj kolerigo de popolaj amasoj, sed ne donadis al ili veran mekonacion kaj, sekve, ne garantiadis ilian venkon.

La rezultato de tiu ĉi erara kompreno de la problemo de popola liberigo estas tio, ke similaj masaj movadoj daŭras ankaŭ en la nuna tempo kun la sama senfrukteco; ĉar la fundamenta kaŭzo—malsato spirita—malklereco ekzistas kaj ĝis nun naskadas ĉiaspesajn terurajn sekvojn.

Ankoraŭ ĝis nun la plej granda parto de la popola maso kredas la kreon de l' mondo dum ses tagoj, la savecon de preĝoj okaze de senpluvado aŭ pri donaco de venko super malamiko.

Kion do povas fari por sia liberigo la popolo, troviganta en la stadio de tia naŭva mondkompreno?

Ĉu tio ĉi ne estas rekta argumento por sentaŭgeco de l' politike-ekonomia klerigado de masoj!?

Kion do bezonas tiam la laboranta popolo? Al mi ŝajnas, ke ĝi bezonas tion saman, kion bezonas ankaŭ ni, ĝi bezonas tiujn samajn sciencojn, kiuj helpis al ni liberiĝi de multaj superstiĉoj kaj rigardi por pli klaraj akuloj la ĉirkaŭantan nin mondon; ĝi bezonas tiun saman astronomion, fizikon, ĥemion, geologion; ĝi bezonas tiujn samajn sciojn pri la deveno de la suna sistemo, pri la evolucio de besta kaj kreskaja mondo kaj pri la evolucio kosmosa ĝenerale, ĝi bezonas tion tion, kio elŝirus kun radikoj profunde enkreskintan en ĝin arbon de superstiĉoj, sed ne forrompatus apartajn branĉetojn, lasante en ĝi la mem arbon, kiel tio ĉi estas ĝis nun.

Por enŝuti sukeraĵon sublon en glason, plenigita de simpla sablo oni devas antaŭe elŝuti el ĝi la enhavon, alie, kiom ajn ni ŝutu da sukera sablo sur ĝin, ĝi ŝutiĝos for, la glaso do restos plenigita de simpla sablo.

Tio sama okazas ankaŭ kun homo: kiom ajn ni klarigu al li l' teruran staton, restiĝinte en li liajn ĉefajn superstiĉojn pri super natura (religia) kompreno de fenomenoj, neniam atingos celon kaj nur turmentadosenfrukte lin kaj nin mem.

La mistika do kompreno de fenomenoj povas malaperi nur de kanatiĝo kun naturaj sciencoj, t. e., eksciinte veran kaŭzecon de fenomenoj, la popolo por ĉiam liberiĝos de superstiĉoj kaj mem kreos por si pli bonan vivon—ĉar: ekkonu la veron, kaj ĝi faros vin libera!

Kontraŭ tiu ĉi lasta la politiko-ekonomiistoj ankoraŭ kun pli granda insisteco kontraŭdiros, parolante, ke la malklera popolo ne havas kapablon nin kompreni kaj ke ĝi rilatos kun plena... senkonfido al niaj sciencoj.

Ĉu tio ĉi estas vera ĉu estas tie ĉi logikeco? Por tion ĉi kontroli, ni provu fari de-

тинную причинность явлений, народъ навсегда освободится отъ предрассудковъ и самъ создастъ для себя лучшую жизнь—ибо познайте истину, и она сдѣлаетъ васъ свободными!

Противъ этого послѣдняго политико-экономисты еще съ большою настойчивостью возражать, утверждая, что темный народъ не въ состояннн насъ понять и что онъ отнесется съ полнымъ недоверьемъ къ нашимъ наукамъ.

Такъ-ли это, есть-ли здѣсь логичность? Для того, чтобы проверить это, попробуемъ нарисовать картину практическаго осуществленія этой задачи. И тутъ-то какъ-разъ намъ не приходится далеко ходить за примеромъ для образца такой картины; ибо журналъ „Вѣстникъ Знанія“ стоитъ на пути къ осуществленю этой задачи. Намъ остается только, упомянувъ кратко про начало этого предпріятія, развить его дальнѣйшій ходъ.

Журналъ «Вѣстникъ Знанія», заведя тѣсную связь съ своими подписчиками, внушилъ имъ мысль—основывать повсемѣстно изъ подписчиковъ и другихъ лицъ, сочувствующихъ общей идеѣ «В. З.», кружки для распространенія знаній въ народѣ. Такая идея заинтересовала подписчиковъ (сначала немногихъ) и начала постепенно осуществляться.

Организация кружковъ обыкновенно происходитъ такъ: по инициативѣ одного-двухъ подписчиковъ въ данномъ мѣстѣ (городѣ) собираются другіе идейные подписчики, вырабатываютъ уставъ кружка, затѣмъ устанавливаютъ опредѣленное время и мѣсто собраній и подь общимъ девизомъ для всѣхъ кружковъ «В. З.—«Учиться и учить другихъ» приступаютъ къ работѣ, т. е. собираются для совмѣстнаго изученія наукъ, читаютъ поочередно рефераты, пересказываютъ прочитанныя статьи, ведутъ бесѣды на интересующія членовъ кружка темы, издаютъ свои газетки—вообще: широко постановкой самообразования готовятся къ будущей просвѣтительной дѣятельности.

Затѣмъ, время отъ времени, по мѣрѣ пріобрѣтенія необходимыхъ знаній, они передаютъ ихъ народному масоѣ (въ видѣ лекцій, бесѣдъ, научныхъ экскурсій и т. п.). Все, что является необходимымъ для выполнения этой задачи, журналъ «В. З.» по возможности доставляетъ подписчикамъ: приложениями онъ даетъ подходящія общедоступныя лекціи съ картинами для волшебнаго фонаря; за умѣренную цѣну высылаетъ волшебный фонарь и т. д.

На страницахъ самого журнала подь общимъ названіемъ «Взаимопомощь» существуютъ отдѣлы: «Общій», «Отдѣлъ Молодежи», «Спорные вопросы жизни и нравственности», «Научная переписка читателей» которые гостепривно открыты для подписчиковъ; въ нихъ послѣдніе выражаютъ свои мнѣнія по различнымъ научнымъ жизненнымъ вопросамъ, совѣтуются другъ съ другомъ, просятъ и предлагаютъ другъ другу,

segnon de la praktika realigo de tiu ĉi problemo. Kaj tie ĉi ĝuste ni ne devas iri malproksimen por ricevi ekzemplon de modelo de tia desegno; ĉar la revuo „Viestnik Zn.“ staras sur la vojo al realigo de tiu ĉi problemo.

Al ni restas nur dirinte mallonge pri la komenco de tiu ĉi entrepreno, disvolvi ĝian pluan marŝadon.

La revuo „Vjestn. Zn.“, aranĝinte firman interligon kun siaj abonantoj, inspiris al ili ideon—fondaĵi ĉiujloke el abonantoj kaj aliaj personoj, kunsentantaj al la ĝenerala ideo de la „Vjestn. Zn.“, rondetojn por disvastigado de scioj en la popolo. Tia ideo ekinteresis la abonantojn (kompreneble, en la komenco nemultajn) kaj komencis iom post iom realigi.

La organizado de la rondetoj ordinare fariĝas tiel: pro iniciativo de unu—du abonantoj en la donita loko (urbo) kolektigas aliaj ideomaj abonantoj, ellaboras regularon de la rondeto, poste difinas certan tempon kaj lokon de knusidoj kaj sub la komuna devizo por ĉiuj rondetoj de „Vjestn. Zn.“ „Lerni kaj instrui aliajn“ komencas laboradon, t. e. kunvenadas por komuna ellernado de sciencoj, legas laŭvice referatojn, reparolas la legitajn artikolojn, interparoladas pri interesantaj la membrojn de la rondeto temoj, eldonas siajn malgrandajn gazetojn—ĝenerale: per vasta arango de la memklerigado sin preparas al estonta kleriga agado.

Poste, de tempo al tempo laŭ kreskado de l' akirado de necesaj scioj, ili transdonadas ilin al popola maso (en formo de lekcioj, interparoladoj, sciencaj ekskursoj k. sim.). Ĉion, kio estas neceso por plenumado de tiu ĉi celo, la revuo „Vjestn. Zn.“ laŭ ebleco liveras al siaj abonantoj: per aldonoj ĝi donas ĝustajn ĝenerale atingebajn lekciojn kun pentraĵoj por „Sorta lanterno“; por modera prezo elsendos sorĉan lanternon k. t. p.

Sur pagoj de la mem revuo sub ĝenerala titolo „Reriproka helpado“ ekzistas fakoj: „Ĝenerala“, „Fako de junularo“, „Disputeblaj demandoj de la vivo kaj moralo“, „Scienca korespondado de legantoj“, kiuj ĝastame estas malfermitaj por abonantoj; la lastaj esprimas en ili siajn opiniojn pri diversaj demandoj, de la scienco kaj vivo, interkonsiligas unu kun la alia, petas kaj proponas unu al la tiun aŭ alian spiritan kaj materialan helpon,—ĝenerale enpaŝas en la spiritan unuigon. Tie ĉi ankati oni presas sciigojn pri la organizacia agado de la rondetoj.

La nombro de rondetoj de la „Vjestn. Zn.“ ĉiutage kreskas, sed dume ili, por multaj kaŭzoj, ankoraŭ ne starigis sur fortan fundamenton, kaj ilia agado estas ankoraŭ sen-signifa; tamen, estas grava la mem fakto, ke la rondetoj laboras! Iom post iom ili pligrandigados kaj penetrados en surdajn loketojn de la regno; membro de la rondetoj ellaboros en si entreprenemecon, energian rilate al societa agado, spertecon; iliaj fortoj pligrandigos.

La rondetoj priricigos de ĉiuj necesaj materialaj rimedoj, kaj la problemo estas solvita: la nesecaj scioj per larĝaj riveroj ekfluos en popolajn masojn... kaj la popolo ne detur-

ту или иную духовную и материальную помощь,—вообще входят в духовное единение. Здесь же помпозносятся свѣдѣнія обь организационной работѣ кружковъ.

Число кружковъ «В. Зн.» съ каждымъ днемъ возрастаетъ, но пока они, по многимъ причинамъ, еще не стали на твердый фундаментъ и ихъ дѣятельность еще ничтожна; важенъ, однако, фактъ, что кружки работаютъ! Постепенно они будутъ увеличиваться и проникать въ глухія мѣстечки государства; члены кружковъ выработаютъ въ себѣ предприимчивость, энергію въ приложеніи къ общественной дѣятельности, опытность, силы ихъ возрастутъ. Кружки обогатятся всеми нужными материальными средствами, и задача будетъ рѣшена: необходимыя знанія широкими ручьями потекутъ въ народныя массы... и народъ не отвернется отъ всего этого; онъ увидитъ въ пришедшихъ къ нему искреннее желаніе принести ему пользу,*) онъ услышитъ вдохновенное, толковое объясненіе непонятныхъ ему догмъ и явленій. Когда онъ испытаетъ на самомъ себѣ силу электрическаго тока, когда онъ увидитъ другіе физическіе и химическіе опыты, онъ не сможетъ не повѣрить научному объясненію молніи, грома, происхожденія солнечной системы въ миллионы лѣтъ. Тогда, и только тогда, онъ перестанетъ вѣрить въ то, что Ілія пророкъ катается на огненной колесницѣ, вызывая громъ, что на урожай можетъ влиять колдунъ; только тогда онъ освободится отъ всѣхъ подобныхъ ужасныхъ по своему дѣйствию предрассудковъ, и этимъ будетъ положено основаніе возрожденія къ новой лучшей жизни.

Если намъ возражать, что не дадутъ идти въ народъ съ такими дѣятели, и что для этого нужно, чтобы народъ былъ политически свободенъ, иначе насъ будутъ сажать въ тюрьмы, то на это можно сказать, что съ социально-политическими-ли, съ естественными-ли вообще съ какими бы то ни было знаніями все-таки нужно идти въ народъ для его освобожденія, хотя бы даже это было такъ, какъ говорятъ гуманитаристы, начало необходимо, ибо безъ него ничто не совершается, но, какъ было уже раньше сказано, благоразуміе и логичѣе идти въ народъ съ науками естественными, и сама политическая свобода для своего появленія требуетъ такого начала и является только изъ него.

Но какъ же тогда быть съ науками исто-

*) Предвидя возраженія по этому пункту, мы можемъ сослаться въ исторіи на примѣръ народовольцевъ, которые въ первое время своего хожденія въ народъ встрѣчали недобѣріе съ его стороны, но, благодаря искреннимъ и настоячивымъ стремленіямъ къ просвѣщенію народа, они, въ концѣ концовъ, завоевывали его довѣріе и симпатію. Ошибка народовольцевъ, по нашему мнѣнію, заключалась въ томъ, что они пошли въ народъ не съ тѣми знаніями, въ которыхъ онъ наиболѣе нуждался.

nigos de tio tio ĉi: ĝi vidos en venintoj al ĝi sinceran deziron porti al ĝi utilon*).

Ĝi aŭdos entuziasman, kompreneblan klarigon de nekompreneblaj por ĝi ĝis tiu tempo fenomenoj.

Kiam ĝi provos je si mem forton de la elektra fluo, kiam ĝi vidos aliajn fizikajn kaj hemiajn eksperimentojn, ĝi ne povos ne kredi la sciancan klarigon de la fulmo, tondro, deveno de la suna sistemo en milionoj da jaroj. Tiam, kaj nur tiam, ĝi ĉesos kredi tion, ke Lio-profeto veturadas en fajra kaleso, kreante tondron, ke al bona rikolto povas influi sorĉisto; sole tiam ĝi liberigos de ĉiuj similaj teruraj en sia influo superstiĉoj, kaj per tio ĉi kuŝita estos fundamento de la renaskiĝo al nova pli bona vivo.

Se oni kontraŭdiras, ke al ni oni malpermeros iri en la popolon kun tiaj celoj, kaj ke por tio ĉi neceso estas, ke la popolo estu politike libera, kaj ke alie nin oni enmetados en malliberejojn,—tiam oni devas kontraŭ tio ĉi diri, ke oni devas ĉu kun sociale-ekonomiaj, ĉu kun naturaj kaj generale kun iaj ajn scioj, tamen, iri en la popolon por ĝia liberigo, eĉ se tio estus tiel, kiel kontraŭdiras la humanitaristoj, la komenco estas necesa, ĉar sen ĝi nenio farigas, sed, kiel jam antaŭe estis dirite, pli prudente kaj pli logike estas iri en la popolon kun sciencoj naturaj, kaj la mem politika libereco por sia efektiveco postulas tian komencan kaj aperas sole el ĝi.

Sed kion do oni devas tiam fari kun la sciencoj historiaj, politike-ekonomiaj? Ĉu efektive ili estas tute senfruktaj en la afero de la liberigo de la popolo?

Ne, ili havas sian signifon, sed ne la ĉefan; ili estas necesa aldono al la sciencoj naturaj.

Por pli klara prezento de l' vereco de tia tezo, ni montrus tie ĉi unu ekzemplon. Por veni al vera memkonscio, estas necese en nombro de ceteraj ĉefaj postuloj, klare ekkoni la lokon de homo en la universo.

Ni provu centri proksimuman prezenton de tia homo per desegno, kiu, krom tio ĉi, ŝajnas, per si mem klarigos, kiaj sciencoj kaj kiom estas ĉefaj aŭ duagradaj, kaj helpos difini vojon al science, iokike, konstruita mondkompreno.

Ĉar homo ankoraŭ ne prezentas al si klare „limon“ de la tempo kaj spaco, ĉar perfekta homa cerbo ankoraŭ ne estas kapala ĉirkaŭpreni en la tuta pleneco la enhavon de tiuj ĉi ideoj, tial ni prenas desegnon, kiu proksi-

*) Antaŭdivenante kontraŭdirojn en tiu ĉi punkto, ni povas montri en la historio la ekzemplon de la popolliberanoj, kiuj en unua tempo de sia „irado en la popolo“ renkontadis senkonfidon de ĝia flanko, sed, dank'al sinceraj kaj persistaj penoj al klerigo de la popolo, ili fine almitis ĝian konfidon kaj simpation. La eraro de la „popolliberanoj“ laŭ nia opinio, konsistis en tio, ke ili iris en la popolon ne kun tiuj scioj, kiujn ĝi bezonis la pleje.

рическими, политико-экономическими? Неужели они совсѣмъ бесплодны въ дѣлѣ освобожденія народа? Нѣтъ они имѣютъ свое значеніе, но не главное; онѣ составляютъ въ наукѣ естественнымъ.

Для болѣе яснаго представленія справедливости такого положенія, мы приведемъ здѣсь одинъ примѣръ. Чтобы придти къ истинному самосознанію, нужно въ числѣ другихъ главныхъ требованій ясно познать мѣсто человѣка во вселенной.

Попробуемъ изобразить приблизительное представленіе такого человѣка рисункомъ, который, кромѣ того, кажется, самъ собою разъяснить, какія науки и насколько являются главными или второстепенными, и поможетъ опредѣлить путь къ научно логически, построенному міросозерпанію.

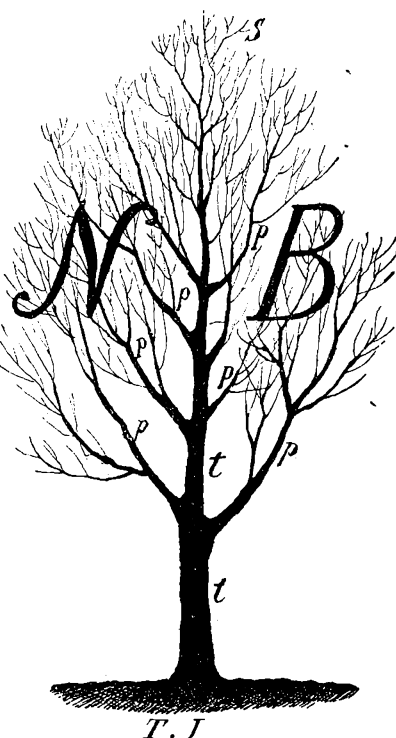
Такъ какъ человѣкъ еще не представляетъ себѣ ясно „границу“ или „безграничность“ времени и пространства, ибо современный человѣчскій мозгъ еще не въ состояніи обнять во всей полнотѣ содержаніе этихъ понятій, то мы беремъ рисунокъ, приблизительно изображающій (ограничивающій безграничное), т. е. въ такомъ видѣ, который удобенъ для пониманія. Рисунокъ изображаетъ „древо космической жизни“. Т. I. (Terra incognita) есть почва неизвѣстности, т. е. начало всѣхъ началъ, тайна, о которую разбиваются всѣ попытки современной науки съ дѣлью окончательнаго, послѣдняго, такъ сказать, познанія; t (trunko-tempo) — стволъ дерева, т. е. то, что современный человѣкъ неясно представляетъ или только предполагаетъ—это то, что было миліоны, милліарды и т. д. вѣковъ тому назадъ, т. е. существованіе его отдѣльныхъ частей, по различнымъ естественнымъ законамъ въ туманности, далѣе въ міровыя системы, разрушенія этихъ міровыхъ системъ, всевозможныя перемѣщенія неизмѣримо громадныхъ массъ матеріи, снова созиданіе и снова разрушеніе и т. д. до настоящаго, мой, кіуј конфесас ĉefa la studadon de sola и тоже неизмѣримо громаднаго, периода вре- mikroskopo fineto de l' folieto, ellasante el mени; N. B. (Nunaj Branĉoj dei l'Universo) atento la tutan arbon, kaj kiel molproksime развѣтвленіе дерева изображаетъ вселенную de la vero estos mondkompreno de homo, elstувъ настоящій періодъ времени, и pp. dinta tiun ĉi mikroskopian fineton? Kaj tiel ni resnmu tiujn konkludojn, al kіуј (partoj)—неизмѣримо-громадныя части вселен- ni venas laŭ ĉio supredirita.

миме pentras (limigos senlimagōn), t. e. en tia formo, kiu estas oportuna por kompreno. La desegno prezentas „la arbon de la kosmosa vivo“.

T. I. (Terra incognita) — estas tero de l' nekonateco, t. e. la komenco de ĉiuj komencoj, mistero, je kiu disbatigas ĉiuj penoj de la nuntempa scienco kun celo de la fina, tiel diri, lasta konigo... t. (trunko-tempo) estas trunko de l' arbo, t. e. tio, kion la nuntempa homo ne klare prezentas aŭ nur supozas—tio kio estis milionojn, miliardojn k. t. p. da centjaroj ĝis nun, t. e. ekzistado de la etero, transformigado de ĝiaj partoj laŭ diversaj naturaj leĝoj en nebulaĵojn, poste en mondajn sistemojn, detruoj de tiuj ĉi mondaj sistemoj, ĉiueblaj translokigoj de nemezureble grandaj masoj de la ŝtofo, ree kreado kaj ree detruado k. t. p. ĝis la nuna, kaj ankaŭ nemezureble granda, periodo de la tempo; N. B. (Nunaj Branĉoj de l' Universo)—disbranĉigo de la arbo prezentas universon en la nuna periodo de la tempo kaj p... p... (partoj) nemezureble—grandegajn partojn de la universo, kiu konsistas el sennombra multeco de mondaj sistemoj. en kies nombro la apenaŭ rimarkebla branĉeto s. (sistemo) prezentas unan sunan sistemon.

Siavice sur tiu ĉi branĉeto unu folieto prezentos nian teron; tenileto (fig. 2-a) de la folieto t. (tenilo-tempo) konformas al grandega periodo de l' tempo de l'apartigado de la tero de la suno (en formo de fajra maso) ĝis ĝia malmoligo, strioj aŭ ostaro de la folieto o. (ostareto) estas la historio de la plua disvolvigo de la tero (tavoliĝoj); finoj de tiuj ĉi strioj t. ... (teniletoj)—konformas al disvolvigo de la besta kaj kreskaĵa regno sur la tero, kaj unu el lastaj h (homo) prezentos la historion de la homaro en ĉiuj epokoj de lia evolucio ĝis la nuna momento.

Se nun ni enpensigos atente en la pentritan de ni desegnon, ni ekvidos, kion malgrava estas la tuta nia tero kun ĉio, kio, sur ĝi okazis, kaj kiel forte eraras tiuj homoj, kiu konfesas ĉefa la studadon de sola mikroskopo fineto de l' folieto, ellasante el atento la tutan arbon, kaj kiel molproksime de la vero estos mondkompreno de homo, elstuvъ настоящій періодъ времени, и pp. dinta tiun ĉi mikroskopian fineton? Kaj tiel ni resnmu tiujn konkludojn, al kіуј ni venas laŭ ĉio supredirita.

численное множество мировых системъ, въ числѣ которыхъ едва замѣтная вѣточка s (sistemo) изображаетъ нашу солнечную систему.

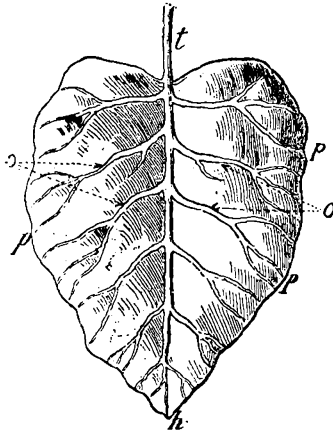
Въ свою очередь на этой вѣточкѣ одинъ листочекъ будетъ изображать нашу землю; черешокъ (рис. 2-й) листка t (tenilo-tempo) соответствуетъ громадному периоду времени отъ отдѣленія земли отъ солнца (въ видѣ огненной массы) до ея затвердѣванія; полочки или остовъ листка o (ostareto) — исторія дальнѣйшаго развитія земли (наслоенія); кончики этихъ полочекъ tt. (teniletoj) — соответствуютъ развитію животного и растительнаго царства на землѣ, и одинъ изъ послѣднихъ кончиковъ h (homo) представляетъ собою исторію человечества во всѣ эпохи его развитія до настоящаго момента.

Если теперь мы задумаемся хорошенько въ нарисованную нами картину, то увидимъ, насколько ничтожна вся наша земля со всѣмъ тѣмъ, что на ней случилось, и какъ жестоко ошибаются тѣ люди, которые признаютъ главнымъ изученіе одного микроскопическаго кончика листочка, упуская изъ виду все дерево, и какъ далеко отъ истины будетъ міросозерцаніе человѣка, изучившаго этотъ микроскопическій кончикъ?!

Итакъ, резюмируемъ тѣ выводы, къ которымъ мы приходимъ на основаніи всего вышеизложеннаго.

1) Современная, полная ужасовъ, жизнь народныхъ массъ является слѣдствіемъ невѣжества этихъ же массъ; выражаясь математически, можно сказать: ужасы жизни

1) La nuntempa, plena de la teruro, vivo de la popoloj masoj estas sekvo de l' malklereco de tiuj ĉi samaj masoj; dirante matematike, oni povas diri: la teruroj de la vivo de l' popoloj masoj rilatas al ilia spirita malsato same tiel kiel malsana fenomeno rilatas al sia kaŭzo,

2) La plej certa rimedo por forigo de la kaŭzo de tio ĉi malsana fenomeno, t. e. por kontentigo de l' malsato spirita, estas konatigo de tiuj ĉi maroj kun la naturaj sciencoj.

3) La sciencoj historiaj kaj politike-ekonomiaj estas necesa aldone la sciencoj naturaj.

4) Unu el eksperimentoj dela praktikaefektivigado de tiu ĉi problemo estas la organizacio de la redakcio de „Viestn. Zn.“ de sia kleriga ligo.

Abonanto A. Melnikov.
Esperantigis V. R.

народныхъ массъ относятся къ ихъ духовному голоду точно такъ же, какъ болѣзненное явленіе относится къ своей причинѣ.

2) Самымъ вѣрнымъ средствомъ удаленія причины этого болѣзненнаго явленія, т. е. утоленія голода духовнаго, есть знакомство этихъ массъ съ науками естественными.

3) Науки историческія и политико-экономическія являются необходимымъ дополненіемъ къ наукамъ естественнымъ.

4) Однимъ изъ опытовъ практическаго осуществленія этой задачи является организованный редакціей „Вѣстн. Zn.“ просвѣтительный союзъ того же имени.

Подп. А. Мельниковъ.

Нѣсколько вопросовъ на обсужденіе. *)

- 1) Не способствуетъ ли обезвоживанію народныхъ массъ распространеніе социальныхъ ученій?
- 2) Не унижительно ли для человѣческаго достоинства считать человѣка „продуктомъ условій“?
- 3) На самомъ ли дѣлѣ существующія условія стоятъ, какъ нѣчто самодовлѣющее, на пути нашего совершенствованія.
- 4) Примѣры выбившихся изъ нужды людей не говорятъ ли намъ, что человѣкъ можетъ быть выше условій?
- 5) Не въ насъ ли самихъ — первопричина несовершенствъ жизни?
- 6) Будучи несовершенны, можемъ ли критиковать другихъ...?
- 7) Не лучше ли будить въ человѣкѣ вѣру въ себя, чѣмъ призывать его къ борьбѣ...?

Подпись Комаръ.

*) Было бы, полагаемъ, не бесполезно, еслибъ читатели приняли участіе въ обсужденіи поставленныхъ ихъ товарищемъ вопросовъ. Само собою понятно, что нѣтъ надобности стараться отвѣтить на всѣ вопросы, а только на тѣ изъ нихъ, которые будутъ казаться болѣе интересными въ зависимости отъ многихъ вкусовъ cadaго.

Редакція.